

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

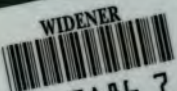
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

WIDENER

HN TAB 7

San
91
3

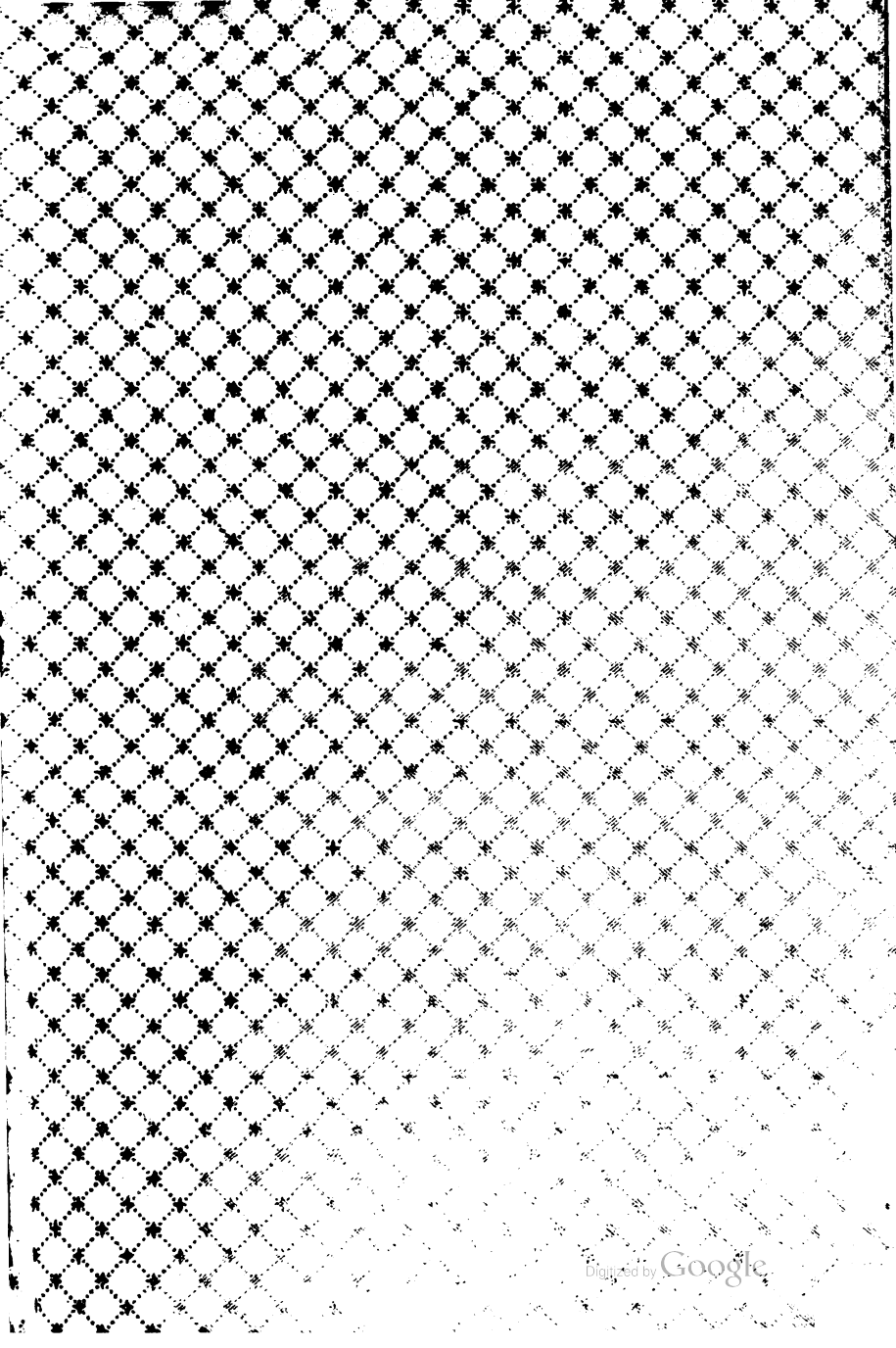

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

Gustaf Seth

Digitized by Google

BOKEN OM LILLE-BROR

ETT ÄKTENSKAPS ROMAN

AF

GUSTAF AF GEIJERSTAM

STOCKHOLM

C. & E. GERNANDTS FÖRLAGS AKTIEBOLAG

Scan 9091.30.3

STOCKHOLM 1900
IDUNS KUNGL. HOFBOKTRYCKERI

So lasst mich scheinen, bis ich werde,
Zieht mir das weisse Kleid nicht aus!
Ich eile von der schönen Erde
Hinab in jenes feste Haus.

Dort ruh' ich eine kleine Stille,
Dann öffnet sich der frische Blick;
Ich lasse dann die reine Hülle,
Den Gürtel und den Kranz zurück.

Und jene himmlischen Gestalten,
Sie fragen nicht nach Mann und Weib,
Und keine Kleider, keine Falten
Umhüllen den verklärten Leib.

Zwar lebt' ich ohne Sorg' und Mühe,
Doch fühlt' ich tiefen Schmerz genug;
Vor Kummer altert' ich zu frühe:
Macht mich auf ewig wieder jung.

Ur Goethes Wilhelm Meister.

INLEDNING

DET VAR en gång en författare, hvilken lefde lycklig med sin hustru och sina tre barn. Han var så lycklig, att han själf icke förstod det, och under allt detta skref han många böcker om människors olyckor.

Emellertid var det icke i kärleken, som hans högsta lycka låg; ej heller bestod den i fadersglädjen, hvilken han tog som en så naivt naturlig sak, som skulle föräldrar aldrig kunna ha annat än glädje af sina barn; ej heller låg den däri, att den sällsynta fågel, som kallas obruten ungdom, äfven efter många års äktenskap satt i orubbadt bo i hans hem. Hans högsta lycka bestod däri, att han aldrig mött eller lärt känna något ondt, hvilket han ej trodde sig äga kraft

och hälsa att afvärja. De olyckor, hvilka hotat att dyka upp, hade som öfvergående skyar försvunnit från horisonten och lämnat hans himmel ännu mera ren och fri. Åtminstone trodde han så, och denna tro var den verklighet, i hvilken han lefde. Fattigdomen, mot hvilken han fört en oafbruten kamp, hade han dock städse förmått hålla på afstånd. Det var blott *en* fiende, med hvilken han aldrig mått sina krafter, och denne fiende hette döden. Det var kanske denne mans icke minsta lycka, att han länge aldrig på allvar fruktat, att döden kunde drabba honom själf eller dem, som stodo honom närmast.

I denna känsla af tillvarons fullhet skref samme författare en gång en sommarljus bok, hvilken handlade om hans egna två stora gossar, deras lekar och nöjen, äfventyr och missöden. Boken blef en munter lek för honom själf, och när jag nu tänker tillbaka på denna tid, tycker jag mig knappt kunna fatta, att denne man, om hvilken jag här talar, en gång var jag själf.

När boken var tryckt och häftad och allting var klappadt och klart, för att denna berättelse skulle gå ut i den stora vida världen, då tog författaren med sig hem några exemplar af den i hemmet efterlängtrade boken. Han skref

Olofs namn på en bok och Svantes på en annan och öfverlämnade högtidligen hvar sitt exemplar åt de förevigade sönerna.

Olof tog emot sin bok och Svante tog sin. Olof, som är en praktisk natur och icke ligger åt det bokliga hållet, påstås vid detta tillfälle för första gången af egen drift satt sig att läsa i en bok. Jag tror nästan, att han läste tre hela kapitel. Svante åter läste hela boken i ett kör från början till slut. Därefter tog han ut vissa kapitel, hvilka han särskildt tyckte om, och läste dem högt för hvem som ville höra på. Det var med ett ord stort jubel i hela huset.

Vid detta tillfälle sprang emellertid ännu en liten pys omkring i rummen. Det var Olofs och Svantes lille bror, och han hade långt lockigt och ljusgult hår och de största blåa ögon, som någon liten gosse kunnat ha. Han hette Sven och han var bara två år gammal. Tala kunde han icke helt och hållet. Men förstå kunde han.

När nu Svante läst högt för honom, frågade mamma:

. — Hvem tror du det handlar om? Och då Sven icke visste, hvad han skulle säga, så fortfor mamma:

— Jo, det handlar om de stora bröderna. Förstår inte Nenne det?

Sven kallades nämligen i hvardagslag för Nenne. Och det hade han själf hittat på, därför att han inte kunde säga s.

— Ja, men brorarna heter inte som det står i boken, försökte Nenne.

— Hvad du är dum! sade Olof, det har han kallat oss för.

Då förtod Sven, och med ögonen lysande af otålighet frågade han:

— Står där ingenting om Nenne?

Pappa hade emellertid kommit ut, och han lyfte kälegrisen ända upp i taket, satte ned honom igen och sade:

— Hvad skulle det stå om en parvel, som är så liten, att han ingenting gjort?

Men Sven gaf sig inte. Han använde sina stora blå ögon, det bästa han kunde, han delade ut kyssar med sin lilla röda mun, han stred med alla vapen, som stodo honom till buds. Han *ville* ha en bok för sin egen del.

— Ja, men Nenne kan ju inte läsa.

Detta skäl gjorde inte det ringaste intryck på Nenne. Han sprang ut och in i rummen och var rosenröd af ifver i hela sitt lilla lefvande ansikte. Olof hade fått en bok och Svante hade fått en bok. Hvarför skulle Sven ensam bli utan?

Och det hjälpte inte. Författaren hade inte något nytt exemplar till hands. Därför släppte mamma till sitt, och sedan hennes namn ordentligt blifvit uttraderadt, skref pappa högtidligt utanpå boken:

Till lille Nenne

från Pappa.

Och först då blef Sven nöjd.

Det vill säga det såg ut, som om han varit nöjd. Ty han gjorde icke några flere invändningar. Han gick bara omkring och läste i sin nya bok. Han kunde läsa både framlänges och baklänges, han höll boken upp och ner, och han läste högt, så att det skallade i hela huset.

Till sist satt han en stund för sig själf och funderade. Och så bar det af genom alla rummen, som om han omöjligen kunnat komma nog fort fram. Sven sprang direkt in i pappas rum, där pappa själf satt och bolmade vid skrifbordet. Där gjorde han sig så liten, så att han kunde krypa emellan pappas stol och bordet, och där stack han in hufvudet och försökte se pappa i ansiktet.

— Hvad är det, Sven? sade pappa, som icke tyckte om att bli störd.

Men Sven gaf sig icke, förrän stolen blef skjuten undan, så att han fick komma fram.

Där ställde han sig mellan pappas knän, såg upp mot pappas ansikte och sade mildt, men bestämdt:

— Pappa skrifva bok *bara Nenne*.

— Hvad för något? sade pappa.

— Pappa skrifva bok *bara Nenne*, upprepade den lille. Och denna gång höjde han rösten nästan hela tiden.

Då förstod pappa.

Det hade grämt lille-bror, att han inte fått vara med i boken. Så liten han var, hade han sin fordran på rättvisa. Så liten han var, tyckte han kanske, att han hade lika stor fordran på pappa som de andra bröderna, och så liten han var, visste han, att, där pappa, mamma och bröderna voro, där hade han sin plats gifven. Han såg på pappa med stora, frågande ögon, och han var ifrig som om det gällt lif och död.

Pappa tog det också mycket allvarligt och svarade:

— Jag lofvar dig att en gång ska' jag skrifva en bok om dig också.

— *Bara Nenne*, upprepade lille-bror, tydligt angifvande, att däri låg själfva klämman på hans önskan.

— *Bara Nenne*, sade pappa allvarsamt. Rätt ska' vara rätt.

Lille-bror sprang därifrån. Han skrek ut nyheten ända bort i köket, och hans upprättelse var i detta ögonblick fullständig.

Lille-bror försummade icke håller att påminna om detta. Men en författare har ju så mycket att skriva om. Han kan inte när som helst hinna med att skriva om en liten ljuslockig pilt, som ingenting annat uträttat i världen, än att han kom och gick och gjorde alla glädje. Och i dikten som i lifvet få de små vänta, emedan de stora icke vilja släppa dem fram, förrän deras tur kommer.

Därför har lille-bror fått vänta på sin bok ända till denna dag. Nu är jag själf en annan, och allting omkring mig är nytt. Lille-bror visste nog inte, hvad han bad mig om, lika litet som jag visste, hvad jag lofvade.

Men jag hör i mitt öra en röst, som tvingar mig att hålla, hvad jag lofvade.

FÖRSTA DELEN

2

I.

Hela denna bok är en bok om döden, och dock handlar den, synes det mig, mera om lycka än om olycka. Ty olyckan är icke att mista, hvad man har kärt, olyckan ligger i att smutsa, förskämma eller förfula det. Och det finns en hemlighet till, hvilket jag fått lefva länge, innan jag kunde lära mig. Kärleken står aldrig stilla. Den måste antingen växa med åren eller aftaga. Och det är icke blott i det sista fallet, som den kan skänka lidande. Den väldigaste Eros är den, hvilken gifver lidande, därför att den ständigt blir starkare.

Men jag vill börja från början och berätta allt det som i denna bok skrifvet är, så som man berättar en dröm. Och så sällsamt det än må klinga för läsaren — det är alltsammans endast den bok, om hvilken lille-bror bad mig.

Har jag drömt, att jag älskat, gift mig och

fått barn? Har jag drömt, att jag varit outsägligt lycklig och outsägligt olycklig? Har jag drömt? Eller har jag verkligen upplefvat allt detta, hvilket icke synes mig erinra om något annat af mänskligt lif, som kommit inom min synkrets? Det förefaller mig nu, som om jag på något ofattbart sätt stode — icke öfver, ack allt annat än öfver — men väl bortom det alltsammans, och det enda, som når mig nu, är en ton af andakt, så öfversvinnelig, att icke ens musik skulle kunna gripa och på ett fattbart sätt uttrycka den. Ja, när jag en gång nedskrifvit, hvad som nu söker sig väg till de oskrifna pappersark, hvilka en dag kanske skola utgöra en bok, tycker jag mig kunna hoppas, att själfva berättelsen skall gifva mig ledtråden till att lösa den gåta, hvilken nu plågar och oroar mig: hvad som i mitt lif varit dröm, och hvad verklighet.

Det är nämligen icke blott sorgen, som trycker mig. Det är äfven undran öfver hvad som skett, samma undran, hvilken rör sig på botten af allt medvetet lif. — — —

Jag mins i detta ögonblick, hur jag en afton kom in i min hustrus rum och fann henne grubblande med en uppslagen bok framför sig. Hon läste icke i boken, och hennes ansikte uttryckte missbelåtenhet.

Jag böjde mig ned öfver hennes axel och såg, att hon läst i bibeln. Boken låg uppslagen vid 1 Mose bok, och på min fråga, hvad hon läst, pekade hon blott på ett par rader, hvilka jag ännu tycker mig kunna läsa nederst på en sida. — Och jag läste orden:

Förbannad vare jorden för din skull...
Med smärta skall du föda dina barn.

— Är det inte otäckt? sade hon. Jag mins inte, om jag födt med smärta. Jag har aldrig tänkt därpå.

Hon reste sig upp och gick fram till en liten säng, som stod på tvären bakom våra egna sängar, och hon böjde sig ned öfver ett rundt och frodigt barnansikte, som snusade och sof, medan läpparna rörde sig, som om gossen legat vid modersbrösten.

— Har jag födt dig i smärta? sade hon, som om hon talade för sig själf. Nej, i lycka har jag födt dig, i lycka och jubel, en lycka, så namnlöst stor, att jag aldrig vetat det förrän nu.

Hon drog mig ned i soffan och lutade sitt hufvud mot min axel, kröp ihop i min famn, som ville hon finna skydd mot all världens sorger och tyngd. Utan att ändra ställning sträckte hon fram handen och slog igen boken.

— Det är en dum bok, sade hon. Jag har aldrig förstått mig på den.

— Det är den nog inte, sade jag leende.

— Det har du själf sagt, sade hon och reste sig till hälften opp.

— Jag? Aldrig!

— Nå, då har du sagt något annat då.

Hon lutade sig ned igen.

— Jag mins det inte. Jag vet bara, att jag vill tänka som du, tro som du, vara som du. Ty ingen är som du, ingen i världen.

På sådana ord kan ingen man svara. Man behöfver icke afböja dem, emedan de icke äro ämnade som rökoffer åt egenkärleken. De komma som en smekning, som när en man ser på sin hustru och säger: »Det finns för mig ingen kvinna mer än du». Min hustru fortsatte också efter ett uppehåll så kort, att jag knappast hade märkt det.

— Jag har visst aldrig tackat dig, sade hon, för att du lärt mig att tro, som du tror, men jag är så glad, att du gjort det. Du kan inte känna det, som jag gör. Du kan aldrig känna det så. Hvar dag, som går, gör mig rikare. Hvar timme synes mig full af min lycka. Det är så märkvärdigt att tänka på nu, att jag en gång, när jag var mycket yngre, längtade att

få dö för att få komma till himmelen. Hvad menade jag då, och hvad längtade jag efter? Jag tycker, att jag har glömt det, som om det aldrig funnits till. Det enda jag förr kände svårt ibland, är, att jag aldrig skulle få återse min far, som är död. Men nu tycker jag, att jag begär ingenting mer än att få lefva med gossarne och dig. Jag skulle inte önska, att det finnes något annat än det lif, som du och jag fått lefva. Jag vill lefva med dig, till dess att gossarna blifvit stora och kommit ut. Så få vi åldras tillsammans — du och jag — och något mer kan jag inte tänka mig.

— Tror du inte på någon som helst möjlighet af ett annat lif? genmålde jag.

Hon skakade på hufvudet med en energisk åtbörd.

— Nej, utbrast hon. Jag vill ingenting annat, än det som är. Jag vill få sofva en gång i jorden under en vacker blomsterkulle. Det är allt för mig, och det ber jag Gud om hvarje afton.

Hon bad till Gud hvarje kväll, och hon trodde icke på ett odödligt lif. Jag visste det, och jag kände ånyo det underbara i denna hennes egen gåta, som för henne blott var naturlig verklighet. Jag strök hennes skuldra för att

låta henne veta, att jag hört och förstått, och med en plötslig öfvergång frågade hon:

— Tror du på något annat?

— Jag hvarken tror eller inte tror.

Hon upprepade mina ord alldeles tonlöst, ehuru hon hört dem flere gånger förr, upprepade dem, som om de inneburit något alldeles ofattligt och utbrast plötsligt:

— Då har du ändrat dig.

— Det tror jag inte.

— Jo. Du har. Hur skulle jag annars kunna tro, att lifvet vore slut med döden? Det är du, som lärt mig. Hvarför vill du nu inte tro som jag?

Vid hennes ord flög ett minne genom min själ. Jag såg henne och mig gå på en smal stig under skärgårdens ljusa björkar. Öfver oss tindrade himmelens stjärnor, och för våra fötter darrade i gräset det matta ljusskenet från fönsterna i vårt första sommarhem. Jag tyckte mig ännu kunna höra de ord, som i aftonens stillhet då hviskades oss emellan, ord om lifvet och döden, om Gud och det kommande, dessa ord, som fingo allvar och glöd af vår första kärleks berusning. Jag mindes, att det var hon, som frågade, och jag, som svarade. Jag mindes, att hon blef djupt bedröfvad och tyst, medan

hon satt och tänkte öfver mitt svar, och när detta minne nu flög igenom min själ med en tydlighet, som inga ord kunna återgifva, föreföll det mig, som om, hvad jag då sagt, måtte hafva träffat henne på ett helt annat sätt, än hvad jag egentligen menat, och jag kände ett stygn i hjärtat, som om jag, utan att vilja det, gjort henne något ondt.

Hon afbröt mig med att säga:

— Jag kan inte fatta detta att hvarken tro eller icke tro. Jag måste ettdera.

Hon uttalade dessa ord med en ton, som om hon bedt mig att icke motsäga henne, och jag gjorde det icke heller. Jag behöll blott inom mig stämningen från vår ungdoms ljusa ö och undrade öfver, att jag hela tiden tyckte mig se stjärnorna genom björkarnas löfverk.

Min hustru hade, medan vi talade, rest sig upp och stod åter bredvid den lilla sängen. Midt under samtalet hade hon märkt att gossen rörde på sig. Hon lyfte honom upp, tog honom i sina armar på det trygga, värnande sätt, som endast mödrar kunna, och lade honom till bröstet. Hennes ansikte strålade, när hon såg och kände honom suga hennes mjölk med detta obeskrifliga lugn, som är barnets förstfödslorätt, och som det lyckligtvis ännu på länge icke kan afyttra.

Hvad vi nyss talat om och hvad jag nu såg, smälte på ett egendomligt sätt till enhet i min känsla, och jag ihågkom de ord, hvilka hade utgjort det korta samtalets början. Längesatt jag och tänkte på hvad jag ville säga. Jag tänkte på de grymma orden: »Förbannad vare jorden för din skull» och på tillägget om den stackars jorden: »törne och tistlar skall du bära». Känslan af hvad jag ägde och hvad jag såg var mig så öfvermäktig, att jag fruktade att börja tala, endast för att icke röja min rörelse genom tårar, och på samma gång försökte jag återhålla mina egna tankar från att taga ordets form, för att icke synas patetisk inför min hustru.

Till sist tog jag bibeln i hand och lade undan den.

— Du har rätt, sade jag. Och det hårda ordet har orätt. Där borde stå: Välsignad vare jorden för din skull. Drufvor och rosor skall den bära.

Och som jag sagt detta, böjde jag knä och lutade pannan på en gång mot min hustru och mot mitt barn. Med den hand, hon hade ledig, strök hon mig öfver håret.

— Ack! Vi voro unga då, unga och mycket lyckliga.

II.

Jag har hittills icke nämnt min hustrus namn och jag har ännu svårt för att göra det. I mina tankar kallar jag henne stundom Mignon, därför att detta namn är det enda, under hvilket jag kan se henne själf, sådan hon kom och gick. Hvad vet jag för öfrigt, om jag nu målar henne själf, eller det minne hon lämnat? Är en människa, hvad hon synes vara för dem, hvilka icke sett henne så, som kanske blott en förmår? Är hon icke fastmer i sitt innersta väsen just det, som stannar kvar, när det yttre och tillfälliga förbleknat? Är det icke möjligt, att, hvad mången kallar idealisering, egentligen är den innersta likheten, det som en gång i en värld, dit intet mänskligt öga nått, skall blifva vårt verkliga jag och synligt för alla?

Hon var liten till växten och späd, och när jag första gången såg henne, var vid en flyktig presentation på gatan i skenet af en gaslykta.

När jag lämnat henne, behöll jag minnet af ett par underbart stora och djupa ögon. För öfrigt mindes jag endast en svart skinnkrage, ett par långa svarta handskar och trycket af en hand, som gaf ett plötsligt och starkt intryck af något uppriktigt, vaket och sant. För öfrigt mindes jag hela utseendet så illa, att jag ett par dagar senare gick förbi henne på gatan, utan att känna igen henne. Och dock hade dessa ögon aldrig lämnat mig någon ro, de hade städse återkommit för min inbillning, på en gång strålande och sorgbundna, gömmande något på en gång lifsbegärande och andaktsfullt. Om någonsin ett par ögon speglat en själ, var det hennes.

När jag tänker på allt hvad min hustru kommit mig att upplefva, vet jag, att ingen så som hon genom alla min lefnads brokiga lefnadsår lärt mig att bibehålla känslan för det religiösa. Jag tror dock aldrig, att jag hört henne nämna ordet religion, och man skulle säkert kunnat narra henne att förblanda Abraham med apostelen Paulus. Men allt hvad hon med tanke eller känsla omfattade, blef henne på något sär eget sätt heligt. Hennes väsen var ömhet, och det lif hon ville lefva var en fest, och en fest, där hennes känsla för lifvets värde och helgd icke kunde tåla ett missljud. Men allt som var

starkt och lefvande inom henne, var på samma gång bräckligt och skört. I djupet af hennes själ fanns en helhetsdyrkan, som icke tålde lifvet, därför att den syntes stå på ett högre plan än lifvet själf.

Vi hade varit gifta i många år, när hon en gång sade till mig, plötsligt oförberedt och utan yttre anledning, som hennes starkaste känslor alltid kommo:

— Du får aldrig, aldrig låta mig känna, att någonting mellan dig och mig blifvit gammalt och vant. Den dagen, när det händer, vill jag dö.

Hur många kvinnor ha icke sagt detsamma och huru många ha icke lefvat och efteråt lett åt sina egna ord! Jag har hört någon gång om en kvinna, som sade till en man:

— Tror du icke, att hvad alla kvinnor säga, kan det finnas några, som känna?

Jag mins, att detta föll mig i minnet vid min hustrus ord, och att jag i känslan af deras sanning som svar endast tryckte hennes hand. Jag förstod, att hvad hon sagt, var hennes djupaste allvar, och jag visste, att här passade icke ordet sentimentalitet. Men jag såg också, att hon väntade ett ord från mig, som skulle säga henne något, och därför svarade jag:

— Tror du icke, att något kan bli gammalt och vant utan att därför mista i styrka, glädje och helgd?

Hon såg på mig med stora ögon, som ville hon se till botten af min själ. Så gick hon emot mig och kysste mig, och jag märkte, hur hennes ögon voro fuktiga, medan jag kände, hur hela hennes gestalt böjde sig mot min i en enda stor ömhet.

— Låt det bli gammalt och vant då, sade hon. Jag längtar att det ska' bli så.

Icke ett ord mera blef yttradt. Men hela dagen såg jag, att hon gick omkring som i stilla, tyst jubel. På eftermiddagen var hon ute i trädgården, och jag hörde från mitt fönster, att hon sjöng ensam, sjöng med fulla, klockrena toner.

Om en stund kom hon in med en konstrikt bunden bukett af ängsblommor, där sommarens flora blandades som tonerna i en sång. Hon satte den utan ett ord på mitt bord och log tyst för att icke störa mitt arbete. Så tog hon själf plats ett stycke bort i rummet, och medan jag skref, såg jag ibland upp, endast för att få se på henne. Aftonsolen färgade hennes mörka hår och spelade i de skiftande färgerna på hennes ansikte, som städse var nytt, aldrig sig likt.

III.

Det hände aldrig, att någonting mellan oss blef gammalt och vant. Jag vet, att jag säger ett stort ord. Men det är sant. Och därför kan jag ännu säga: Välsignelse öfver lifvet, och hvad lifvet gaf! Att välsigna lifvet, för hvad det tog, det kan jag inte.

Men det hände oss i stället, att sorgen kom i vårt hus, och jag förstår nu, att den kunde ha skiljt oss, därför att jag icke förmådde att sörja som hon. Men jag vet med ödmjuk tacksamhet, att så dock aldrig skedde. Och dock — hade människor förmått detta, skulle det ha lyckats.

Hur tidigt jag såg detta, vet jag ännu ej. Men jag vet, att intrycket häraf är så djupt sammansmält med minnet af min hustru, att jag icke längre tycker mig kunna förstå, att jag någonsin sett henne i dagern af enbar ungdom

och lycka. Hon var nämligen tidigt sjuklig, ja, jag har aldrig känt henne annat än med fröet till sjukdom groende inom sig. Hur kom det sig då, att jag ända in i det sista långa tider kunde glömma, att hennes hälsa var undergräfd, och att det sjukdomsfrö, som fanns, antingen måste utvecklas eller också alldeles försvinna? Jag visste ju alltför väl, att det icke försvann. Och dock lärde jag mig aldrig att se hennes lif i helt annan mening än den vanliga som en väg mot döden. Lyssnade jag icke till de förbud, som kommo? Gjorde jag mig döf och blind mot de aningar, hvilka flammade upp inom mig, som vådeldar hotande min lyckas hus, hvilket jag trodde så fast muradt? Jag vet ej, om det var så. Men jag vet, att när jag gifte mig, var jag så ung, att jag trodde kärleken vara ett botemedel mot all världens olycka, och när jag såg Elsa strålande och lycklig, när vi följdes åt i skogen och på sjön, när jag såg henne bli brun af solen och hennes hvita lemmar sköljas af sommarvågen, då glömde jag, att olyckan kunde komma, och jag intalade mig att hvad jag befarat endast var en inbillning. Ack, jag blef till sist så öfvad i konsten att glömma, det jag icke ville se, att jag drömde om hälsa och långt lif, äfven sedan Elsa hade varit döden så

nära, att det var ett under, att hon undkom den, och hon gick med märkena efter operatörens knif, dolda under sin dräkt, alltid på sin vakt mot plågor, aldrig fri därifrån, glömande dem endast genom att göra våld på sig själf för att skänka glädje och lifvets fest åt oss som hon älskade, barnen och mig.

Men jag mins dock, hur tidigt jag såg detta något, mot hvilket hela vårt äktenskap var en skiftande kamp för att kunna glömma. Jag såg det på hennes ansikte, då hon satt ensam och trodde sig osedd, och i början inbillade jag mig, när jag såg detta, att det brast något mellan henne och mig. Jag plögade fråga henne därom och det är svårt att säga, om det var min kärlek eller min egenkärlek, som kom mig att tro, att ingenting annat än det som rörde mig själf kunde störa hennes lycka. Jag såg, att jag plögade henne utesägligt med mina frågor, men jag frågade henne ändå, och vid sådana tillfällen kunde hon le med ett uttryck, som om hennes själ varit långt borta, ett uttryck, som ännu pinar mig att minnas, därför att det var detta uttryck, som jag i årtal kämpade att för alltid besegra, men som till sist fick öfverhanden och besegrade mig.

— Du skall inte fråga mig, sade hon en

gång. Jag vet inte själf hvad det är. Jag vet bara, att ingen människa kan förstå det.

Hvari hon då blickade in, tillhör det okända, hvarom alla kunna fråga, men hvarpå ingen får svar. Men hur skulle jag kunnat förstå detta då? Vårt lif var lyckligt, våra dagar glada, våra gossar växte och fyllde vårt hem med sitt muntra støj. Och aldrig var Elsa ömmare emot mig, än när jag lagt märke till dessa stunder af tiggande sorgsenhet, som jag skulle haft rätt att kalla omotiverad, om inga andra motiv funnes än dem, hvilka människor kunna kläda i ord.

IV.

Vid denna tid hade våra gossar växt upp och voro redan stora pojkar. Olof hade redan börjat i skolan, och Svante hade icke långt igen, innan också han skulle börja knäcka de torra nötterna på kunskapens träd.

Vid denna tid var det, som de mörka stunderna första gången började att blifva min hustru öfvermäktiga, och mer än en gång såg jag spår af att hon hade gråtit. Hon undvek mig på sitt stilla sätt, och hon gjorde det för att jag icke vid sådana tillfällen skulle komma åt att fråga henne. Jag kan aldrig glömma, hvilken ångest som under denna tid behärskade mig. Den kom smygande öfver mig nattetid, när jag satt ensam vid mitt skrifbord. Den följde mig, när jag gick in för att lägga mig till ro, och den satt i mörkret kvar på sängkanten, medan jag låg vaken och lyssnade på min hustrus andedräkt för att höra, om hon sof.

Så tyst det blef emellan oss under denna tid, så underligt tyst. Vi kunde komma in i vårt förmak och tända lampan, och vi kunde sitta där utan att säga ett ord och känna tystnaden växa som en mur emellan oss, en mur, hvilken ingen byggt upp, men ingen heller kunde rifva ner. Och om våra händer sökte hvarandra, var det blott emedan vi måste göra så, och ingen af oss kunde uthärda att vara borta från den andra, fastän vi båda kände att så var.

Så kommo gossarne in för att säga godnatt. Vi kysste dem båda, och vi sågo efter dem, sedan de hade gått. Men icke ett ord blef taladt, och när jag åter vände mitt hufvud mot den sida, där min hustru satt, kände jag, att hon grät, men jag hörde det icke. Vi kunde icke ha varit olyckligare, om en af oss eller vi båda haft en mörk hemlighet att gömma. Och dock visste vi båda, att ingen sådan fanns.

— Är du olycklig med mig, Elsa? sade jag.

Och till svar hörde jag henne snyfta som i den högsta ångest:

— Om jag icke hade dig, tror du, att jag då kunde lefva?

V.

Hur länge denna tid räckte mins jag ej med bestämdhet. Jag vet blott, att jag mins den som en enda förfärlig vinter utan snö, ett långt mörkt streck i vårt lif, hvilket syntes mig tomt och utan mening. Efteråt har jag sett döden rycka det käraste jag ägde ur min famn, jag har sett vänner dö, jag har känt mig ensam med allt, hvad jag andligen velat dö för eller lefva. Men något jämförligt med denna vinter har jag aldrig upplefvat, därför att jag då trodde, att Elsa höll på att glida ifrån mig, och därför att denna tanke var mig värre än något, som andra människor kunde tillfoga mig, eller som öfverhufvud kunde drabba mig i lifvet.

Denna tid blef så bitter, därför att jag då den enda gången i mitt lif blef hård i mitt hjärta emot henne, och jag blef det därför, att jag icke förstod bättre. Jag slutade med att draga mig inom mig själf som hon, ty grämelsern behär-

skade mig; till sist fick grämelserna röst, och de hårda orden darrade i luften omkring oss.

Jag fann henne i tårar en dag, och med en stämning, som icke längre var min egen, utbröt jag:

— Hur länge tror du, att jag skall stå ut med detta?

I samma ögonblick jag sagt det, ångrade jag mina ord, och aldrig skall jag glömma det uttryck af skrämning, som förstenade hela hennes ansikte.

— Hvad menar du? sade hon.

— Det jag säger.

Det var, som om en ond ande talat genom min mun, och jag ej kunnat hejda den. Allt hvad jag lidit, steg upp inom mig, som om det velat kväfva mig, och jag kände som en triumf, att jag gjort henne ondt.

— Gå då, sade hon, gå ifrån mig. Hvarför har du någonsin kommit till mig?

Hon grät icke, när hon gick. Men midt igenom min vrede kände jag, att jag med mina oöfverlagda ord tillfogat henne en smärta så stor, att jag själf aldrig någonsin känt eller skulle komma att känna en liknande. Men jag skakade af mig denna tanke och förskansade mig bakom det inskränkta högmod, som förmår män-

niskan icke att afvärja en olycka, utan att räkna efter hvems fel det är.

— Det är hennes fel, sade jag till mig själf, om vår lycka brister. Hvad har jag gjort, för att hon skall vara olycklig och pina mig med att icke säga mig orsaken? Hon älskar mig icke längre. Det är ju så lifvets gång. Det som är skönt skall förfulas. Den, som är lycklig, får icke vara det länge.

Bakom sådana tankar gömde jag min verkliga känsla, som hela tiden var fylld af henne. Jag trodde, att jag hade rätt till vrede, och jag ansåg att hvad jag sagt fått ett svar ännu hårdare än hvad själfva orden förtjänat.

Det var sagan om Edens dagar, som voro förbi.

VI.

Denna tid var den enda, då vår lycka verkligen kunnat brista, och jag tror, att vi båda kände det lika starkt, som om ödesdiga makter tumlat om med våra lif. En hel dag förgick under hvilken icke ett ord växlades oss emellan. Men på aftonen, när vi skulle gå till hvila, föllo vi i hvarandras armar och gräto, utan att kunna tala.

Därefter blef allt som förut. Men den fråga, som brände mig: »Hvad är det? hvad kan det vara?» var och förblef obesvarad. Dock var jag lugnare, kände ånger öfver mina outtalade tankar och väntade på samma gång liksom en upplösning.

Två dagar därefter fann jag följande bref på mitt bord.

Jag mins, att jag bröt det med en känsla af ångest, som om detta papper skulle kunna avslöja inför mig någon hemlighet, hvilken hade

makt att krossa hela mitt lif. Men på samma gång brann jag af begär att få svar på min fråga: »Hvarför är hon icke lycklig? Kan man på en gång vara lycklig och olycklig?»

Brefvet lydde så:

Min egen älskade.

Att det har kunnat falla sådana ord mellan dig och mig! Att det är möjligt blott, att det skett! Jag tyckte först, att det var, som om solen slocknat, och jag aldrig mer skulle få se dagens ljus. Och jag grubblade och grubblade öfver, hur jag skulle få dig god emot mig igen, och hur allt detta skulle kunna bli, som om det aldrig varit.

Men så såg jag, att du var god ändå i ditt hjärta, äfven fast det icke såg så ut, och jag började förstå, att du aldrig kunde bli annorlunda, att det bara var det, att jag icke kunde svara dig på dina frågor, som gjorde, att du blef sönderrifven och bitter, och därför slog du blindt utan att veta, att du kunde göra mig så ondt, som du gjorde. Icke heller nu vet jag, hvad jag skall svara dig, men du får icke undra öfver, att jag skrifver. Det är bara därför, att skulle jag försöka tala om *detta*, skulle jag aldrig säga mer än hälften, af hvad jag ville.

Det finns så mycket, som jag bär inom mig, Georg, så mycket, som jag aldrig får sagdt, hvarken till dig eller någon annan, därför att jag vet, att jag aldrig kan säga det. Jag har alltid varit så, Georg, och jag kommer nog alltid att vara det.

Ibland, när jag tänker på, hur du är emot mig, talar om allt, icke döljer en vrå i ditt hjärta, då tycker jag, att jag bara är ett eko af dig, och jag är så fattig, att jag ingenting har att gifva dig igen. Och när du sagt mig, att det icke är så, då har jag känt mig så lycklig, Georg, så lycklig och så rik. Och jag vet, att jag gifvit dig allt hvad jag kan gifva och allt hvad jag har.

Men när du ser, att jag sitter och stirrar in i mig själf, som du brukar säga, då skall du veta, att jag gör inte annat, än hvad jag alltid har gjort, äfven när jag varit som mest lycklig, äfven långt innan jag kände dig, och mitt verkliga lif började. Och om jag gråter, skall du icke tro, att jag är olycklig. Det jag då tänker på, gör mig icke olycklig. Det är bara något jag måste grubbla öfver ibland, därför att jag vet, att det skall komma, och därför att jag alltid vetat det.

Men du skall icke fråga mig därom, ty jag kan ändå icke svara dig. Kunde jag det, ack, kunde jag det, då skulle ju mina tårar torka

af sig själfva. Kanske är det också ingenting, kanske är det bara därför, att jag är alltför lycklig.

Men jag vill, att du skall tro mig, när jag säger dig, att du icke behöfver frukta, att det finns någonting hemligt och doldt i min själ, som jag döljer och håller hemligt, därför att du icke kunde få se det. Det är bara det, att jag icke kan.

Bed mig därför icke att tala, utan håll af mig, sådan jag är. Håll af mig som din lilla flicka och vän, hvilken icke begär mer än att få gå vid din sida, så länge Gud låter mig få lefva och sedan få dö och sofva i ro, glömd af alla andra utom af dig. Ty du skall aldrig glömma mig, och det är det enda »odödliga lif» jag begär.

Men en sak önskar jag ibland. Och det är, att du och jag vore gamla och grå, och att våra barn vore riktigt gamla. Jag är så mycket mor, att jag skulle önska, att mina gossar vore vuxna, och jag finge gå i deras hem och taga små, små, riktigt små och hjälplösa barn på mina armar och se, att jag lefde en smula också i dem. Mina gossar äro så stora nu, och de behöfva mig snart inte mer. Men det vore så godt att vara gammal och få gå samman med dig och vänta på den dag, då den stora hvilan skulle komma.

Jag tycker, att jag skulle älska dig dubbelt, om du vore gammal och grå och ingen kunde se på dig med samma ögon som jag, och jag finge sitta och tänka på, att ingen mera än jag hade rätt om dig, och ingen därför riktigt visste hvem du var.

Nu har jag sagt dig så mycket, och det du bedt mig säga, har jag ändå icke sagt. Men tänk icke på det, Georg, tänk bara på, att jag älskar dig nu som jag alltid har gjort, att det, som jag nu känner för dig, är mer än ord kunna uttrycka, mer än du själf någonsin kan veta. Ty hos dig och här är min plats, och jag har allt, hvad någon kvinna haft eller någonsin kan få, om hon än blefve aldrig så lycklig. Tro ingenting annat, ty då gör du mig olyckligare än du kan ana eller tro.

Din hustru.

VII.

Jag satt länge med detta bref i min hand, och den våg af ömhet, som välde emot mig, var så mäktig, att den kväfde alla frågor och kom mig att gå omkring i mina vanda omgifningar, där ingenting syntes förändradt, och ingenting heller var, med en känsla som om jag varit för mer än sagoprinsen, hvilken på västanvindens vingar nått Lycksalighetens ö.

Jag hade frågat, hvarför min hustru syntes så förändrad, och jag hade icke fått veta det. Jag hade endast fått ett nytt bevis på hennes ömhet, och sådan är ju kärleken, att den vill ingenting annat än sig själf, och alla frågor, den därjämte framställer, åsyfta intet annat än den enda visshet, utan hvilken den själf icke kan finnas till. Därför gaf detta lilla bref oss lösningen på allt, ehuru det icke förklarade något, och i stum tacksamhet gick jag, sedan jag

läst det, in till min hustru, lycklig att jag helt kunde tro.

Vi talade heller icke mycket om detta bref, men vi kände båda som en lättnad, att det hade blifvit skrifvet, och om aftnarna sutto vi länge uppe, sedan barnen gått till ro. Jag mins, hur Elsa sjöng under denna tid, sjöng, som hon aldrig sjungit för någon annan än för mig. Och jag satt och lät tonerna smeka min själ, medan jag inom mig undrade, hur det varit möjligt, att en misstämning smugit sig mellan henne och mig.

Hur dagarna gingo, vet jag icke. Jag lade icke märke till, att de blefvo längre, att snön droppade från taket, och att Humlegårdens träd började knoppas. Snarast saknade jag, att icke vintern räckte längre, så att lampan tidigt kunde bli tänd och våra aftnar begynna.

— Har du märkt, sade min hustru en morgon, att jag är gladare än förr, och att jag aldrig gråter mera?

Jag hade märkt detta. Men otacksam, som en människa är, hvilken undsluppit en fara, som hon icke förstått, hade jag njutit af förändringen, utan att tänka däröfver.

— Gråter du kanske, när ingen ser dig i stället? svarade jag.

Och jag kände som ett stygn af min gamla misstro vakna inom mig.

Men min hustru märkte det icke. Hon stod framför mig så strålande ung, som om intet moln skymt hennes panna. Och på hennes läppar lekte ett leende, som jag tyckte mig hafva sett förr. Jag kunde blott ej erinra mig när.

— Jag gråter icke längre, sade hon.

Och hennes stämman hade en nära nog utmanande klang, när hon tillade:

— Det är *också* min hemlighet.

Jag följde hennes stämning, utan att förstå hennes ord. Jag var nöjd och lycklig i känslan, att lifvet åter log och lekte framför oss.

Hela denna period efterlämnade icke något annat spår i vårt samlif, än att detta blef innerligare och liksom varsammare än någonsin förr. Jag kan icke längre säga, på hvad sätt jag sökte förklara denna underliga parentes i ett lyckligt äktenskap för mig själf. Visst är, att jag då var långt ifrån att ana, att den innebar fröet till en hel framtids tragik.

VIII.

Fastän hon med stolthet nämnde sig moder till två gossar, var Elsa dock ännu ung, och när hon vid sin mans arm promenerade nedåt Strandvägen, voro hennes steg spänstiga, och hon smög sig intill mig, medan hon gick, med en rörelse som visade att, om något tyngde på detta vackra hufvud, så icke var det åren.

Det var en af dessa farliga våraftnar i Stockholm, då solen faller ljumt öfver nyknoppade träd, då gatorna vimla af folk liksom på lek och till ögonfägnad, då utvårdshusen locka gammalt gift folk att leka nygifta eller förlofvade, då himlen är blå och isblocken dansa nedför strömmen, då vintern synes så långt borta, som skulle den aldrig komma igen och våren lofvar en sommar, sådan ingen någonsin upplefvat.

Det var en sådan afton, som Elsa lockade sin man att promenera ända ut till Djurgårds-

brunn, telefonera återbud hem och bjuda på en liten supé à deux i ett lågt rum med hvita gardiner, där man fick se ut öfver träd, klädda i ljusgrönt, genom hvilkas grenar aftonsolen sken mellan långa skuggor.

Detta var ett af våra bästa älsklingsnöjen, och ju mera sällan vi, sedan barnen växt upp, ville hängifva oss däråt och lämna dem ensamma, desto mera njöto vi af en sådan afton, hvilken förde med sig hela den glädtighet och det svärmeri, som är ungdomens hvardagsmat, och med åren blir högtidsstunder, hvilka man gömmer i minnet.

Jag mins också Elsa så väl just från denna afton.

Nöjd och belåten, hopkrupen i soffhörnet, satt hon och njöt långsamt af sitt sista champagneglas. Hon liknade en kattunge, som väntar att blifva smekt, eller att man skall leka med honom. Och midt emot henne satt jag själf, rökte omsorgsfullt en god cigarr och lät mina blickar följa solskenet, som darrade mellan trädens skuggor. Jag kände mig lycklig och nöjd, men jag hade under den sista tiden arbetat mycket, och det störde mig nästan, att min hustru satt och längtade efter, att jag helt skulle låta mig ryckas med. Ty själf var hon i feber-

stämning. Hon såg ut, som om hon velat springa omkring i rummet, leka, rasa och låta sig fångas, längtade efter något nytt, något ovanligt, var fylld af det flickaktiga begär efter lyckans odödliga nonsens, hvilket just hörde till det, som jag hos henne älskade allra högst. Men jag kunde icke låta mig ryckas med, hur gärna jag än ville. Det var som om en ond aning eller ett oemotståndligt vemod legat på lur inom mig och hindrat mig från att helt följa hennes känslors flykt. Efteråt kan man minnas sådant, och man kan anklaga sig själf för hvad man då försummade, som om man begått en förbrytelse. Jag mins ännu, att jag då förstod hennes stämning och, af hvad som sedan följde, vet jag, hvilken väg hennes drömmar togo.

En smula förstämd öfver, att våra känslor ej som vanligt gingo i samma rytm, satt hon tyst, njutande af det sista champagneglaset, och medan hon satt så, gledo hennes yra tankar öfver i en mild, drömmande stämning, och medan hon såg på sin man, hvars hår vid tinnigarna redan var ganska grått, såg hon som i en dröm den dag, då vi båda för många år sedan rott fram till en solbelyst skärgårdsö, bakom hvars träd skymtade vårt första ljusa sommarhem. Hon såg och såg. Bilden blef så tydlig

och så skarp, att hon tyckte sig urskilja hvarje buske och hvarje träd, allt, ända till de fina skiftningar mellan ljus och skugga, som aftn-solen kastade öfver den gråa byggningens spåntak. Hon såg fjärden vidga sig i ett oändligt blått, och där den slöt sig kring ön, vaggade dess böljor spegelbilder af ljusa björkar, mörka ekar och granar, hvilka i vattnet tecknade sig nästan i svart.

Hur ofta har hon icke berättat mig klarheten i dessa minnets visioner, som var henne egendomlig! Jag kan se hennes dröm bättre och vaknare nu, än jag kunde det då.

Visst är, att hon såg allt detta, till dess att hela hennes yra stämning var försvunnen, och jag såg hur varma tårar fyllde hennes ögon. Med en hastig rörelse tömde hon resten af sitt glas, gled ned ur soffan och lutade sitt hufvud mot mina knän.

Som om något af hennes känsla omedelbart öfverflyttats på mig, eller som om våra tankar mötts i det förflutna, då lifvets lyckodröm famnade oss bägge, greps äfven jag af en stämning, helt olika min föregående, och i det jag sakta lade min arm om hennes hals och strök hennes kind, sade jag:

— Hvad tänker du på?

— Jag tänker på vår första sommar.

I detta ögonblick föreföll det mig, som om äfven jag tänkt på detsamma. All min trötthet var som bortblåst, och full af rörelse lyfte jag hennes hufvud upp och kysste hennes mun.

Och i samma nu satt Elsa upprätt.

Begäret efter något nytt, något ovanligt, hvilket bröt sönder det hvardagsaktigas enformighet, blandade sig i ett ögonblick med minnet af det, som en gång varit, och med ett tonfall, som ej kunde motstås, utbrast hon:

— Jag vill fara dit, Georg! Jag vill fara dit!

Men i samma nu kände jag mig förflyttad tillbaka till verkligheten. Min sinnesstämning var i grund och botten kanske densamma som min hustrus. Men jag erfor på samma gång denna underliga känsla af en väntande missräkning, hvilken reser sig upp inom oss och vid lifvets mest öfverspända ögonblick tyglar våra drömmar. Jag ryggade tillbaka för detta försök att kalla ungdomen till lif, som om jag fruktat att i stället mötas af en smärta, hvilken jag till hvarje pris ville undvika. Jag kände mig så viss på en désillusion, att min hustrus oskyldiga förslag, den lilla färden i skärgården, besöket på denna plats, där jag kände hvarje vik, hvarje sund, ja, till och med stenarna på fjärdens

botten, syntes mig innebära något så viktigt och afgörande, att jag borde betänka mig noga, innan jag fattade ett så ödesdigert beslut. Men på samma gång såg jag, att denna tanke uppfyllde min hustru med en hänryckning så stor, att jag ej kunde säga nej. Därför sade jag också ja och slöt henne i mina armar för att dölja min egen misstämning.

Men när vi sedan gingo hemåt, låg öfver Elsas hela väsen som ett skimmer af ungdom. Ingenting, af hvad jag verkligen kände, hade hon märkt. Liksom om hon vetat sig gå fram mot en stor lycka, så lyste hennes drag, återspeglande hela den liffulla känsla, med hvilken hon förband det som varit, med det som var. Och det for igenom mig en så smärtsam förnimmelse vid tanken på, att min onda aning kanske skulle gifva mig rätt, att jag ej kunde återhålla mina tankar.

— Är du säker på, att det blir, som du väntat? sade jag.

Hon ryckte till, och hennes ansiktsuttryck var nästan förbittradt, när hon svarade:

— Hvarför ska' du alltid förstöra för mig?

— Brukar jag verkligen det?

Hon blef genast god igen.

— Nej, sade hon. Men jag var så lycklig just nu.

Jag teg och drog henne blott närmare intill mig. Inför hennes tro glömde jag mina tvifvel, och i min inbillning tog vår obetydliga resa helt underliga former, som när små närbelägna öar höja sig mot horisonten och hägra i en fantastisk glans.

IX.

Så sutto vi äntligen en söndagsmorgon på ångbåtens däck, ångande ut mot den kända farleden.

Det hade gått många år, under hvilka vi icke farit denna väg, år, hvilka kommit med ondt och godt, år, som splittrat, och år som förenat. Skilda vägar hade våra tankar tagit, men de hade mötts igen, och som enade i en underlig, mystisk känsla, hvilken syntes utmana ödet, sutto vi vid hvarandras sida, medan trakt efter trakt gled oss förbi, belyst af den klara vårsolen, sköljd af blåglittrande vatten, som krusades för en lätt vind.

Min motspänstighet var nu alldeles borta. Jag lät mig viljelöst föras af min hustru, och jag tog emot hvarje intryck med en rörelse, som hade jag varit tolf år yngre och satt på däck, resande ut mot nya, okända mål, hvilka skulle förändra mitt hvardagslif och öppna nya vyer öfver hela tillvaron. Min hustru syntes mig för-

yngrad liksom jag själf. Hennes ansikte var färgadt af en mjuk rodnad, och ögonen lyste med den glans, som kommer af lycka. Hennes röst hade tonfall af en obestämbar ömhet, hvilken smekte mig med hela styrkan af den illusion, som uppfyllde oss båda, och mellan oss gingo och kommo leenden och ord, blickar och åtbörder, som endast pläga höra hemma under kärlekens första tid.

Och när ångbåten omsider satt oss i land och vi ensamma stodo på bryggan, seende båten ånga bort, då togo vi hvarandra om lifvet och gingo långsamt vägen fram, där den krökte mellan halfutspruckna hasselbuskar och höga, knottiga ekar, på hvilkas grenar knappast syntes spår af vårens knoppar. Då först sågo vi, hur föga utvecklade vegetationen omkring oss var. Hafvet, som håller hela skärgården i sin kalla famn, lägger kring öar, holmar och skär en iskyla, hvilken håller vårens arbete tillbaka. Här var icke grönt som inåt land, där ängar och hagar löfvas i skydd just af denna vida skärgård, hvilken stänger de hårda nordanvindarna ute. Här var öde och kallt, på trädens kvistar syntes svaga, ljusgröna skott, hvilka skiftade i gult och brunt, sälgen har hängen, gräset sof under vissna blad, och sipporna, hvilka inåt

landet längesedan blommat ut, växte blå och hvita under hasselns grenar.

Själfva denna sena utveckling i naturen fyllde oss båda, hvilka voro som bergtagna i vår egen stämning, med en ny lycka. »Ser du, det är sent nu, som det var då?» — »Minns du, det blir en andra vår, när man bor i skären?» Och vi sågo ut öfver den vida fjärden, som famnade hela denna sena vår, och gladde oss öfver, att fiskmåsarne i vida bukter kretsade som förr öfver det blåa vattnet, gladde oss åt deras hvita vingar, som blänkte i solen, och stannade för att betrakta deras fria lek, när de doko genom luften och nådde vattnet, där deras klara ögon spanade efter byte.

Hand i hand som två barn, gingo vi upp öfver backen till en liten röd byggnad, och vi betraktade hvarandra, som utbytte vi ett hemlighetsfullt förtroende, när en tullkarl med rättarekrans, hvilken brukat ro oss förr, kom ut i dörren och lofvade att föra oss öfver till vår ungdoms ö.

Tyst gick färden öfver det blåa vattnet. Utan att växla ett ord, fyllda af den sällsamma stämning, hvilken behärskade oss båda, och som syntes vidgas och växa med hvarje utsikt som öppnades, sutto vi hand i hand och läto

minnena strömma fram inom oss, medvetna om att den ena visste hvad den andra tänkte. Aldrig hade denna färd syntts oss så härlig, aldrig hade vi som nu sett denna middagssolens förföriska prakt, aldrig hade skimret af vatten och löfrika stränder blandat sig så melodiskt med den mörka granskogens allvarliga fond. Och när vi kommo närmare den lilla ön tyckte vi, att hvarje sten, hvarje träd, hvarje dunge växte upp, icke ur det minskade afståndet, utan ur vårt eget minne, som trognare än verkligheten bevarat denna omgifning, ur hvilken hela lifvets lycka för oss hade spirat.

Men när vi kommo i land, stannade vi båda, och det utrop af förtjusning, som redan sväfvat på Elsas läppar, frös bort. Tigande betraktade vi hvarandra, och som tyngda under något nytt och oväntadt, hvilket vi ej ens ville se eller erkänna, gingo vi långsamt från udden den smala stigen fram.

Hvad vi hade sett, var, att det hus, som nu stod på ön, var icke längre grått. Det var rödfärgadt. Det var icke längre en bred tvåvåningsbyggnad. Det var en låg stuga, hvilken liksom krympt ihop på den plats, där vårt första hem hade stått, trängt sig samman på det gamla stället, som om fattigdomen och nöden under

årens lopp tvingat den att göra sig liten. Vi stodo tysta en stund, som om vi behöft hemta andan.

— Georg, sade Elsa. Hvad är detta?

Jag behöfde blott peka på de gamla ekarna, som stodo omkring byggnaden. Deras grenar buro svarta märken, och deras bark var svedd. Jag visade henne på stenfoten, hvilken var färgad som af sot, på den lilla trädgårdstjappan, som var oordnad, och på en hög gammalt virke, hvilket låg kvar ute på planen. Det var brändt och förkolnadt, ruttet och förvittradt. Det var det enda, som fanns kvar af vårt första hem.

— Här har varit eldsvåda, sade jag.

Och min stämma skalf.

— Brända tomter:

Som om vi båda hade känt oss samhöriga med denna lilla fläck af jorden, hvilken vi icke återsett på många år, grepos vi nu af ett alldeles nytt intresse, nämligen att erfara hvad som händt, hvad som förvandlat denna vår lyckoö, så att den för oss var till hälften oigenkännlig. Detta intresse borttog liksom hela den värld af drömmar, som förut hållit oss fångna, vidgade vår känslovärld till att omfatta äfven deras lif, hvilka här ute lefvat och lidit, arbetat och sträfvat, och hvilka åren format och bildat så sträft,

att inga lyckodrömmar längre förgyllde den hårda verkligheten.

Och som våra tankar vändes till dessa människor, hvilka vi förut erinrat oss endast som det nödvändiga bihanget till vår egen glädje, öppnades stugans dörr, och i solskenet, som föll öfver trappan, stannade en krökt, gammal gumma och log ett igenkännande leende mot de främmande. Hon såg så gammal ut, att hon föreföll som uppstigen direkt ur någon gammal saga. Stödde sig på en käpp gjorde hon, och det rynkiga ansiktet förvred sig af invand smärta, när hon rörde sin giktbrutna kropp.

— Det ser annat ut nu, än när herrskapet var här sist . . . sade den gamla.

Och i det hon mödosamt rörde sig framåt, gaf hon plats åt sin gubbe, hvilken gammal vana trogen stått i skymundan, till dess att hans tur kom. De båda gamla hälsade på de båda, som nyss drömt sig unga, och gubben gned sina händer, hostade och mumlade obegripliga ord, medan han långsamt och säfligt gaf plats på trappan, där gumman bjöd de resande stiga in.

Genom skelettet till en ofullbordad veranda sågo vi främmande ut öfver vår ungdoms fjärdar och sund. Vanvårdad var trädgården, förfallet syntes hela det nya huset, gräs grodde på sti-

garna som vi förr hade trampat, och i löfsalen nere vid stranden hade bord och bänkar murknat, emedan ingen lagat, hvad väder och år förstört.

Utan att vi behöfde fråga, berättade de båda gamla huru olyckan kommit öfver dem. Gumman berättade och gubben upprepade bekräftande hennes ord. Och olyckan hade kommit så lömskt och oväntadt, att ingen kunde stå den emot, och ingen kunde hjälpa.

Ty en vårdag i mars, när nordan blåste frisk och isen hvarken bar eller brast mellan öarna, hade elden brutit ut. Och emedan isen hvarken bar eller brast, hade grannarna på landen omkring stått och sett det hela, men icke kunnat komma dem till hjälp. De båda gamla hade ensamma burit hvad de kunde rädda ut ur det brinnande huset, och maktlösa hade de stått bredvid och sett sin egendom brinna i aska. I denna aska, där de sett de sista glöden slocka, slocknade för dem också hvarje förhoppning om en sorgfri ålderdom. Ty låg var den byggnad, som de efter långa år byggt upp på stenfoten af den gamla. Ringa var bohaget. Torftig var omgifningen. Och själfva voro de brutna och trötta. En enda olycksdag hade tagit allt, hvad de förra åren byggt upp.

Som tyngda under samma öde sutto de två som nyss drömt sig unga, och lyssnade till de tunga, karga ord, med hvilka de gamla berättade om elden, som lade deras hus öde. Själva det gripande hvardagliga i denna framställning, afbruten af betydelselösa detaljer, blandad med fattigmans minnen af ägodelar som förstörts, tyngde ned de främmande, afklädde våra egna drömmar illusionens prakt, och grep oss med ett stilla, svärmiskt vemod. Vi tyckte nästan att under det att vi ingenting visste, medan vi lefde vårt lif och trodde oss lyckliga, hade här, på en liten ö bland skären, brunnit ned och försvunnit något af den lifvets skatt, som vi trott oss hafva samlat och äga i säkert förvar. Elsa kände det, som om hon förlorat mera vid denna brand än de båda gamla, och medan berättelsen framskred såg jag, att hon måste behärska sig för att icke brista i gråt. Ty hvad betydde dessa möbler, kläder och husgeråd? Hvad betydde det, att tvänne nedbrutna människor, hvilkas lif var slut, här sutto och grämde sig öfver motsatsen mellan förr och nu i det torftiga välstånd, där skillnaden dock var så ringa? Hvad betydde allt detta mot att hon aldrig, aldrig mer skulle få se sin ungdoms ö sådan hon en gång sett den?

Så kände hon det, och hon vände sitt ansikte mot mig, och jag hade ingen tröst att gifva henne. Ty jag tänkte på hur illa jag gjort som ej följt min första anings bud och besparat oss båda att se de brända tomterna af vår första lycka. Men jag hade ej hjärta att säga det, och i det jag tog hennes arm, gingo vi båda ännu en gång tysta omkring ön.

Det var med oss som med barnen i sagan, hvilka en gång gått vilse i underlandet och vid återkomsten, därifrån funno, att tiden gått ifrån dem och gjort människorna omkring dem trötta och gamla. Tysta och drömmande sutto vi vid stranden och sågo ut öfver fjärden. Där var allt sig likt, och som vi sutto där, glömde vi den nya byggnaden och förfallet bakom oss. Vi mindes blott, att vi bott rundt omkring denna fjärd under tre år, hvarje sommar på ett nytt ställe, och i ett slags begär att fortsätta hvad vi en gång börjat, beslöto vi att fara vidare till den andra sommarens hem, där vi mindes två små röda stugor i skogskanten och en liten gräsplan, där i en hvit korgvagn vår första gosse sof under en blå sufflett.

Vi läto ro oss öfver dit och vi visste nu, att vi rodde mot en öde strand. Ty denna gång hade vi frågat oss för. Vi visste, att åren också

här hade sopat bort spåren af det som varit, förändrat allt.

På den lilla udde, där vi nu stego i land, bodde några år tidigare en gammal fiskare med sin hustru. Hon dog en vinternatt, när snön yrde kring stugan, och när äfven en dag den gamles timme slog, så togo barnen i arf de båda stugorna upp i skogsbrynet, båten och notboden nere vid sjön.

Men skärgårdens sagor äro många, och en af dem var äfven sagan om de små röda byggnaderna vid skogens bryn. När de femtio åren, på hvika de döda en gång köpt marken, voro förbi, kom bonden som ägde jorden och tog den tillbaka. Han dref den nye ägaren från gård och grund. Och därför voro husen jämnade med jorden, virket var bortfördt, det förra potatislandet var öfvervuxet med tistel och ogräs, och marken såg ut som om elden gått fram äfven här.

De båda resande, hvilka sökte spåren af sin ungdoms lycka, stodo åter bland spillrorna af ett sköfladt hem. Det var, som om vi förföljts af ruiner. Och gripen af den ohyggliga beklämning, som följde på alla de illusioner, hvilka brustit, släppte Elsa min arm. Gående uppåt den torra risbacken, nalkades hon stängslet, där

grinden var bortsliten och ett par rostade gångjärn snedvridna hängde kvar på stolpens hakar.

Här stödde hon båda sina armar mot stolpens kant, och i det hon gaf fritt lopp åt alla de skiftande känslor, som strömmat samman öfver hela hennes själ, brast hon i en våldsamt gråt. Hon snyftade, som om lifvets alla olyckor störtat samman öfver hennes hufvud. Hon stötte tillbaka min hand, när jag ville smeka henne, och hon grät så länge, att jag blef otålig och yrkade på, att vi borde gå för att ej komma för sent till ångbåten.

Hon hörde ej på mig, tog mig blott om axlarna och sade:

— Du hade rätt, vi borde aldrig ha kommit hit.

Och hon bekände, att hon tänkt på denna resa länge, att hon önskat den under årtal, att hon af en slump — hon visste ej huru — kommit att tänka på, att nu skulle den ske, just nu. I hennes hemliga drömmar hade tanken på denna resa på ett underligt sätt förbundit sig med tanken på hela vårt lufs lycka. Det hade syntts henne, som om vi borde och måste företaga denna resa en gång, som om hon aldrig skulle kunna känna sig säker på att hon verkligen var lycklig, förrän hon fått se dessa trak-

ter så, som hon en gång sett dem i sina drömmar. Hon sade att det varit hennes afsikt, att, när vi kommit ut tillsammans, skulle hon bedja mig, att vi finge bo där en sommar till. Och hon visste, att jag ej skulle ha kunnat neka henne denna bön. Men nu, när ingenting fanns kvar, ingenting af allt det, som en gång varit hennes, nu var det, som om en länk brustit, hvilken höll henne fast vid själfva lifvet.

Jag förblef stum under hennes förtviflade utbrott, och jag förstod mer än väl att jag stod inför en af dessa fantasier eller drömmar, hvilka för en människa med rikt känslolif i ordets egentliga mening kan betydä mera än själfva lifvet. För egen del hade jag visserligen känt mig uppörd både vid alla minnen, som dessa platser väckte till lif, och af den förstörelse, som hem-sökt våra kära platser. Men att sätta denna fördöelse i något sammanhang med hvad som för mig själf var kärt och betydelsefullt, föll mig icke in. Och inför detta utbrott af sorg stod jag alldeles rådlös.

Jag försökte det vanliga medel, hvarmed en man plägar kunna bringa en kvinnlig sorg till tystnad. Jag försökte med smekningar. Men Elsa drog sig undan min hand, emedan hon såg att i min vänlighet fanns tröst, som hon

försmådde, i stället för sympati, som hon sökte. Hennes ansikte fick ett slutet, oåtkomligt uttryck, som om hon satte hela sin person in på den fantasi, hvilken behärskade henne, och icke af något ville låta sig störas.

Hon såg sig omkring på den oordnade, grusade planen, och i det hennes blick blef fuktig som af medkänsla, sade hon:

— Stackars människor!

Åter flyttade hon sin egen missräkning öfver i medkänsla med de människors olycka, om hvilken hela den tomma jordbiten bar vittne. Åter satte vi oss ned och läto våra blickar sväfva kring den lilla backen i skogsbrynet, hvilken erinrade oss om en hel sommars sorglösa ro. Vi började samtala. Och vi försökte framtvinga för vår fantasi de scener, hvilka föregått denna förstöring. Bonden, som rådde om jorden, kom till det unga paret, som tagit gården i arf. Han underrättade dem kort och godt att tiden var utlupen. De femtio åren voro slut, och nu skulle byggnaderna rifvas. Han ville ha sin gård tillbaka. Det var tydligt, att han ej hade någon fördel däraf. Han skulle kanske haft större fördel af att ännu en gång sälja jordlappen. Men han hade sett, hur de andra hade haft hyresgäster om somrarna. Inkomsten af denna hyra

hade väckt hans afund, och med styrkan af en fix idé hade i hans hjärna den tanken slagit rot, att här skulle ingen bo. Marken skulle vara hans och ingen annans.

Och så hade de unga, som bott här, fått rifva sina byggnader ned till grunden, flytta dem öfver till en annan ö och bygga dem upp, där den rike kunde bevekas att lämna plats för den fattige. Men när den sista båtlasten stod färdig att lämna bryggan, hade raseriet gripit mannen. Och i sin tur begagnande sig af sin rätt, hade han gripit till yxan. Han högg ned träden, som stodo på hans faders mark, han förstörde bärbuskarna, grinden slet han från sina hakar och kastade den öfverst på färjan. Och innan han lade ut, vältrade han stenarna från den lilla bryggan i sjön, förstörande båthamnen, och for därifrån, nöjd med den hämnd, som icke lämnade hans fiende ens något att vinna.

Om detta talade vi, men hela tiden låg vår egen misräkning på lur bakom våra ord, och Elsa ryste.

— Är det vi, som föra olyckan med oss? sade hon.

Jag log. Min hustrus ord syntes mig tomma och öfverspända.

— Låt oss fara till vårt tredje ställe. Där veta vi ju, att allt står som det stått, sade jag.

Men Elsa skakade blott på hufvudet, och i det hon plötsligt reste sig upp, sade hon:

— Jag vill gå vår gamla väg genom skogen.

Och utan att afvakta mitt svar gick hon före mig. Det var, som om hennes förra liflighet kommit tillbaka, som om hon i ett nu skakat af sig hela tyngden af andras lidanden och andras sorger, allt detta som skymde våra minnens land och hela denna underliga dag förföljt oss med all lifvets ve och elände. Hon förde mig rätt in i skogen på en smal väg, där grannarna slogo sina grenar samman öfver våra hufvuden. Stigen var mjuk och lätt att gå. Rundt omkring oss dallrade solskenet öfver fuktig moss och ett perspektiv af stammar och barr. Stigen ledde ned till en liten vik. Tätt utmed en brant klippa skar den in i skogen, och vid stranden glesnade träden, släppande fram solljuset, som föll öfver en öppen, svagt grönskande glänta.

Här stannade också Elsa och började leta i trädens stammar. Och när jag såg henne söka, då vaknade också inom mig ett minne, som länge slumrat, som jag under elfva år knappast kommit att erinra mig.

Det var en afton, när vi ännu bodde kvar

i de stugor, som nu jämnats med jorden. En augustiafton var det. Och följande samma stig, hade vi gått hit för att säga farväl åt en god sommar. Då hade min hustru tagit en svart knappnål ur sin klädning och fäst den i barken på en tall.

— Få se, om den sitter kvar, när vi komma hit härnäst, hade hon sagt.

Detta minne flög genom min själ, och jag kände mig helt vemodig. Då såg jag min hustru med ett lätt utrop springa fram mot en låg tall. Hon tog en rostig nål ur dess bark, och i det hon föll mig om halsen och kysste mig, grät hon af lycka.

Hon satte omsorgsfullt relikten tillbaka i trädets bark. Ty hon hade icke hjärta att taga den bort. Kanske hade hon en rent af vidskeplig fruktan att rubba den. Men sedan hon funnit den, försvann det sorgliga intrycket af egen misräkning och andras nöd, plånades ut hos oss båda. Och som om vi med denna lilla händelse fått en tröstande hälsning från goda andar, vandrade vi lyckliga tillbaka öfver brända tomter, hvilka ej lämnat oss annat kvar än en gammal rostig nål, som var så väl gömd, att ingen kunde taga bort den.

X.

Hur ofta har jag icke tänkt på denna färd öfver brända tomter, hur ofta har den icke sedan synts mig som en symbol för hela vårt lif!

Men då verkade denna händelse på oss helt annorlunda, än hvad jag nu mins den. Då verkade den så, att vi gingo till vårt tredje ställe, hvilket min hustru nyss icke ens velat se, och hyrde där för andra gången vårt hem för sommaren, och lätta om hjärtat flyttade vi ut till den trakt, vid hvilken vi kände oss bundna genom en rostig nål, som ingen tagit bort.

Ren från moln, som skymma solen, mins jag den sommar, hvilken följde på denna vårutflykt. Med hvilken lust arbetade jag icke, och hur lätt skred icke arbetet framåt. Blad efter blad lades lugnt och utan ansträngning till den bok, hvilken skulle utkomma till hösten, och mer än en gång stod middagen på bordet, när dörren till arbetsrummet stängdes och Elsa satte

sig ned för att lyssna till de sidor, som skrifvits under förmiddagen. Stilla och lycklig satt hon och gladdde sig åt, att högen med tättskrifna sidor växt på bordet. Ty hon visste väl, hvem det var, som gaf arbetet lif. Hon visste, att hvad jag diktade om människor, växte fram under långa samtal mellan henne och mig, och hon njöt af, att jag kallade henne för min anteckningsbok, som säkrare än någon skrift bevarade mina tankar och gaf mig dem åter, friska och förnyade. Ty när jag då hämtade dem tillbaka ur det trogna minne, hvilket gömde mina egna tankar bättre än jag själf, återsåg jag dem genom det kärlekens förstoringsglas, hvarmed hon såg allt det, som rörde henne och mig och framför allt mitt arbete. Därför kände också hon, medan jag läste, att hvad hon själf med mig sett i oordnade fantasier, i det skrifna tagit form. Hon njöt en stilla och sällsam modersglädje vid att följa dessa mina andliga barn, alltsom de blefvo till, och ändå var hon svartsjuk på dem, emedan hon inbillade sig, att de kunde fylla mina tankar, så att de undanträngde henne själf, hemmet, barnen och allt hvad i lifvet fanns. Ja, jag tror aldrig, att hon anade, hur denna sandiktan med henne var mig dyrbarare än dikten själf.

Hur barnsligt det må låta, så är det dock sant, att intet någonsin sporrat mig så till andlig verksamhet, som när jag förstod af hennes ansiktsuttryck, hvilket aldrig kunde dölja hvad hon tänkte, att jag lyckats, och att hon var nöjd. Jag kunde sitta och tänka på denna uppläsning, medan jag skref, och denna tanke skingrade de hundratals objudna fantastier, hvilka eljest så gärna vilja hindra pennan att arbeta. Men när vi slutat läsningen och kommo ut i salen, då skrattade vi åt, att gäddan blifvit kall, och att gossarna, som sutto där, nödtorftigt tvättade, barbenta och solbrända, sågo hungriga och väntande ut.

— Vi ha setat här och väntat så länge, knorrade Olof. Hvar har ni varit?

— Vi ha läst pappas bok, sade mamma.

— Kunde ni inte vänta med det till efter midda'n?

— Nej, det kunde vi inte.

— Det måtte vara en konstig bok, yttrade Olof.

Men Svante, som ännu icke börjat stafva, tog pappas obekanta bok i försvar, och som alltid blef det mamma, hvilken måste bilägga tvisten och stilla de oroliga vattnen.

Men hvilken sommar detta blef! Hvilken

härlig sommar, full af arbetsglädje, skärgårds-
vindar, klar sol och ljumma månskenskvällar!
Jag minns den som ett enda solljus, jag minns
vänner, som landade med segelbåtar vid vår
brygga, jag minns utfärder med matkorgar och
frisk sommarblåst, bad i öppna sjön, då Olof
lärde sig simma, och Svante rullade på sand-
botten för att visa sina anlag. Jag minns fest-
dagar med blomguirlander och verser, smultron
och vin, långa, tysta promenader genom barr-
skogen, som öppnade sig mot en solbelyst fjärd,
och jag minns tullkarlen med rättarkransen,
hvilken plägade följa oss i segelbåten och i sitt
gråa hakskägg log åt en hel familj af bara ung-
dom och barn.

Hvad den sommaren var kort, och hvad
hösten kom tidigt! Med hvilket vemod följde
vi icke naturens växlingar, hur kvällarna blefvo
längre och dagarna kortare, hur ångarna med
sina praktfulla blommor mejades af, så att na-
turen blef kalare, hur rågen gulnade, och vassen
växte hög och stor kring stränderna, bildande
som en tät vajande skog af grönt med violetta
vippen, där förr vattnet fritt plaskade upp öfver
stenarna.

Och när dagen för uppbrott äntligen nal-
kades, hur uppsökte vi icke då alla sommarens

platser för att få återse dem en sista gång. Vi gingo upp på utsiktshuset, och vi vandrade skogsvägen fram och åter, helst när det blifvit mörkt och stjärnorna skymtade genom granarnas grenar. Nästan en hel vecka använde vi endast till att säga farväl. Vi togo gossarna med oss och seglade ön rundt, och vi talade om boken, vår bok, som var färdig och skulle komma till hösten. I timal kunde vi gå den smala vägen, som ledde från det rödmålade boningshuset ned till stranden, och vi stannade hvarje afton länge på bryggan, lyssnande till vågornas skvalp, som lät lugnare nu än under den oroliga våren, fast på samma gång hårdare.

Men den sista kvällen, när Augustimånen redan var i nedan, gingo vi ensamma ned till bryggan och lade ut båten.

För nattbrisen seglade vi ut på den svarta fjärden, där den gula halfmånen målade glittrande strimmor, och kring hvilken träden stodo så mörka och underliga, bildande helt nya konturer, mot hvad dagsljuset gaf. Som genom ett trollandskap seglade vi fram, lyssnande till det klapprande plasket af de små vågorna mot bårens bog. Vi ilade fram öfver den endast krusade vattenytan med större fart än någonsin om dagen, ty nattens bris har större kraft än dagens

eller också synes den hafva det. Men utan att tala eller komma öfverens om någonting, vände jag båten, så att den gick omkring klipporna, och på badvikens stenar gingo vi i land. Vi togo hvarandra i hand, och vi gingo vår gamla väg fram till den höga tallen, i hvilken skrofliga bark den rostiga nålen satt. Vi behöfde ej söka efter träden, ty under sommaren hade vi ofta vallfärdat dit, och vi hade aldrig fruktat, att någon skulle röra den lilla tingesten, hvilken satt så väl gömd och syntes oss vara inseglet på vår egen omätliga lycka, som hade hotat att gå, men kommit tillbaka.

Men som vi stodo där i våra tankar och sågo månljuset uppslukas af barrträdens dunkel, sade min hustru:

— Jag vill inte låta den sitta kvar. Jag vill ha den med mig.

Med varsam hand tog hon den lös och fäste den i linnets innanför klädningen.

— Kanske kommer jag aldrig hit mer, sade hon, och då vill jag, att du skall finna den efter mig.

Så seglade vi ut igen i nattbrisen, och en förutaning om hvad jag aldrig trodde skulle komma fyllde mig med en onämbar känsla af sorg. Jag såg på den plats i båten, där Elsa

satt. Jag tyckte, att den blef tom inför mina ögon, och att jag ensam seglade ut öfver en vattenyta, hvilken fått andra konturer än dem, som solluset gett. Jag satt fylld af denna känsla så starkt, att jag glömde, att jag icke var ensam och jag spratt till, som om jag vaknat till en ny verklighet, när jag hörde min hustrus röst. Hon talade sakta, som om hon talat till sig själf, och jag hörde i början orden, som om jag icke förstått dem.

— Jag har tänkt så ofta, sade hon, att det måtte finnas människor, som behöfva något att tro på, och från hvilka det är synd att taga bort deras tro. Jag är så lycklig, att jag tror som du. Jag vill inte göra något, som du inte tycker om, inte tro något ens, som du inte vet. Men jag kan inte låta bli att tro på Gud. Tycker du mycket illa om det?

Om min hustru hade frågat mig detta i vår första ungdom, hade jag säkert blifvit stridslysten och gifvit mig in på alla de skäl mot en sådan tro, hvilken tidens illusionslösa riktning hade lärt mig att betrakta närmast med öfverseende ringaktning. De år, som gjort mig äldre, hade väl icke gifvit mig någon tro, men känslan af de oändligt olika människornas personliga okränkbarhet hade dödat den sista resten inom

mig af begäret att göra så mycket som en enda proselyt, ej ens om denna enda skulle vara min egen hustru. Hvad jag trodde, var ingenting fast, endast ett sökande att finna det största, och mer än en gång hade redan i min tidiga ungdom fattigdomen i, hvad man med ett dåligt ord kallar materialism, öfverraskat mig genom sin torra kyla. Men om sådant, som inom mig själf var alltför oklart och formlöst, talade jag i allmänhet ogärna, och jag kände mig nu på en gång öfverrumplad och förödmjukad af min hustrus ord.

— Hur skulle jag kunna tycka illa om det? svarade jag blott.

— Å, hvad jag är glad, kom åter hennes röst. Ty hennes ansikte urskiljde jag blott dunkelt. Då blir du inte ledsen heller, om jag talar om för dig, att jag hvarje afton läser min aftonbön, som när jag var barn. Jag vet inte, till hvem jag ber. Men jag låter också gossarna bedja för dig och mig och för hvarandra. Tror du, att det är orätt?

Jag lade ned rodret, steg upp från min plats, tog min hustrus kära hufvud i mina händer och kysste henne, utan att kunna säga ett ord.

— Jag vill inte, att det skall finnas någonting, som du icke vet, sade hon enkelt.

Åter satt jag på min plats vid rodret, åter sköt båten fart, och om en stund såg jag genom löfverket ett ljus, som vägledde mig fram till hemmets brygga. Med armarna om hvarandras lif gingo vi den smala stigen fram till vårt sommarhem, och när vi kysste hvarandra till godnatt, sade Elsa:

— Du har gjort mig så lycklig i kväll. Å, du vet inte, hvad du har gjort mig lycklig.

Den aftonen satt jag länge uppe, och jag gjorde, hvad jag icke gjort under hela sommarens lycka. Jag tänkte på Elsa och mig. Oupphörligt återkom den tanken för mig, hvarför hon behöft fråga mig, om jag tillät henne att tro på Gud och att bedja. Ty detta var ju, hvad hon hade gjort. Och på samma gång som denna veka kvinnlighet berörde mig som en fläckt af onämnbär lycka, kände jag ett stygn inom mig, att hon någonsin behöft fråga så. Jag genomgick i tankarna vår ungdom och alla de år, vi älskat hvarandra. Jag tyckte, att jag städse velat bära henne på mina händer, jag tyckte att jag alltid gjort så, och nu klang igenom hela hennes väsen en ton, som om jag midt under allt detta ovarsamt rifvit i hennes innersta, och utan att veta det

tillfogat henne ett sår, hvilket kanske blödt länge innan hon vågat eller kunnat låta mig ana, att hon led. Hon syntes på något sätt frukta mig eller min kritik eller bådadera. Ock jag frågade mig själf: hvarför?

Jag visste, att om detta kunde jag icke fråga henne. Ty hon skulle alltid slå armarna om min hals och säga: »Du! Du! Aldrig har du gjort mig annat än godt.» Jag tyckte mig kunna höra fanatismen i hennes röst, när hon sade det. Ja, jag visste, att hon skulle svara så, och jag visste också, att hon skulle känna allt hvad hon sade som den innersta sanning, så visst som hon eljest icke kunnat säga det. Men denna tanke tillfredsställde mig icke. Det var helt annat, som nu sysselsatte mig. Hvad brydde det mig för öfrigt i denna stund, om min hustru bad till Gud, eller om hon icke bad? Hvad brydde det mig, om hon tänkte det eller tänkte det? Hvad hon sagt, hade träffat mig som pilar, hvilka gått rakt in i mitt hjärta. Hennes ord hade smält samman med henne själf och hela den sommar, som gått, med känslan af båtfärdens på det mörka vattnet, med skogens brus och månens glitterväg öfver de krusiga böljorna. Det smälte hop alltsammans till ett enda helt och det sjöng om att jag vunnit en skatt, som

icke kunde delas eller förvandlas, men som skulle vara min, så länge jag förstod, att den endast växte i tysthet för mig.

Men under allt detta plågade mig den tanken, att jag utan att vilja det ändå skrämt henne. Den plågade mig tvärt emot hennes egna ord, som ännu ringde mig i örat. I tankarna genomgick jag allt emellan oss, som jag kunde minnas, och hvilket härmed kunde ha något sammanhang, och när jag ej kunde minnas mera, sökte jag i tankarna efter, hvad jag ej kunde finna.

Ty det var skuldkänsla, jag erfor, skuldkänsla, som tryckte mig. Jag kunde blott icke erinra mig, hur eller när jag blifvit skyldig. Jag tyckte blott, att jag var det och måste vara det. När jag kom in för att gå till sängs, blef jag bestört öfver att se min hustru ligga vaken. Men när, jag lagt mig, böjde hon sig endast fram och kysste min hand.

Jag har aldrig sett ett lyckligare uttryck i hennes ansikte.

XI.

Emellertid nalkades dagen, som vi länge väntat, då vårt barn skulle födas, då hemligheten, som min hustru länge sedan röjt, och som gifvit hennes själ spänstighet och hennes hopp vingar, skulle komma i dagen, då lyckan för alltid ånyo skulle sätta bo i vårt hus. Medvetandet härom var det, som bidragit att göra vår sommar så ljus, åtminstone ser jag det så nu. Men så underbart allt synes mig nu, när jag tycker mig ha fått förklaringen, så naturligt och enkelt kom allting då, och hela innebörden af allt, som skedde med oss, var jag då långt från att ana.

Vi hade ju fått två barn förut, och jag hade sett många af dessa rörande bevis på väntans modersglädje, hvilka en man, som älskar sin hustru, aldrig glömmar. Men aldrig hade jag sett min hustru så uppfylld af fröjd öfver det, som skulle komma, som hon nu var. Aldrig hade hon gått omkring i en så andaktsfylld

lycksalighet som nu, aldrig hade hon förstått att i den grad gjuta helgdager omkring hela vårt hvardagslif som under denna mörka höst i den trista staden, då regnet oupphörligt föll, och hela lifvet utom oss syntes så tungt och svårt, som väl aldrig förr varit händelsen.

Vi hade ju två gossar, och därför blef det naturligt att kalla den lilla varelse, som skulle komma, för »flickan». Det var henne, vi väntade, och henne, vi talade om, och en middag, när jag kom hem från mitt arbete, sade min hustru till mig:

— Det är min ängel, som kommer, Georg, hon kommer att rädda mig.

Så länge hade jag lefvat i glömska af, att någon fara någonsin hotat oss, att jag först icke förstod hennes ord.

— Rädda dig? upprepade jag mekaniskt. Från hvad?

Hon fick ett underligt uttryck, som om hon drog sig in i sig själf för att liksom tänka efter, hur det var möjligt, att två människor, hvilka älskade hvarandra, kunde känna så olika.

— Har du redan glömt, hur det var i vintras? sade hon.

Jag förstod ännu icke, eller jag ville icke förstå.

— Jag trodde, det var förbi, sade jag.

— Tror du någonting någonsin kan vara förbi? blef svaret. Och hon tillade:

— Kanske kan den lilla, som kommer, göra hvad ingenting annat kan.

På detta korta samtal tänkte jag ofta, och jag sökte fåfängt få det att rimma sig med den ostörda lycka, vi njutit under den sommar, som gått. Var det möjligt, att min hustru under den lyckans solskensdager, som gaf färg åt hela hennes väsen, dolde fröet till en olycka, som en gång skulle breda sig öfver hela vårt lif? Var det möjligt? Lefde hon två lif? Kunde hon på en gång lefva midt i solskenet och samtidigt känna, att natten var nära? Eller tillhörde den aning eller fruktan, hon nu röjde, blott det slags fantasier, som voro en följd af hennes tillstånd?

Jag försökte slå mig till ro med det sista alternativet, men det ville aldrig riktigt lyckas: och mer och mer började jag se min hustrus hela lif i en ny och annan dager, densamma som till sist skulle inhölja henne helt.

Jag kan icke beskrifva den helt nya känsla af ömhet, som väcktes inom mig af dessa tankar, åt hvilka jag ej ens kunde gifva ord. Och jag vågade knappt tro, hvad jag själf såg inför mina ögon, när allt gick lyckligt, och min hustru

efter en svår kamp långsamt började tillfriskna efter att hafva gifvit lifvet åt en späd varelse, till hvilken hon redan från början talade ord, som ingen annan än hon fått höra.

Men flickan kom aldrig. Hon var bytt i en gosse, som fick namnet Sven.

ANDRA DELEN.

I.

Lille Sven växte upp och blef allas älskling. Han fick långt gyllene hår, och till minne af flickan, som aldrig kom, brukade mamma krusa gullhåret, så att det låg i långa lockar kring hans lilla ansikte med den skära hyn och de underbara änglaögonen. Intet barn har haft djupare, stora ögon med en tidig drömmande blick, och intet barn har haft en mera förtroendefull, smeksam liten hand, hvilken han smög in i en stor människas, som visste han, att han öfverallt kunde finna trygghet, därför att han själf icke visste om något ondt.

Lille Sven var store-brors afgud. Ingenting kunde vara vackrare än att se store-bror, som tyckte om att vara karlaktig och därför ogärna lade sina känslor i dagen, draga lille-bror i en liten vagn, njuta af hans glada ansikte och oupphörligt vända sig om för att se efter, att

lille-bror icke föll af. Det enda, som härmed kunde jämföras var att se Svante göra detsamma, och Svante njöt dessutom af att vara beskyddare i så mycket högre grad, som han vid lekarna med store-bror alltid varit den, som var liten och fick lyda. Sven var så liten emot de stora bröderna, som han beundrade och följde, att han alltid var och förblef lille-bror, och han var så glad, att hela huset kom omkring honom, när det händt honom något lyckligt, och hans klingande röst eller klara skratt ljöd genom rummen. Man kom därför, att man ville få se, hur hans ögon tindrade, och hur hans små hvita händer fäktade af förtjusning, se hela denna strålande barnaglädje, som gaf sol åt hjärtat.

Ack, jag skulle önska, att jag skrifvit denna berättelse om lille-bror förr, så att jag kunnat lägga den fram blad för blad för henne, som kunde hans korta lefnadssaga bättre än jag, bättre än någon. Hon, som kom ihåg hvarje hans ord, hvarje litet drag ur hans lifs bok, hon som lefde hans lif och sitt eget i förening med honom, hon, som lefde med honom, äfven när hans klara ögon icke längre lyste ibland oss, hon, som slutligen följde honom på de stigar, där ingen, förr än tiden är inne, kan följa. Hon skulle då fyllt, hvad jag ville säga, med sin

anda, och min dikt om ett litet barn skulle fått den starka vissheten att handla om en, som ännu lefver.

Ty lille Sven lefde och verkade med sin mor, hos och för henne. Han hade sin lekstuga hos henne, och hela förmiddagarna, när pappa var borta, och gossarna läste, satt lille Sven på golfvet och hörde mamma berätta sagor. Mamma kunde många sagor, men ingen saga tyckte Sven bättre om än den om lilla rödlufvan, som skulle gå till mormor med bär, och som den stygga vargen åt upp. Han blef så förfärligt uppskakad, när han tänkte på den lilla rödlufvans öde, och han var så rädd för den otäcka vargen och så ond på honom. Han skulle bli stor och gå ut och ta' reda på honom och skjuta honom.

Så hittade mamma och han på lekar. De lekte, att Sven reste bort och var borta, och mamma satt ensam och väntade på honom. Och så kom Sven hem, och det blef en glädje så stor, att mamma måste lägga ifrån sig sitt arbete och taga honom i knät och kyssa honom många gånger. Och många andra lekar lekte de.

Lille Sven hade många namn i hemmet. Han kallades för lille-bror och för Nenne, hvilket han uppfunnit själf, för klimpen och gullebarn, allt som det föll sig. Han kändes vid alla

sina namn, kunde räkna upp dem, och var stolt öfver dem. Lille Sven lekte icke mycket med andra barn, och han trufdes icke länge därmed. Han kom alltid tillbaka till mamma, som om detta varit den naturligaste sak i världen. Och han brydde sig då aldrig om, ifall han afbröt leken och förargade de andra barnen. Fick han bara syn på mamma, så sprang han ifrån alltsammans, tog henne i hand och följde henne, hvart hon gick. Det var en kärlek, som gick öfver alla begrepp, och som aldrig svalnade, emedan föremålet för den samma var för lycklig åt detta förhållande för att någonsin finna den lille besvärlig.

Sven och mamma hade sina små hemligheter, och när Sven hviskade något till mamma, fick inte ens pappa höra på. Försökte han det bara för att retas med Sven, då skrek den lille:

— Nej, han får inte. Han får inte. Säg honom, att han inte får.

Och mamma värjde sin skatt och höll pappa på afstånd, så att Sven fick tala ut i hennes öra, allt hvad han hade att säga.

När det då var gjordt, då triumferade Sven.

— Ser du, sade han. Du fick inte höra det.

Och så gick han med mammas hand i sin och skrattade åt sin fader. Det kallade han att

äckla pappa, och han visste få saker, som han fann mera nöjsamma.

Jag kan se dem båda ännu, när jag vill, hand i hand, gående fram och tillbaka i den långa gången, som började vid syrenhäckarna, gå under de bara träden på vintern, när Sven var klädd i sin lilla päls, som var gjord af mammas gamla, hvilken han var så stolt öfver, och som han fått, därför att han som liten var så klen. Det skulle för öfrigt vara svårt att bestämma, hvem af de två som egentligen hade mest att säga den andre. Och om jag hade sett på dem länge och fick lust att vara med, då blef Sven svartsjuk och satte ut sin lilla röda mun, så att mamma måste förebrå honom hans uppförande mot familjens öfverhufvud och tala om, hur snäll pappa var. Detta ville Sven då emellertid ogärna erkänna. Och medan vi gingo tillsammans, stal han sig till att göra miner åt mamma, som pappa inte skulle få se, alldeles som ville han lyckliggöra sig själf med att bibehålla den trollkrets af hemlig förtrolighet, som han slagit kring sin kärlek och sig själf, och där han icke tålde det ringaste intrång.

Men när pappa var i sta'n och kom hem, då var det Sven, som stod gömd bakom dörren och väntade för att riktigt kunna få skrämma

honom. Han gick och ställde sig där, långt före den tid, då pappa kunde väntas komma tillbaka. Oupphörligt vände han från sitt gömställe tillbaka till mamma och frågade:

— Tror du inte, att pappa blir bra flat?

Naturligtvis trodde mamma det, och naturligtvis var Sven öfverlycklig vid denna utsikt. Och när äntligen pappa kom och stannade i förstugan för att stampa sanden af sina galoscher, då kom Sven framsmygande så tyst och sakta, och tänkte inte alls på att skrämma honom, utan stod och smålog för sig själf, som om han mycket väl visste, att pappa inte kunde se honom utan att bli glad, och långsamt kröp han närmare som för att njuta af att se pappa otålig att få ta' honom i famn, hängde sig om pappas hals och lät sig bäras in, medan samtidigt familjens dogg, som Svante i tiden döpt till Pudel, gnydde af glädje och hoppade omkring oss.

Jag minns så väl min hustrus ögon, när hon betraktade denna scen.

— Om du visste, hur mycket jag talar vid honom om dig, sade hon, när Sven äntligen tillät sin fader att släppa taget och lämnade mamma plats.

II.

Alltsedan Sven var så liten, så att han kunde röra sig, hade han varit Pudels intimaste vän och haft rättighet att göra med Pudel allt, hvad han ville. Han fick draga honom i öronen och nypa i hans korta svans, ligga på honom och hålla honom i de mest obekväma ställningar. Pudel visade häröfver ingen högre grad af missnöje, än att han ibland såg förvånad ut öfver, hvarför allt detta egentligen skulle öfvergå honom, samt saktmodigt och fridsamt lade sig på annan plats i fåfång förhoppning, att hans välvilliga plågoande skulle tröttna och låta honom vara i fred.

Men kom Sven ut på gården, följde Pudel honom hvart han gick. Fnysande med sin korta klufna nos, stod han och betraktade, hur Sven långsamt och betänksamt öste sand i en liten bleckburk eller understundom öfvergick till den mindre lämpliga förströelsen att plaska i vattentunnan. Pudel följde honom hela tiden, och

närmade sig någon främmande, följde Pudel dennes åtgöranden med misstänksamma ögon, redo i hvarje ögonblick, ifall omständigheterna skulle fordra hans ingripande.

Sven och Pudel hade i öfrigt sina vägar för sig själfva, och mer än en gång hade de satt hela huset i förskräckelse genom att plötsligt försvinna på de mest otänkbara vägar och sedan man hunnit förtvifla, om att någonsin mera få se dem vid lif, plötsligt uppenbara sig, som om ingenting händt, båda lika förvånade öfver den uppståndelse, hvilken de framkallat.

Det vore synd att säga, att Sven egentligen var en olydig gosse. Men i denna punkt var han icke lätt att handskas med. Mer än en gång hade mamma lofvat honom ris, om han en gång till sprunge bort på egen hand, och mer än en gång hade hon strax efteråt inför mig bedyrat, att hon ville se hjärteblodet på den, som vågade röra Sven. Men härvidlag tycktes Sven vara oåtkomlig för både rättelser och förmaningar, och han stod så förundrad vid mammas häftiga glädje öfver att efter sådana utflykter återfinna honom lefvande, som om han förvånat sig öfver, att de båda kunnat tänka olika om någonting i hela världen.

— Det var väl inte farligt, sade Sven. Pudel var ju med.

Mamma ville inte tala illa om Pudel, men hon försökte öfvertyga Sven om, att Pudel i alla fall inte var detsamma som en människa. Hon sade allt, hvad hon någonsin kunde hitta på. Och Sven lofvade med armarna om hennes hals, att han aldrig mera skulle springa bort och göra mamma ledsen.

Men när han gick ute för sig själf och det var vår och vattnet flöt i ränilarna på gården, då glömde Sven allt annat på jorden, än att han var en liten gosse, som skulle gå långt bort i skogen.

Hvem vet, hvad han gick i för tankar, eller om han ens märkte, att han kom på förbjudna vägar? Han gick och småpratade för sig själf, och Pudel följde honom, och när han kom ända bort till grinden, så stod den öppen. Då skulle han titta ut genom den och kasta en blick på världen, som lockade utanför, och då såg han öfverst på dikesrenen tvärs öfver stora landsvägen, hur de gula hästhofsblommorna lyste mot den gråa myllan, och så kraflade han sig öfver så godt hans små ben orkade. Men nu var han nästan inne i skogen, och nu kunde han inte stå emot längre. Höga och med knotiga grenar

reste sig tallarna öfver hans hufvud, och in gick han mellan stammarna, där solen sken på mossan, och de första vårfåglarna börjat att drilla. En liten åkerråtta kilade mellan stenarna, och lille Sven sprang efter den. Längre och längre bort kom han. Där låg ett litet kärr, och ute i kärret växte sälgbuskar med gullglänsande hängen. Dem kunde han inte nå, ty då skulle han ha klifvit ned sig och blifvit våt om fötterna. Men han kunde alltid kasta några stenar i kärret och höra, hur det sade plump, och se på de stora, vida ringarna, som gjorde vågor af hela den lilla vattenytan. Det gjorde han också, och han höll på med det en lång stund. Han blef röd om kinderna, och hans ögon blänkte af hänryckning. Gladare och gladare blef han, och han gick ända ned till ängen, där det kungliga lustslottet låg, och när han kom ut på vägen, började han springa. Han sprang och sprang, och när han kom ut genom de höga grindarna, såg han, att han var nära hemma igen. Då blef han glad på nytt, därför att han kände igen vägen, och därför att Pudel fnös, viftade på stubbsvansen och ville hem. Så började han plötsligt längta efter mamma, och så kom han ihåg de gula blommorna, som han hade i hand.

Långsamt och betänksamt gick han hemåt

igen, och det kan allt hända, att Sven nu dunkelt erinrade sig, att han inte borde ha gått hemifrån. Men en sak var det, som Sven inte visste, och som han inte heller förstod sig på. Det var, hur länge han egentligen varit hemifrån. Ty ett par timmar eller en liten stund, det var för honom ett och detsamma.

Men när han kom tultande öfver gräsmattan och just tänkte springa igen för att få komma in till mamma och bli satt i knä't och klappad och kysst och få tala om, hur roligt han hade haft, då skvatt Sven till vid, att det började skrika rundt omkring honom. Det var pappa och mamma, Olof och Svante, båda jungfrurna och ännu flere, tyckte Sven. De skreko i mun på hvarandra, den ena här och den andra där; Sven hann aldrig ens se, hvar de kommo ifrån. Ty just som han skulle vända sig åt ett håll, skrek någon bakom honom, och när han då skulle vända sig om och se åt det andra hållet, blef han upplyftad från marken och bortburen af någon, som sprang, så mycket han orkade, och innan han visste ordet af, var han inne i salen, och mamma själf tog honom på sina armar och kramade honom, så att han inte kunde få luft.

Sven visste nog, att han aldrig behöfde vara

rädd för sin mamma, men den här gången svek honom ändå modet. Ty nu kom han ihåg, hvad hon hade sagt om riset, och när han fick se pappa, blef han riktigt ängslig. Ty pappa såg bister ut och sade i en mycket allvarlig ton:

— Nu få vi lof att ta fram riset, Sven. Ty det vet jag, att mamma har lofvat dig.

Då visste sig Sven ingen lefvande råd, och i sin nöd tog han sin tillflykt till blommorna, som han höll fram emot mamma.

Men det behöfde han inte ha gjort. Ty mamma hade varit så skrämd, och hon var så lycklig att ha fått honom tillbaka igen, att hon bara tog honom i famn och lät honom smeka sig, skrattade och grät om hvartannat; och till sist tog hon blommorna ifrån honom och satte dem i ett litet grönt glas, ordnade dem och lät Sven se, hur vackert de stodo i solskenet. Då uppgaf pappa alla tankar på afstraffningen, gick in till sig och kände sig öfverflödig.

Men när mamma blef ensam med Sven, tog hon honom i knät och berättade honom, som om det varit en saga, hur orolig hon känt sig, och hur hemsk hon varit till mods. Hon talade om, att hon trodde, att Sven brutit af sig benet och låg ensam i skogen, och att de inte skulle finna honom, förrän han var död. Eller att han

fallit i vattnet, och att de där skulle hitta honom som ett lik, och då kunde aldrig hvarken mamma eller pappa eller syskonen någonsin bli glada mer. Allt detta hörde Sven på och förstod bara, att mamma var snällare mot honom än alla andra människor. Så lät hon Sven berätta, allt hvad han hade sett och gjort, hur roligt han haft, och hur långt borta han varit. Hon fick reda på både den lilla råttan och fåglarna och kärret och stenkastningen. Och till sist förstodo de hvarandra båda två och voro endast lyckliga öfver, att de återfunnit hvarandra.

Och när de riktigt talat ut, då tog mamma Sven med sig till ateniennen. Där stodo många rara saker, som Sven ibland brukade få leka med, när det var riktigt väl. Bland annat stod där en hvit pudel af porslin, som hade en tofs på svansen och bar en liten toffel i mun. Den var mycket gammal och tillhörde egentligen inte mamma. Ty pappa hade fått den af sin mor, och den hade varit hennes, alltsedan hon var två år gammal, då hon fått den af en gudmor.

Den var det bästa Sven visste, och den tog mamma i sitt hjärtas lycksalighet ned från ateniennen och gaf honom i stället för ris. Den fick stå kvar, där den stod.

— Ty, som Sven sade, eljest kan jag slå sönder den. Och då blir pappa så ond.

Men han glömde aldrig, att den var hans. Och han brukade tala om det ibland när det kom främmande.

— Den fick jag af mamma, sade Sven, när jag sprang bort i skogen och kom tillbaka igen. Det var, för att mamma blef så glad, när hon fick se mig.

Och mamma försvarade sin uppfostringsmetod mot hvarje kritik med att bara lyfta upp gossen och låta alla se på honom. Gud signe henne! Hon hade rätt.

III.

Så gick ett år, utan att vi lade märke till dess gång. Men vid denna tid började min hustrus hälsa att allvarligt aftaga, och utan att vi talade därom med hvarandra, förstodo vi båda, att endast en möjlighet fanns. Redan en gång förut hade operatörens knif fått göra sitt lifsfarliga ingrepp, och de sjukdomssymptom, hvilka nu inställde sig, voro oss blott alltför väl bekanta. Därför var det oss ingen öfverraskning, när doktorn en dag afkunnade domen och lät oss veta, hvad vi anat förut, att blott en snabb operation kunde rädda Elsa åt mig och mina barn.

Som om en dödsdom fallit öfver hela vårt lif, gingo vi denna dag omkring i vårt hem, och jag såg, att Elsa gick där och tog farväl. För första gången gick det fullt tydligt upp för mig, hur mycket af sina innersta tankar hon dolt för mig liksom för alla, hur förtrogen hon var med dödstanken, och hur vissheten att hon skulle dö ung, gnagde på hennes innersta lifs-

kraft. Hon hade blifvit hvit och hennes kinder hade magrat. Händerna voro vaxgula, och hon gick i ångest framför mig.

Då bad hon mig första gången att få dö. För första gången talade hon om allt detta, som hon burit på och dolt, detta, som jag trängt in på henne för att få veta, och som hon aldrig annat än med antydningar låtit gå öfver sina läppar.

— Sedan jag var mycket ung, sade hon, långt innan du och jag lärt känna hvarandra, har det varit mig så naturligt att tänka på, att jag aldrig skulle få lefva länge. Så fann jag dig, och då glömde jag alltsammans. Ty du har gjort mig så lycklig, Georg, du har gjort mig lyckligare, än jag någonsin kunnat göra dig. Du har gifvit mig mina tre gossar, mina två stora gossar och lille Sven. Och hvad kan jag vara för dem, för dig och för er alla? Jag är ju så sjuk och jag blir aldrig frisk. Du skall glömma mig, Georg. Ack, ja, jag vet, att du skall sörja mig, därför att du håller af mig, fast jag alltid varit klen och svag och aldrig varit till nytta för någon. Men du skall ändå glömma mig. Och du skall finna en annan, som hjälper dig med barnen.

Och åter bad hon mig att få dö, bad att få

lefva i ro de få veckor, som stodo henne åter. Hon ville bara inte dö på operationsbordet, men hon var nöjd att få gå bort, och hon ville blott få lefva med sin plågor, så länge att hon hann bereda barnen på det, som måste komma, och säga farväl.

Så plötsligt hade allt detta kommit öfver mig, att jag icke ens kunde reda mina tankar, ännu mindre fann ord att svara. Jag kände dunkelt, att jag genom att här ingripa kastade mig in i en kamp, som gick utom och öfver, hvad människor i allmänhet äro dömda att upplefva. Jag kände den skygghet, jag alltid erfarit, när det gällt att röra vid något, som varit en annan människas innersta och mest oåtkomliga egen- dom. Och om något är, hvad ingen annan än en människa själf kan bestämma, så är det väl, om hon skall böja sig under en säker död eller upptaga en svår kamp för att måhända vinna lifvet. Som jag såg min hustru framför mig, föreföll hon mig så nära och dock så fjärran. Hennes bön att få dö var så rörande och så allvarligt menad, att jag icke hade mod att bedja henne vända åter till lifvet för min skull. Ty för henne gällde det hvarken mer eller mindre. Och med förundran märkte jag, att hon kunde lämna allt hvad hon älskade, emedan

hon var beredd. Men på samma gång kände jag med förtviflans styrka, att jag kunde inte mista henne. Jag kunde det icke. Och i min förtviflan gripande efter det enda, som föll mig in, sade jag blott:

— Men Sven, kan du lämna Sven?

Hon ryckte till som för ett dråpslag, och hon vred sina händer i förtviflan.

— Nej, nej! Jag kan inte.

Hon vacklade bort mot sängkammardörren och bad mig blott att få vara ensam. Jag såg henne stänga dörren efter sig, och jag satt kvar, där jag satt, och tyckte, att allt hvad jag lefvat med henne, var borta och dödt, och att hon nu skulle gå ifrån oss. Jag förstod, att gjorde hon det icke, så var det icke för min skull, utan för den lilles skull med det gyllene håret och de underliga barnaögonen, hennes lilla ängel, som kommit och kedjat henne fast vid lifvet. Jag förstod allt detta, men det sårade mig icke. Jag fann det helt naturligt, att icke jag ensam kunde hålla henne kvar. Jag höjde mitt hufvud och grät, grät för första gången öfver mig själf och mitt eget lif. Och jag väntade ingenting, trodde icke på något annat, än att nu skulle dagarna gå lugnt och obevekligt fram mot den

stund, som måste komma, och sist skulle döden slita sönder allt det, för hvilket jag lefvat.

Hur länge jag satt där, vet jag icke. Jag vet blott, att det blef skumt omkring mig, och att jag spratt till vid att känna min hustru, som låg på knä framför mig och lutade sitt hufvud mot min arm. Hon hade kommit så tyst, att jag icke hört henne, och hennes röst lät lugn, när hon sade:

— Jag vill lefva för dig, Georg, för Sven och våra stora gossar.

Jag kände hennes röst, när den blef så djup och varm, som om allt annat än hennes kärlek tystnat inom henne. Jag förstod, att hennes beslut nu var oryggligt, att hon åter tillhörde oss alla, eller ville göra det, och en varm våg af tacksamhet mot henne och hela lifvet strömmade igenom mig. Det dröjde länge, innan vi ändrade ställning, men när vi gjorde det, reste hon sig upp och tände alla lampor som till fest.

Så kallade hon in barnen, och de kommo alla, tysta och undrande, och vi behöfde ingenting förklara för dem. Ty de hade alla förstått, hvar och en på sitt sätt, de hade talat med hvarandra, som vi stora hade talat för oss, och de visste, att mammans lif stod på spel, men att hon vågade det för att få lefva för dem.

Sven kröp upp i mammas knä och smög sig intill henne. Och han fick oss alla att le genom tårarna, när han sade:

— Mamma får inte dö ifrån lille klimpen.

Detta sista var ju ett af hans smekord i familjen, och han använde det själf utan skymt af medvetande om, att det lät löjligt. Därför kommo hans ord nästan som ett löfte om lif, och de lugnade oss.

Men när barnen gått till hvila, gingo Elsa och jag med armarna om hvarandras lif genom rummen. Och jag såg, att hon åter tog farväl, men på annat sätt än för några timmar sedan. Dagen därpå skulle hon åka till lasarettet.

Men när jag tidigt på morgonen kom ut, satt Olof i den stora länstolen midt emot sängkammardörren.

— Har du setat här länge? sade jag öfverraskad.

— Ja, svarade gossen enstafvigt.

Han hade setat där och tänkt på sin mor och på, hur allvarligt allting med ens hade blifvit. För första gången slog det mig, hur stor han var, och jag tog hans hand som en jämnårigs. Det ryckte till i tioåringens ansikte, men han kunde ingenting säga.

När vi sedan sutto i droskan var han herre

öfver sig själf, och han steg upp på fotsteget bredvid min hustru, strök henne öfver kinden och sade beskyddande som åt ett barn:

— Var inte rädd, mamma, det kommer nog att gå bra.

Svante kom också fram, och lille Sven blef lyft upp och pratade och jollrade. I det ögonblicket visste Elsa icke, hvem af dem alla hon älskade mest. Men på vägen återkommo vi i vårt samtal oupphörligt till vår store gosse, hvilken första gången talat och känt som en man.

IV.

Dödsängeln gick denna gång vårt hem förbi, men hans vingar hade strukit så tätt intill oss, att, hvad som nu skett, länge gaf sin prägel åt hela vårt lif, ja, egentligen aldrig upphörde att göra det. Dock — ännu en gång återvände lyckan till vårt hem, men dämpad och mera allvarlig. Ännu en gång återvände hon, som gaf helgdagar åt vårt hvardagslif. Våra gossar hälsade oss välkomna, när vi återvände, och lille Sven kröp upp hos mamma, smög sig intill henne och såg så innerligt lycklig och skälmaktig ut.

— Ser du det, att du fick inte dö ifrån lille klimpen, sade han.

Han såg så triumferande ut, som om han ansett, att den lyckliga utgången berodde på honom, och mest för att muntra oss alla, sade jag:

— Jag tror, du anser, att det är du, som gjort mamma bra.

— Det är det också, svarade min hustru.

Och åter såg jag det uttryck på hennes ansikte, som förr hade förefallit mig så främmande, men som jag mera och mera tyckte mig börja förstå.

Hon slöt sakta den lille i sina armar, och ur hennes ögon föllo två klara tårar. Därpå räckte hon mig handen och sade:

— Jag är så glad att vara hemma igen.

Självf kunde jag ingenting svara. Jag såg bara på gruppen framför mig, och jag visste, att här hade jag den lycka, på hvilken jag för endast ett par veckor sedan knappast vågade hoppas. Och dock kände jag i mitt hjärta ett stygn som vid en begynnande aning om hopplös ensamhet.

V.

Den vår, som nu kom, minns jag som ett haf af blommor, hvilka fyllde hvarje ledig plats i vårt hem. Hyacintherna uppblandades småningom med blåsippor, blåsipporna med hvitsippor, gullvifvor och violer, och sist, när det led mot midsommartid, och sommarvinden fläktade i de nedfällda markiserna, kommo de blommande syrenerna.

Det var mamma och Sven, som skaffade blommorna, och det skulle vara svårt att säga, hvem af dem båda, som älskade blommorna mest. Jag ser dem ännu sida vid sida med händera fulla af blommor, rödkindade och pratande, gå öfver den stora gården fram mot den öppna verandan. Hennes hår var lika svart, som hans var blondt, men deras djupa, blåa ögon voro lika. De bildade den mest sällsamma kontrast,

och dock voro de mera lika än hvad mor och barn plåga att vara. De hörde samman, som om de skapats att städse följas åt, städse gå med blommor i händerna, ända till lifvets slut gå hand i hand och se i hvarandras ögon. Ingen kunde se dem tillsammans, utan att hans ansikte upplystes af ett soligt leende, och ofta kunde jag märka detta och känna min egen rikedom ökas.

Ty under denna tid kände jag lifvet rikt och fullt som aldrig. Jag glömde åter allt, hvad som fyllt min själ med tunga aningar och nuet blef mig nog. Det föreföll mig, som om allt, hvilket var sorgligt och svårt, hade vi fått genomgå endast för att efteråt kunna njuta en så mycket fullare lycka. Jag var tacksam för hvarje ny dag, som gick, jag var glad, att jag kunde glömma, och jag tyckte, att vi buros fram mot en lycka, högre än den, hvilken människor nå.

Jag tror, att äfven min hustru, åtminstone under en tid, delade denna min känsla. Ty det var från henne, som denna ständiga ström af lycksalighet utgick. Hon hade verkligen återvändt till lifvet, hon kände sig frisk, hon lefde under stora, gamla träd och i ett öfverdåd af blommor. Hon hade oss alla omkring sig, och ingenting störde hennes ro.

Så gick hon en afton med mig genom den långa gången, där vi ingen mötte och där vi därför gingo helst. Rundt om oss blommade syrenerna och fyllde luften med sin doft, och på den bleka, ljusa junihimmeln satt halfmånen utan att kasta något ljus, endast simmande i det blåa, som hvälfde sig gränslöst vidt, där slätten tog vid, och hvarifrån bleka stjärnor liksom försökte att tindra, utan att kunna bryta fram genom nattens dager.

När jag tänker på denna tid och allt som sedan följde, måste jag med förvåning minnas vår spänstighet. Som om endast ett strömoln kommit på vår himmel och blåst bort, så gingo vi här lyckliga hvarje afton, och det fanns icke ett stänk af vemod i våra samtal. Allting, som varit, låg begrafvet bakom oss. Det var väl icke den sorglösa lyckan med ungdomens opröfvade blinda tillit till sig själf. Det var något vidare. Det var denna lugna, tysta harmoni, som kommer mellan människor, hvilka lidit tillsammans och öfvervunnit, en lycka, som ingenting kan grumla och ingenting förstöra, därför att den vuxit sig oupplösligt samman innerst inne i två människors hela väsen. Vi visste under denna tid, att vi ingenting önskade, ingenting begärde, utom det som vi redan ägde. Det är

vid sådana perioder i lifvet, som den ena kan söka ensamheten för att torka sina tårar, emedan han blygs att visa, hur lycklig han är. Inga främmande tankar, som gå på egen hand, inga fantasier, inga begär kunna störa denna oerhörda stämning, ur hvilken lifskraften växer. Allt, hvarom sagor och sägner sjungit, lefver då sitt fulla, aldrig sinande lif, så som ingen dikt mäktar återgifva, och jag tror, att det är sådana erfarenheter, som ensamma mäktat att göra samlifvet heligt mellan kvinna och man.

Åtminstone kände vi det så under dessa ljumma vårnätter, då våra promenader alltid slutade på samma plats: framför de sofvande barnens sängar. Vi talade ej mycket om, hvad vi kände. Men en afton sade min hustru:

— Hur länge är det, vi varit gifta?

— Hvarför frågar du det? Du glömmet ju aldrig data.

— Ja, men kan det vara sant, att det varit mera än tio år? Kan det vara sant, att vi äro så gamla?

— Gör det dig ledsen? svarade jag och log.

Hon slöt sig intill mig och tog min arm.

— Det var en tid, när jag var så rädd för att bli gammal, sade hon. Och det är jag ännu. Men jag förstår inte när folk talar om, att man

älskar mest och är lyckligast i ungdomen. Det måtte vara människor, som icke kunna älska.

Jag försökte en invändning. Men hon afbröt mig, i det hon började tala om andra. Hon talade om vänner, som vi höllo af, om bekanta, som vi hade umgåtts med. Och hon förnekade, att de kunde vara lyckliga. Hon berättade drag ur deras lif, hvad de gjort, och hvad de sagt. Ännu mera uppehöll hon sig vid, hvad de icke gjort och icke sagt. Och hon slöt med de orden:

— Jag tror, att människor i vår tid glömt att älska. De äro upptagna af så mycket annat.

Allt, hvad min hustru nu sade mig, förvånade mig. Ty, ehuru hon var kvinna, plågade hon sällan sysselsätta sig med andra, när hon var ensam med mig, och jag försökte taga mänskligheten i försvar. Jag fick henne till och med att erkänna ett par undantag.

Men hon svarade på allt, hvad jag hade att anföra, som om hon egentligen icke hörde på mig, och när jag tystnade, fortfor hon, fullföljande sin egen tankegång:

— Hvarför äro du och jag lyckligare än alla andra människor?

Hon sade detta med ett allvar, som om hon endast vidrört ett det mest bekanta och erkända faktum, och hon tillade:

— Jag tycker, att alla andra äro olyckliga, när jag jämför dem med dig och mig.

Jag log åt hennes ifver, på samma gång jag värmdes af hennes ord.

— Hvarför skall du jämföra? sade jag.

— Därför att det gör mig lycklig, svarade hon.

Och i det hon stannade framför mig och såg upp i mitt ansikte, tillade hon:

— Låt mig säga det nu, emedan jag annars kanske aldrig kommer att säga dig det. Jag tycker det är så lustigt, när jag tänker på den första tiden, när vi voro gifta. Då tyckte jag, att jag älskade dig, och att jag var lycklig. Det var därför, att jag ingenting visste och ingenting förstod. Nu vet jag hvad det är, och nu vill jag tacka dig.

Innan jag hann hindra det, hade hon gripit min vänstra hand och kysst den, och när jag försökte rycka den tillbaka, höll hon den fast och kysste den ånyo, där ringfingret satt.

Det låg en makt i hennes känsla och hennes person, när hon sade dessa ord, som nästan förvirrade mig. Stum tog jag henne i mina armar och kysste henne med en känsla af, att jag första gången kysste min brud. Och jag visste med henne, att större sällhet rymde icke jorden.

VI.

Sven hade fått en lekkamrat, och det var en händelse i hans lilla lif. Ty förut hade han endast lekt med de stora bröderna. Nu var denna lekkamrat ett par månader yngre än Sven, och dessutom var lekkamraten en flicka. Allt detta var något särdeles nytt och hänförande, och under denna tid fick Sven mycket att tala med mamma om.

Lilla Märta hade flyttat ut på landet med sin pappa och mamma, och i början hade hon och Sven betraktat hvarandra på afstånd. Märta var en liten obeskrifligt söt flicka med röda, friska kinder, klara blå ögon och ett långt lockigt hår, som var nästan likt Svens eget. Och det dröjde ej synnerligt länge, innan hon en dag kom fram och satte sig i närheten af Sven och nyfiket betraktade, hvad han förehade.

Sven var van att leka för sig själf, och han hade en lek, som roade honom mycket, och som

egentligen var ganska lättfattlig. Den bestod däruti, att han gick ut och satte sig på en gräsmatta. Där betraktade han med det största intresse allt som försiggick på den närmaste fläcken omkring honom. Det var myror, som klättrade på grässtrån, en fjärl, som kröp på en blomma och så på hvita vingar fladdrade vidare i solskenet, en skalbagge, som kommit på rygg och skulle vändas rätt för att kunna krypa vidare, eller ett par fåglar, som hoppade mellan tufvorna och icke läto störa sig af barnet, när de sökte efter föda åt sig eller ungarne. Eller också satt han helt enkelt och plockade af grässtråna omkring sig och lät dem fundersamt och undersökande glida mellan sina fingrar, och när han fått handen full, kastade han bort alltsammans och började plocka nya. Detta kallade Sven själf att »sitta gröna backen», och härom kunde han tala långa stunder, när han afbröt leken och sprang in till mamma för att förtälja om de rön, han gjort. Detta satt nu lilla Märta och tittade på, och till sist frågade hon Sven, hvad han gjorde.

— Förstår du inte, att jag sitter gröna backen? sade Sven.

Och hans ögon blefvo stora af förvåning. Nej, det förstod Märta inte alls. Men efter-

som Sven kunde hålla på med det så länge, antog hon, att det måtte vara något obeskrifligt underhållande, och därför satte hon sig bredvid honom. Och de båda barnen plockade gräs och petade på myror och kommo hvarandra så nära, att när de gingo därifrån, höllo de hvarandra i hand och tyckte, att de aldrig mera kunde skiljas.

Ett par dagar därefter satt Sven inne hos mamma och talade om Märta. Numera talade han inte om gräs och blommor eller fåglar och fjärilar. Numera talade han bara om hvad Märta hade sagt, och hvad Märta hade gjort, och hur roligt de båda hade tillsammans.

Så en dag sade mamma till honom:

— Du tycker visst mycket om Märta?

Då sköt Sven ut läppen och svarade:

— Vet inte du, att Märta är min fästmö?

Mamma svarade mycket allvarligt:

— Det har du aldrig talat om för mig.

— Det ska' väl du veta ändå, menade Sven.

Vi ska' gifta oss.

— När ska' ni gifta er? frågade mamma.

— När vi bli stora förstås, svarade Sven.

Sven var mycket lycklig att hafva en fästmö, som han skulle gifta sig med, och det var det vackraste, man kunde se, när de två barnen kommo hand i hand öfver gården och solskenet

lekte i deras lockiga hår, eller när Sven drog Märta i sin lilla vagn och oupphörligt vände sig om för att se på henne.

Men ibland blefvo de ovänner, och då blef Sven mörk, gick in till mamma och sade, att Märta var otäck.

Då svarade mamma:

— Ja, men du ska' ju gifta dig med henne. Och då får ni väl lof att bli vänner igen.

— Jag vill inte gifta mig med henne, sade Sven.

Men hur det var, blefvo de vänner igen, försonades, kysstes och hade ännu roligare, än de någonsin hade haft.

Det faller af sig själf, att mamma dyrkade Svens fästmö minst lika mycket som han själf, och när hon kom ut och ville ha Sven med sig, och Sven å sin sida inte kunde öfvergifva Märta (en alldeles ny erfarenhet i hans lilla tillvaro), då upplöste sig denna konflikt på det sättet, att mamma tog fästfolket en i hvar hand och blef på en gång deras lekkamrat och deras förtrogna. Ja, jag fruktar, att hon talade med dem både om kärlek och giftermål, därför att hon som ingen kunde deras språk, och det kan nog hända, att hon i sin fantasi styrka redan började känna sig som svärmor.

Det var inte värdt för någon, att han försökte taga Svens kärlek från den skämtsamma sidan. Olof hånade visserligen lille-bror och sökte förklara, att en riktig karl inte tycker om jäntor. Till och med Svante, som i denna punkt hade mindre rent samvete, försökte angripa lille-bror med, att han var för liten.

I sin nöd vände sig Sven till mamma som högsta auktoritet. Och mamma sade honom, att han skulle inte bry sig om, hvad de stora gossarne sade, utan att om han tyckte om Märta, så var det ingenting att skämta med alls, antingen han var liten eller stor.

Därmed ansåg Sven, att bröderna hade fått bräckan, och lät dem icke vidare grumla sin lycka. Han var så allvarlig själf midt i sin glädje, att han icke förstod, hur någon människa kunde skämta om en sådan sak, och därför gjorde han heller ingen hemlighet af sina förhållanden. Om någon äldre, hvilket kunde hända, frågade honom, om det var sant, att han hade en fästmö, svarade han utan vidare ja, och strax därefter sprang han och lekte med henne, som om han velat fråga hela världen, om hon inte var vacker och söt, som en riktig fästmö skall vara.

Ja, Sven uppförde sig öfverhufvud så, att

man upphörde att skämta med honom, och till och med bröderna läto honom vara i fred.

Men en dag hittade Olof på att säga åt honom, att han hade hår som en flicka. Det hade Sven hört förr, och det hade aldrig rört honom.

Men nu tillade store-bror:

— Inte går det an för dig, som har fästmö.

Och det grep Sven djupt.

Från den dagen upphörde han aldrig att kälta på mamma om sitt hår.

— Jag vill ha mitt hår som de andra gossarna, sade han.

Det hjälpte inte, att mamma stretade emot och bad Sven inte bry sig om, hvad de stora gossarna sade. Det hjälpte ej ens, att hon bad Sven för mammas skull behålla sina vackra lockar, som mamma tyckte så mycket om. Sven höll på, att de skulle bort.

— Jag vill inte se ut som en flicka, sade han.

Mamma sörjde vid blotta tanken på, att någon skulle så mycket som röra vid de vackra lockarna.

— Jag kan inte tänka mig klimpen utan sina lockar, sade hon.

Hon tog honom i sina armar, hviskade vid honom, jollrade, öfvertalade och bad för de kära lockarna. Men Sven var omöjlig att öfvertyga.

Han bad så vackert och såg så bevekande ut, att till sist fick han sin vilja fram.

Han kom in i sin lilla röda hatt och med den hvita blusen fladdrande om de små benen.

— Jag ska' in till sta'n och bli klippt, skrek han.

Han var fylld af ifver och hänryckning, och när han satt på tåget, pratade han i ett, och han vände sig till en främmande gammal herre, som han aldrig hade sett förr, och sade, att han skulle fara till staden för att klippa sitt långa hår.

Den gamla herrn såg upp från sin tidning, gaf gossen en förströdd och likgiltig blick och fortsatte sin läsning.

Sven trodde, att han inte hade hört, och upprepade för tydlighetens skull:

— Jag ska' klippa mitt hår, så jag inte ser ut som en flicka.

Men den gamle herrn förskansade sig bakom sin tidning och mumlade någonting, som föranledde mamma att tysta sin lille klimp.

Sedan teg Sven hela vägen och satt alldeles stilla, som om han grubblat på något. Han såg så olycklig ut, att mamma tog honom i knä't och smekte gossen och var fullständigt förbittrad på den gamle herrn, som inte kunde förstå, att den lille satt och sörjde öfver, att inte alla främ-

mande herrar bry sig om, när en liten gosse är glad.

Sven teg, ända till dess att han kom ut på gatan. Men då hviskade han, som om han varit rädd, att någon kunde höra dem:

— Det var bestämdt ingen snäll gubbe.

— Ja, men ser Sven, du kände honom inte, sade mamma.

— Han kunde väl ha varit snäll för det, svarade Sven.

— Men små gossar ska' inte tala till främmande, invände mamma.

— Jag trodde, han skulle bli glad, när han fick höra, att jag inte längre behöfde se ut som en flicka.

Stackars litet barn! tänkte mamma, och åter förgrymmades hon i sitt hjärta, när hon tänkte på alla trumpna människor, som förstöra de smås glädje. Stackars litet barn! Hur ska' det en gång gå dig i världen?

Och för att riktigt trösta Sven och kalla hans glädje tillbaka, sade hon:

— Det var en otäck och led gammal gubbe. Riktigt led var han.

Då blef Sven idel solsken igen, och hans sorg var bortblåst, därför att han fick tro, att endast otäcka människor göra sådant. Han blef

klippt och fick gå på ett konditori. Där fick han bakelser och var öfverlycklig, emedan han trodde, att alla människor visste, att han för första gången var klippt som en pojke. Så for han hem med mamma igen, och när han kom på gården, släppte han mammas hand och sprang, så fort hans ben ville bära honom, in för att göra pappa flat.

Där stannade han vid skrifbordet, tog af sig sin hatt och glömde bort, att man icke fick störa pappa, när han arbetade. Han stod stilla med hatten i hand, och hela hans kropp arbetade af ifver för hvad pappa skulle säga. Ja, hans ögon växte, så att det såg ut, som om hela pojken skulle bli bara ögon.

Pappa såg och såg och anade, att det var något riktigt märkvärdigt, som hade händt. Till sist gick det upp ett ljus för honom, och då måste han lyfta upp klimpen och sätta honom ifrån sig igen.

— Nu har Sven blifvit en riktig pojke, sade pappa.

Och med denna attest på sin manbarhet sprang Sven ut i akt och mening att visa sig för de stora bröderna och bli beundrad af Märta.

VII.

Den sommar, hvilken börjat i en så leende omgifning, skulle emellertid fortsättas vid västkusten, och orsaken var den, att en längtan, starkare än jag kan uttrycka, drog mig dit.

Jag kan icke redogöra för, hur denna oersonliga längtan kommit mig i blodet. Möjligen låg orsaken däruti, att jag en gång som barn tillbragte en sommar på västkusten, och det är ju tämligen oafgjordt hvilken roll dessa tidiga, äfven tillfälliga, starka barndomsintryck spela vid bildandet af den känslornas grundfond, som sedan bestämmer vårt lif.

Det förefaller mig själf underligt, att minnena från dessa veckor kunnat hålla sig så lefvande i flere och trettio år. Jag var nämligen då endast sex år gammal, och från den åldern bruka alla andra minnen än minnena från hemmet, där man bott i årtal, förblekna. Men under

många år har jag sett hafvet för mig, så som jag såg det då. Jag har sett det med skyhöga vågor, förstorade till det otänkbara genom barnets fantasi. Jag har sett tången, maneterna och sjöstjärnorna, hela det rika lifvet på hafvets botten i grunda vikar och utmed de gråa klipporna. Jag har sett klippor utan träd resa sig öfver hafvet, som bröt vid deras fot, och jag har känt det besynnerliga minnet dyka upp inom mig af en oerhörd storm, som piskade massor af sand mot mitt ömtåliga barnansikte.

Det är underligt att man så länge kan gå och bära på ett dylikt minne, och ännu underligare, att det kan ha en så underbar makt öfver ens själ. Ett sådant minne är fyllt af en sugande längtan, hvilken motsvarar den unga flickans dröm om riddaren, som en dag skall luta sig ned mot hennes mun och hviska henne löften om en lycka, som är öfversvinnelig. Det liknar hvad ynglingen känner, som hör framtidens segerlöften sjunga i svallande blod. Ja, det liknar kanske mest den tysta framtidstro, som lefver hos den man, i hvilken ynglingen aldrig dött. Det låg djupt i min själ som hemlängtan, och det dröjde i decennier, innan jag kunde lyda dess maning.

Men när jag efter många år äntligen kom

så långt, att jag visste mig få njuta en sommar vid hafvet, då var det min hustru, som kom mig att frukta, att hela min glädje skulle gå upp i rök. Min hustru hade nämligen aldrig sett västkusten, och jag visste, att hon hade någon sorts ovilja mot hela resan, och att hon endast gaf vika, emedan hon förstod, att det ringaste motstånd skulle göra mig ondt. Detta visste jag däraf, att hon en gång hade sagt: »Jag kan inte tänka mig en sommar, när man inte ser några träd». Och jag förstod mycket väl, att när dessa ord undföllu henne, yppade hon en motvilja för hela färden, hvilken satt så djupt, att hon själf fruktade för att icke kunna öfvervinna den. Då hon emellertid såg, att jag förstått hennes motvilja, gjorde hon allt för att få mig att glömma dessa ord. Men de lämnade mig icke, och jag började känna mig nästan beklämd, när jag tänkte på mitt efterlängtade haf.

Hela denna historia var för mig hvarken så obetydlig eller narraktig, som den måhända kan låta. En verklig glädje kan ingen känna, om den skall uppblandas med missljud, och det värsta missljud jag kunde tänka mig var, om min hustru icke skulle komma att dela min fröjd. Jag hade ju vant mig vid att aldrig känna mig ensam, hvarken i glädje eller sorg, och det

gjorde mig utom mig, att jag nu märkte mig vara ensam om min längtan.

Jag ville, att min dröm om en sommar skulle blifva verklighet, och jag kämpade för detta mål med samma ifver som när jag en gång trodde mig på väg att förlora min hustrus kärlek och stred för att återvinna den. Dag och natt grubblade jag på möjligheten att förebygga den fara, hvilken jag fruktade skulle störa min sommarglädje, och slutligen trodde jag, att jag hade funnit ett medel. Jag föreslog nämligen en dag min hustru, att vi skulle göra resan till västerhafvet rundt om hela den svenska kusten, och jag gjorde detta därför, att jag ville besegra henne. Jag kände på mig, att mellan oss utkämpades i lysthet en kamp, ur hvilken jag icke ville gå som den besegrade. Jag ville tvinga min hustru att älska hafvet, och jag tyckte, att det sätt jag upfunnit var något af de bästa, på hvilket en människa någonsin kommit att tänka. Min tankegång var nämligen denna: »Vägen går ut genom Stockholms skärgård. Den fortsätter utmed hela vår härliga ostkust. Småningom, nästan omärkligt, skall hon se den leende ostkustnaturen gå öfver i västkustens karga, och utan att veta det skall hon gripas af den storhet, som öfvergår allt i naturen.»

Jag kan dock ej säga att, under själfva resan någonting inträffade, som gaf mig anledning tro, att min så väl uttänkta plan haft åsyftad verkan. Min hustru njöt som alltid af en vacker ångbåtsresa, men att själfva färden förde hennes tankar i någon särskild riktning, kunde jag icke upptäcka. Det hela var för henne en lång ångbåtsresa, som sådan det härligaste hon visste, men ingenting vidare.

Jag befann mig hela tiden i stark spänning och mitt mod började sjunka, när vi passerat Göteborg, och jag såg hafsskummet fräsa kring mina efterlängtade västkustknallar.

Det blåste emellertid en rykande storm, och den var naturligtvis i detta ögonblick allt annat än välkommen, mindre därför att den försvårade färden, hvilken skedde i öppen båt till vår resas slutliga mål, än därför att en västkuststorm ej är ägnad att borttaga oviljan mot hafvet och hafsbandet, i fall en sådan känsla verkligen finns. Jag satt nere i kosterbåten och iakttog hela tiden min hustru, och jag betraktade henne från sidan, medan båten steg på de brytande sjöarna och vågorna sköljde däcket från stäf till akter. Men jag kunde ingenting upptäcka, som besvarade min stumma fråga. Hon syntes mig oåtkomlig, där hon satt och såg

ut öfver det svarta vattnet, och inom mig ropade hundratals stridiga röster, som jag tyckte alla samlade sig i en kraftansträngning för att tränga till hennes hjärta och sympati.

Men som jag satt där, började min oro att gifva vika, och ostörd af alla tvifvel och all uppjagad nervositet, såg jag för första gången västkustens natur. Den fyllde mig med en känsla, som jag vill kalla helig, och inför densamma försvann allt annat.

Båten gungade fram öfver den upprörda fjärden och framför dess bog klarnade konturerna af en långsträckt ö, som aftecknade sig mot en bakgrund af jagande skyar. Ju närmare vi kommo denna ö, desto starkare brände inom mig glädjen af decenniens längtan, som nu skulle bli tillfredsställd. Vi stego i land på bryggan, och jag uppfattade i ett girigt ögonkast allt omkring mig. Jag såg bryggorna, sjöbodarna, alla de små byggnaderna, som lysande i ljusa färger trängdes på slutningen af den kala klippan. I hamnen gungade båt vid båt, och på klipporna lågo massor af fisk för att torka i solen. Ute på en udde stod en gul grupp af oljeduksklädda män i sydvester och långstöflar och ordnade långsamt och betänksamt en hop storfisk, som jag aldrig visste mig hafva sett.

Den starka luften stack mig i ansikte och kinder, och omkring mig förnam jag ett dån som af brusande vattenfall, frampiskade af rasande vindar. Jag såg klippornas konturer blåna och svartna i fjärran, när stormen dref skyarne i vild jakt fram öfver himlen, som lyste blå genom söndertrasade moln. Och när jag kom fram till vårt lilla, hvita hus, som låg ytterst på den västliga udden, långt borta från klungan af andra människors boningar, då såg jag för första gången hafvet.

Jag stod länge och blickade ut öfver detta haf, som jag ändtligen hade nått, och när jag kom in i våra rum, såg jag att mina egna fönster visade samma utsikt, som jag nyss hade lämnat, endast att hafvet syutes hafva kommit mig ännu närmare. Åter stod jag stilla och visste ej hvad som i detta ögonblick försiggick inom mig. Men i samma nu föll min blick på min hustru. Hon stod ensam vid fönstret och såg ut, och i ett ögonblick slog det mig, att allt hvad som under veckor sysselsatt mina tankar, all öfverretning, allt tvifvel, all list, all beräkning, hela kampen för att tvinga min hustru att känna som jag — allt detta hade jag glömt, sedan jag satt min fot på den klippiga ön. Nu stod hon där, och jag visste icke, om våra tankar i detta

ögonblick reste sig till kamp mot hvarandra eller möttes.

Då vände hon sig om, och jag såg att hennes ögon voro fulla af tårar. Hon räckte sin hand emot mig, jag tog den, och tillsammans stodo vi och blickade ut öfver vattnet. Vågorna vräckte upp öfver stenarna under våra fönster och så långt ögat nådde, syntes endast de hvita böljornas kammar mot den mörka hafsytan och de små skären, mot hvilka hafvet bröt. Som kaskader af hvitt skum störtade vågorna mot höjden, pressade fram af tyngden från hela hafvet, som från väster låg på. Det var ett uppror fullt af lugn kraft, ett stort utbrott, som bar inom sig något af lifvets eget fulla jubel.

Inför detta uppror lade sig mitt eget uppror till ro, och med min hustrus hand i min, kände jag, att vi båda varit på väg mot hafvet och på olika vägar nått fram. Vi talade icke ett ord, men vi stodo där länge, och det som varit dog inom oss. När vi somnade in, hörde vi ännu stormens och vågornas dån i våra öron, och när dånnet upphörde, vaknade vi, emedan tystnaden stört oss.

Utänför våra fönster låg hafvet stilla och stort i lugna dyningar.

VIII.

Detta minne har jag upptecknat redan för årtal tillbaka. Jag visste icke då, att jag en gång skulle kämpa en annan och större strid med min hustru, en strid, efter hvilkens slut jag skulle stå ensam och dock icke ensam, nedböjd, men dock icke utan hopp.

Nu ser jag oss sittande på den högsta klippan utanför vårt hvita, vänliga hus. I en prakt, som ständigt är ny, kväll efter kväll växlar, går solen ned i hafvet, och emellan oss sitter Sven. Han är barbent och brun, och emedan det kyler mot aftonen, sticker han sina små fötter under mammas klädning. Han tigger om att få sitta uppe så länge solen är kvar. Undrande följa hans ögon det sista flammande skimret af solen, som försvinner i det lugna, gungande hafvet. Han sitter med hakan stödd mot handen, som tänkte han på något allvarligt, hvilket han icke

kan gifva ord. Och när han äntligen vet, att han måste i säng, hänger han sig om pappas hals och ber, att jag skall bära honom.

Med min lätta börda på armen stiger jag sakta utför klipporna och när jag vänder åter, ser jag mot himlen den mörka silhuetten af min hustrus gestalt. Hon sitter som Sven nyss satt, och hennes ögon söka den punkt, där solen går ned, och där aftonrodnadens flammor slocknat.

IX.

Aldrig har Sven blifvit så beundrad, smekt, buren på allas händer och förgudad, som han blef under denna sommar. Lotsarna buro honom öfver bergen och täljde honom båtar, gummorna stannade och logo soliga leenden, så fort de fingo se honom. De unga hustrurna glömde sina egna småttingar och sade, att ett sådant barn hade de aldrig sett, flickorna ledde honom på kliporna och lekte med honom, utan att han behöfde be dem. Sven gick omkring i ett ständigt solljus, och han blef brun och stark i denna luft, som han aldrig varit.

Sven var med ett ord medelpunkten för allas våra tankar och solen i denna vår enda västkustsommar.

Det var emellertid underligt nog, att han just under denna tid fann ett nytt samtalsämne, till hvilket han ständigt återkom. För Sven var

det nämligen egendomligt, att han talade om allting som kom i hans tankar, och han gjorde det mera okonstladt, än barn pläga, fullt komligt bekymmerslös i fråga om det intryck han kunde göra på en vuxen. Med barn är det ju eljest vanligt, att de till en viss grad gömma, hvad de tänka, och endast med en viss förbehållsamhet yttra sig inför de äldre. Detta kommer af, att de frukta att känna ironins smålöje träffa sina tankar, äfven om detta löje är blandadt med välviljan. Särskildt blir detta fallet, om ett barn är känsligare, naivare, till sin natur öppnare, än andra barn, eller till sitt hela väsen skiljer sig från de flesta.

Sven hade, från det han slog upp sina ögon, aldrig känt annat än förstående värme omkring sig. När han kom i den ålder, då föräldrar kunna sysselsätta sig med sina barn, hade han nästan stundligen följts af ett par ögon, som gladdes åt hvarje hans rörelse, förstod och uppmuntrade hvarje ord, afspeglade hvarje yttring af hans späda, oskyldiga själ klarare och bättre än han någonsin skulle kunna det själf. Det var genom denna kärlek, som lille Sven lärde känna hela världen omkring sig, och emedan den passade till hans egen smeksam hängifna person, liksom han passade sam-

man med den, hvilken dag för dag gaf honom mer, än när hon endast gaf honom lifvet, kunde Sven heller aldrig tänka sig annat, än att allt, hvad som växte, undrade eller log inom honom, skulle han pladdra fram lika naturligt och enkelt, som det kom.

Kanske fanns inom honom, fast han aldrig kunde uttala den, också ett slags aning, att han icke hörde hit? Kanske band honom denna aning, ehuru omedvetet, ännu starkare vid henne, som lefvat länge med samma känsla gömd under sin lefnads lycka? Hvem kan svara på detta? Eller hvem kan försöka att svara? Ingen. Endast tystnaden sväfvade öfver blommande grafkullar.

Men visst är, att lille Sven en gång hade funnit en tafla på sin mammas vägg, och när han sett på den en stund, tog han ned den och såg på den tyst, som om han mött något nytt, inför hvilket hans förstånd stod alldeles stilla.

Det var ingen tafla efter nutidens smak. Det är föga konst i den, och den berättar en saga. Det är en saga, som kallas dödståget. På en vidsträckt hed går döden fram. Han är klädd i en livit kåpa, som döljer benranglet, men lämnar döds-kallen bar. Honom följer ett långt tåg af unga och gamla utan åtskillnad, och tåget

är så långt, att det synes förtona i det oändliga, och ingen kan se dess slut. I handen håller döden en klocka, och man ser, att den nyss har klingat. Man ser det, ty det sitter en ålderdomsbruten kvinna vid vägen och sträcker bönfällande sina händer mot den obeveklige, som utan att se till sidan, går henne förbi. Men nära bakom döden står ett ungt par, som älska hvarandra. I den unge mannens öra har dödens klocka ringt, och förtviflans kärleksarmar kunna icke hålla honom kvar. Dödens tåg går vidare, och när den platsen kommer, som är öppen för honom i tåget, skall han följa, och hans plats på jorden skall stå tom, och ingen längtan skall räcka till att kalla honom tillbaka. Men där tåget synes sluta, skymtar som en dager af morgonrodnad.

Sådan är taflan, och denna hade mamma medtagit till det yttersta skäret bland andra tafloer och fotografier, med hvilka hon prydde vårt nya sommarhem, och på en fotografi af denna tafla var det, som Sven en gång stirrade, när han frågade mamma:

— Hvad är det?

Och mamma berättade sagan om den grymma döden, som kommer och tar bort den, som är ung, och lämnar kvar den gamla, som tigger

att få följa honom. Och Sven hängde taflan på sin plats igen.

Men nästa morgon tog han ned den ånyo, och när han sett på den en stund, fick mamma berätta hela sagan för andra gången.

Åter satt Sven och hörde på, och åter blefvo hans stora ögon allvarliga och undrande.

— Tror mamma, att den unga fästman är mycket ledsen, för att han behöfver dö? sade Sven.

— Ja, svarade mamma. Men hon, som är hans fästmö, är ännu ledsnare.

— Men han kanske blir en ängel, sade Sven, och får hvita vingar på axlarna.

— Det blir han nog, sade mamma.

Men Sven suckade och var ändå inte nöjd.

— Hvarför kan inte den gamla gumman få följa honom, sade han, när hon så gärna vill?

— Det vet ingen, Sven, sade mamma. Det vet bara Gud.

— Vet han det då?

— Ja. Han vet det.

Sven gick ut igen till solskenet och klip-porna. Men sedan blef den sagan hans käraste, och nästan hvarje morgon, när mamma satt och kammade sig, kom Sven in, tog ned den förunderliga taflan och bad mamma berätta.

Men det hade händt Sven en sak till och det var under vintern. Då hade han fått följa med på teatern och se en pjäs, som spelades på en söndags förmiddag, då Sven kunde få vara uppe och inte behöfde föras hem för att gå och lägga sig. Det var Strindbergs »Lycko-Per», som gafs, och Sven förstod nog inte mycket af pjesen, men han hade roligt på sitt sätt. Han hade så roligt, att han smittade alla, som sutto omkring honom.

Men så kom den scen, där döden visar sig för Lycko-Per, och då blef Sven tyst. Ingen hade tänkt på, att denna scen fanns där, eller att den öfverhufvud kunde göra ett sådant intryck. Men allt, som sedan följde, brydde Sven sig icke om. Och när någon efteråt frågade, hvad han sett på teatern, så svarade han bara:

— Jag har sett döden. Den var ett stort långt benrangel och kunde tala. Och så höll den en lie i hand.

Detta minne satte nu Sven samman med taflan om dödståget. Det enda gossen aldrig kunde förlika sig med, var, att när han såg döden, hade han en lie, men på taflan ringde han i en klocka. Eljest var det som om minnet från teatern, bilden på taflan och mammas saga för barnet smält samman till ett.

Oupphörligt brukade Sven tala om detta. Denna bild hade satt sig fast i hans fantasi med en intensitet, som ingenting syntes kunna utplåna. Och han berättade för hvem som ville höra på om döden som kom emot Lycko-Per och hotade att taga honom, men som fick gå igen, därför att Lycko-Per bad honom så vackert. Han berättade därom, så att han ryste själf endast vid minnet, och om döden i lefvande gestalt uppenbarat sig för honom, kunde han ej blifvit starkare gripen.

Men hans vänner på skäret tyckte det var underligt, att ett så litet barn kunde tala om sådant. De gjorde aldrig narr af honom, utan hvad han berättade stärkte hos dem blott känslan af något underligt skärt och fint, som de gärna togo på armarna och buro öfver bergen.

Och Sven lät icke störa sig i sin lycka af dessa sagor. Han var så förtrolig med dem att de endast syntes följa honom, som skuggan följer det lifliga solskenet. Och han skapade sig sin egen värld ute på skäret. När bränningarna gingo högt och stormen röt, då stod han i fönstret och såg ut öfver det vråkande hafvet, och han kunde stå där i timtal, utan att det var honom möjligt att slita sig loss. När himlen var blå och vinden spelte sval och stilla öfver

ön, då gick han ensam ned till stranden, fångade sjöstjärnor och lärde sig leka med båtar.

Men allra helst uppehöll han sig vid lotsutkiken, där mamma satt med sitt arbete, och där bad han henne berätta allt hvad hon visste om sjön. Han var öfverlycklig, när han lärde sig springa barfota på klipporna, och han drog i sina små byxor och klef på sina fina fötter så försiktigt som en liten prinsessa. Men när man skulle gå långt, då bad han att bli buren. Och som ingen kunde neka Sven hvad han bad om, var det alltid någon, som tog honom på armen eller på axlarna. Då såg han sig stolt omkring och log i känslan af sin makt och sällheten, att alla älskade honom.

Men när mamma blef ensam med pappa, sade denne mer än en gång:

— Han är ju så frisk och kry, som han aldrig har varit. Hvarför skall han då alltid tala om döden?

Och hon svarade:

— Det är inte jag, som lär honom. Hans tankar komma och gå, som de vilja. — — Ser du?

Hon pekade nedåt stranden. Där satt Sven ensam och såg ytterst lycklig och glad ut. Han höll ett snöre i handen, och vid snöret var fästadt en träbit, hvilken såg ut som en båt. Den

drog han fram till stranden, lastade med stenar och sköt ut den igen.

— Hör du inte? sade Elsa.

Och för att höra bättre, gingo vi sakta närmare, utan att gossen såg oss.

Han satt alldeles stilla, lät trästycket gå fram och åter i vågorna, och med svag, klockren stämma sjöng han för sig själf. Det var en sjömansvisa, som han lärt af barnen på ön.

Sjung falleralla, sjung falleralla la
Och uti hafvet sin graf han såg.

Så fick han syn på oss, tystnade, hytte med sin lilla hand och förklarade, att han inte ville sjunga, när pappa hörde på.

X.

Jag märker, att jag i denna bok nästan endast skrifer om våra somrar. Detta kommer sig helt enkelt däraf, att det var under sommaren, vi starkast kände oss lefva. Om vintrarna bodde vi ju antingen i hufvudstaden eller så nära densamma, att vi när som helst kunde förflytta oss dit. Då gick det oss som de flesta andra. Hufvudstadslifvet tog oss, kastade oss in i sin jäktande hvirvel och knappade in på den tid, då vi alla kunde lefva med hvarandra och känna oss som ett. Borta voro min hustrus och mina långa förtroliga samtal på tu man hand, borta det muntra samlifvet med barnen. Icke ens julen, eller allraminst den, var fri från denna känsla af öfveransträngande brådska, hvilken efterlämnar trötthet, leda och misstämning. Därför väntade vi sommaren nästan som en befrielse från något ondt, och när vi lämnade

hufvudstaden, var det alltid, som foro vi mot vår egen och vårt samlifs förnyelse.

Det är om vår sista sommar, jag nu berättar, den sista, då vi verkligen kände oss lefva, den sommar, hvilken blef så annorlunda, än vi hade hoppats och tänkt.

Vi hade denna gång valt en helt annan plats än västkustens skärgård, och vi hade gjort detta, för att min hustru skulle få omgifva sig med allt det, som hon under föregående sommar hade saknat. Ty hur än hafvet hade gripit henne, bar hon dock kvar ett slags afvoghet till detta haf, hvilket vill härska i ensamt majestät och icke tillåter höga träd och blommande gräsmattor att växa i sin omedelbara närhet. Innerst längtade hon alltid efter lummiga lunder och blommor i öfverflöd, och den seger jag vunnit i min kamp för hafvet, var alltså endast half, Därför kommo vi öfverens om att för framtiden skiftesvis bestämma platsen för vår sommarvistelse. Och denna sommar ville vi dessutom dela med andra, upplifva hvad som en gång fyllt våra hjärtan, när all vår lycka återspeglades i kretsen af idel vänner, hvilka kommo och gingo i vårt hem som i deras eget.

För att göra kontrasten mot sommaren på skäret så stark som möjligt valde vi Lidingön,

och i öfra våningen af en halft förfallen herrgård redde vi vårt sommarhem.

Det var en våning med stora och många rum, en våning med sneda fönster, fläckade tapeter och gammalmodiga, stora verandor, en lång och smal, som vette åt gården, och en mindre, från hvilken man såg ut öfver trädgården med dess oskyflade gångar och förvuxna bärbuskar, såg öfver ekarna långt ut åt udden och hela den stilla, ljusa viken, hvilken låg inbäddad i grönska och liknade en lugn insjö i det mellersta, rika Sverige. Verandorna voro på båda sidor om huset helt och hållet öfvervuxna med vildvin, och på verandan utåt sjön var den ena sidan täckt med kaprifolium. Det hela gaf intrycket af en gård, som höll på att öfverväxas, myllas igen, försvinna för att åter blifva ett med naturen. När man satt och drömde på den mindre verandan och såg ut öfver trädgården, ekarna och den lugna viken, kom man att tänka på, att allt hvad här var röjdt eller bygdt, en gång skulle vara borta, och den dag skulle komma, då nya människor skulle finna gömdt i jorden, hvad som nu gifvit bo åt då längesedan glömda människors glädje och sorg eller näring åt deras kroppar. Vemodigt, utan en enda tillsats af dysterhet smög sig denna känsla öfver den som

satt och sög in stämningen af denna lilla fläck, hvilkens alstringstid hade varit, och det blef honom, som om all jordisk lycka hade bestått i att få lefva här, till dess att huset föll och ogräset blifvit odlingens herre, och sedan få slumra in med byggningen, som föll i ruiner, de gamla träden, som sjönko murkna och utlefvade ihop, blifva ett med själfva den ofrukthara jorden, hvilken äfven den tycktes ha tröttnat på att bära det, som var bestämdt att gifva lif åt dess bebyggare.

Här växte syrenerna tätt, gullregnen hängde praktfullt och tungt ned öfver ovärdade grupper och rabatter, där pionerna slokade öfvermogna mot jorden, och rosenbuskarna trängdes för att få luft. Här fanns allt, hvad min hustru älskade af stämning och natur. Här fanns något af en döende melankolisk frodighet, hvilken stämde med hela hennes sjäslif. Här gick hon omkring, som om hon från första stunden varit hemma. Här glömde vi, att hon själf känt symptom af sin gamla sjukdom. Här glömde vi, att lifvet och människorna slagit oss onda sår, och att vi själfva värjt oss och slagit tillbaka. Här glömde vi vinterns tvång och vinterns enerverande nöjen. Och midt öfver viken hade vi vänner, mellan hvilkas brygga och vår båtarna gingo tätt.

Men hela omgifningen låg tung öfver mig och jag kände det, som om den hindrade mig att arbeta. Den kastade mig in i en stämning olika allt hvad jag någonsin hade erfarit. Men tiden gick, och med den kom lugnet. Med en styrka som aldrig förr kom arbetets genius öfver mig, och jag stördes af ingenting annat än af Sven.

Ty han var den ende, som vi aldrig kunnat lära, att pappa skulle vara i fred, när han arbetade. Han öppnade dörren så sakta, som om han riktigt ville visa, att han förstod, hur viktigt det var, att det var tyst. Såg jag på honom då, lade han fingret på läppen och sade »tyst» med en så maktmedveten och på samma gång oskyldig min, att jag ovillkorligen måste lägga bort pennan. Såg jag däremot icke upp, då gick han sakta fram till skrifbordet och ställde sig bredvid mig. Han kunde stå där tåligt, hur länge som helst, och höll jag mig då stark och låtsade, som om jag icke anade hans närvaro, kunde han gå sin väg igen, lika tyst som han kommit. Det hände emellertid inte ofta, och vände jag bara aldrig så litet på hufvudet, såg jag genast de blåa väntansfulla ögonen, som sökte mina. Och då var jag förlorad.

— Hvad vill Sven egentligen? sade jag.

Och jag tyckte, att jag borde se sträng ut, men visste, att jag inte kunde.

Då var det en blomma eller en sten eller någon annan raritet, som han kom med. Och jag gaf mig på nåd och onåd. Jag sköt undan både papper och penna och lät Sven störa mig så mycket han ville. Och det gläder mig nu.

XI.

Här ute sjöng lille Sven, som han hade gjort hela vintern, och det var visst närmast för hans skull, som Elsa hade yrkat på, att vårt piano för en gångs skull fick följa med ut i skärgården.

Ty allt sedan mamma upptäckt, att Sven kunde sjunga, var det endast helt naturligt, att hon började odla hans anlag, och att hon var stolt öfver hans röst, som hon var öfver allt, hvad han gjorde, sade eller företog sig. Hon skaffade honom små visböcker och lärde honom orden utantill. Ty Sven var bara fem och ett halft år, och han var alldeles för liten för att kunna läsa. Också hade hans mamma heligt och dyrt lofvat, att det skulle dröja länge, innan han behöfde plåga sig med något så rysligt. Men sjunga, det kunde han, och han kunde många visor. Mycket sällan tog han fel på en ton, och

gjorde han det någon enda gång, då såg han helt förtrytsam ut och började genast om alltsammans från början.

Aldrig var han heller rädd att sjunga, när främmande hörde på. Hur många som ville, fingo komma. Sven sjöng och log, och de stora blåa ögonen blänkte. Hvarför skulle han vara rädd för att sjunga, när han själf tyckte, det var så roligt, och han för resten sjöng vackert? Det hade mamma sagt, och när hon tyckte det, måste ju alla tycka det samma.

Bland alla vackra visor, som Sven kunde, var emellertid ingen näpnare att höra än denna.

Bä, bä, hvita lam,

har du någon ull?

Ja, ja, kära barn,

jag har säcken full.

Söndagsrock åt far och helgdagskjol åt mor

och två par strumpor åt lille lille bror.

Slutet på denna visa var Svens glansnummer. Ty så fort han kom till det sista ordet, bar det i väg med takten, så fort, så fort, som om han velat äta upp slutordet och behålla det för sig själf. »Lille lille bror» trillade i väg långt före pianots accompanjemang, och det berodde bara på att han tog de två paren strumpor för egen räkning och hela versen som en anspel

ning. Hvarför skulle också icke hela visan kunna vara skriven enkom för honom, när han kunde sjunga den och var så glad däråt?

Den visan fick ingen annan än Sven sjunga, och det var heller ingen annan än han, som kunde, han, som var lille bror i lifvet, lille bror i döden, som aldrig blef något annat, och som alltid skall lefva under detta namn.

Fönstren i salen stå öppna, doften från syrenerna strömma in med aftonluften, solen är i sin nedgång, och på väggen öfver det uppslagna pianot dallra dess strålar. Vid pianot sitter hans mamma i hvit sommarklädning, rundt om stå vi andra, och midt ibland oss sjunger lille Sven.

Hvardagsrock åt far och söndagskjol åt mor
och två par strumpor åt lille lille bror.

Det är midsommarafton, och Sven är lycklig. Ty han har fått mammas löfte på, att den kvällen behöfver han inte gå och lägga sig, förrän han själf vill. Det vill han aldrig naturligtvis, och med mammas hand i sin går han med bröderna och de stora på trädgårdsgångarna, till dess att hans ögon falla ihop, och han blir buren sofvande in till sin säng, omedveten om sin olycka att icke få vara uppe längre.

Där sofver han med sin vän på armen, den hvita lilla hunden af trä, hvilken har ull som ett lam och ögon af svarta knappnålar, och som Sven kristnat till Ulltapp. Ulltapp är en fredlig sängkamrat. Han stör ingen.

Ute i trädens kronor ljuder det första svaga fågelkvittret, som bådar morgonens gryning.

XII.

Jag tror aldrig, att Sven någonsin lefvat ett så underligt samlif med sin mor som under denna sommar, eller också är det möjligt, att jag aldrig haft tillfälle att så fullständigt följa det. Kanske bidrog härtill, att vi denna sommar för första gången umburo vår store gosses sällskap. Olof hade nämligen fått resa norrut för att andas skogsluft och öfva sig i att vara ensam borta från hemmet. Och följderna häraf blef helt naturligt, att de kvarvarande höllo sig ännu trognare samman än vanligt. Så mycket är visst, att jag under denna sommar omedvetet började se Sven med samma ögon, som hans mor gjorde, och att jag aldrig som just då känt mig slagen af, hur olik han var alla barn, jag någonsin sett, ehuru ingenting hos honom var annat, än hvad man kallar för barnsligt.

En morgon mins jag, att han öfverraskade mig, när jag var ute och promenerade, med att

sitta alldeles ensam i gräsmattan med en bukett blåklockor och ranunkler i handen. Jag frågade honom, om han ville följa med mig och gå i parken. Detta var ett anbud, som han alltid plägade mottaga med förtjusning, och det väckte därför min förvåning, när han denna gång energiskt vägrade.

— Vill inte Sven följa med pappa?

Jag kände mig nästan sårad och trodde det var nycker.

Sven bara skakade på hufvudet och satt stilla som han suttit.

— Men hvarför det då?

— Jo, jag sitter här och väntar på mamma, sade lille-bror med mycken bestämdhet.

— Men det vet du väl, att mamma kommer inte ut förrän senare. Mamma är inte så frisk, som hon varit, och hon behöfver sofva länge om morgnarna, därför att hon aldrig sofver om nätterna.

Detta var också förhållandet, och om det icke hindrade oss från att njuta af sommar och lycka, kom detta sig endast däraf, att vi under årens lopp i den grad vant oss vid, att min hustrus sjuklighet periodvis måste återkomma, att denna omständighet endast föreföll oss helt naturlig och alldaglig.

Sven lät emellertid icke inverka på sig af några förnuftsskäl, utan satt envist kvar.

— Jag *vet*, att hon kommer *i dag*, sade han.

Jag log åt hans säkerhet och gick vidare, medan jag tänkte mindre på hans förutsägelse än på denna allt uppslukande ömhet hos ett barn, hvilken var långt öfver hans år, och som kom gossen att sitta overksam med några blommor i hand, endast för att icke gå miste om att få hälsa på modern, i samma ögonblick hon visade sig.

Men medan jag gick framåt, kom jag plötsligt att vända mig om, och då såg jag min hustrus hvita hatt och lätta, blommiga klädning skymta mellan jasminbuskarna. I samma ögonblick hörde jag ett gällt anskri från Sven.

Leende gick jag tillbaka, och jag såg gossen i en paroxysm af ömhet hänga kring moderns hals. Jag ropade åt dem, men lille-bror släppte icke sitt tag. Han höll sig fast på den plats, dit han alltid sträfvade att komma, och redan på afstånd ropade han med en blandning af förtrytsamhet öfver min misstro och triumf öfver att han fått rätt:

— Ser du det, att hon kom! Ser du, att jag visste det!

— Du hade väl varit inne och tittat, sade jag.

Ingenting kan beskrifva det förakt för alla rationalistiska uttolkningar, öfver hvad han kände och visste, hvarmed Sven svarade:

— Nej, det har jag visst inte. Har jag det mamma?

Och mamma tröstade honom med, att han visst inte hade varit och tittat. Men till mig sade hon:

— Du kan inte tro, hur ofta det här har händt. Det är, som om han kände mig i luften, innan jag kommer. Barn *kan* ju inte hitta på sådant.

XIII.

Sven var sig emellertid öfverhufvud icke lik denna sommar. Utan någon yttre anledning kunde han plötsligt förklara sig trött, och då ville han bara ligga i gräset med hufvudet i mammas knä. Eller också kom han till pappa och bad att bli buren. Då tog pappa honom på axlarna och bar honom ute i skog och mark, och aldrig har hans blick varit tacksammare eller hans hvita, smala hand smeksammare än då.

Så klagade han öfver hufvudvärk och fick antipyrin, och så ville han inte stiga opp om morgnarna, utan påstod, att han var så trött. Men som det inte syntes något fel på pojken, lyfte pappa honom upp ur sängen och förklarade, att han skulle kläda sig och laga att han kom ut i friska luften. Sven steg då upp och försökte, medan pappa var inne, så godt hon kunde att draga på sig de besvärliga strumporna. Men

så fort pappa var utanför dörren, smög han sig fram till mammas bädd och bad att få krypa ner hos henne.

Naturligtvis kunde mamma icke motstå en sådan bön. Och aldrig var Sven lyckligare. Där låg han med hufvudet på mammas arm, slöt igen sina ögon och var stilla och lugn, ända till dess att krafterna började återkomma. Då steg han upp igen, men innan han gjorde det, såg han på mamma med sina märkvärdiga ögon:

— Tala inte om det för pappa!

— Ja, men hvarför det? sade mamma.

— Jo, för då blir pappa så ond.

Allt detta föreföll mamma så underligt, att hon skulle kunnat lofva Sven hvad som helst, och följaktligen lofvade hon äfven detta. Och Sven gick ut och kände sig lugn och glad, för att mamma inte skulle förråda hans olydnad, och för att han och mamma höllo ihop.

Men när mamma skulle resa bort eller bara gå ut och gå utan honom, då var han förtviflad. Hans sorg kände inga gränser, och hans gråt var så hjärtskärande, att man icke kunde göra annat än tilltala honom med alla de tröstegrunder, som stodo att finna. Ja, åsynen af hans lidelsefulla smärta var så pinsam, att man på

länge icke kunde glömma den, och vi talade därom en förmiddag. Jag hade just öfvertalat min hustru att följa mig på en utflykt i staden för att äta middag med ett par vänner och som man säger komma ut en smula. Och jag hade gjort detta, just emedan jag tyckte, att hon behöfde hvila sig från Sven.

Vi lyckades också till sist glömma det intryck vi haft af den lilles gråt, och vi tillbragte en angenäm dag, som vi alltid gjorde i staden, när vi visste, att vi icke behöfde stanna där. Stämningen stod just på sin höjdpunkt, när min hustru i hviskande ton frågade mig, om det skulle göra mig mycket ledsen, ifall hon reste hem med en tidigare båt. Det var rätt sällan, vi foro ut för att roa oss, och förslaget var icke vidare i min smak. Jag föreställde Elsa därför, att vi hade sagt oss skola komma först med den sista båten, och att alltså ingen väntade oss. Med ett ord — jag gjorde alla de invändningar, som föllo mig in. Och till sist försökte jag med, hvad jag ansåg vara ett hufvudargument:

— Sven har redan gått och lagt sig, när du kommer.

— Det är inte det, blef svaret. Jag vill bara gärna komma hem.

Hon såg bedjande på mig, och naturligtvis blef följdén den, att hon reste.

Einellertid gick Sven hemma på eftermiddagen och lekte. Men när klockan led mot den tid, då han brukade gå och lägga sig, försvann han spårlöst. Våra jungfrur hörde icke till dem, hvilka just lägga något på sinnet, och när de ropat på honom ett par gånger, utan att få svar, slogo de sig till ro med, att han nog skulle visa sig, när det blef mörkt, och att herrskapet i alla fall inte skulle komma förrän senare. Sven fick alltså gå, som han själf ville, och fram mot 8-tiden gick han ner och satte sig alldeles ensam på ångbåtsbryggan. Inte visste han så noga när ångbåten kom, och därför fick han också sitta där länge. Men han satt kvar tåligt och tyst, och redan långt ute på fjärden, medan båten gick fram och åter mellan de många bryggorna, fick hans mamma syn på honom. Han satt där liten och hopkrupen, och hans gröna krocket-hatt lyste mot det blåa vattnet.

Alltsammans kom så underligt för henne, nästan som om hon vetat på förhand, att han skulle sitta där, och hennes ögon följde hela tiden den lilla gestalten, som satt på bryggans bänk med hufvudet nedböjdt och ryggen krökt, som om han grubblat. Men när båten lade till,

och mamma skulle stiga i land, då stod lille Sven i den högsta spänning upprätt på bryggan, och hans ögon sökte och sökte, som om hela lifvet hade stått på spel. Och när mamma kom emot honom, då var det svårt att säga, hvem som var lyckligast, han, som icke setat förgäfves, eller hon, som fann barnet sig till mötes.

— Men hur kunde Sven sitta där? sade mamma midt i sin glädje. Mamma skulle ju inte komma förrän sent i natt.

— Jag visste förstås, att du skulle komma, sade Sven.

Hans röst och hans ögon voro fulla af förvåning, att mamma inte kunde tänka sig en så enkel sak.

— Jag visste förstås, att du skulle komma, och därför satt jag bara och väntade.

Och på mammas fråga, om han setat länge, svarade han:

— Ja, det förstås. Annars hade Hanna fått tag i mig. Och då hade jag fått lof att gå och lägga mig.

Mamma svarade ingenting på detta. Aldrig skulle det fallit henne in att nu förebrå honom för att han egentligen varit olydig. Hans oskyldiga kärlek, som var orsaken, skyddade honom, mot hvarje förebråelse, och Sven visste det myc-

ket väl. Han såg från sidan upp emot mamma och log:

— Jag narrade Hanna. För jag kröp bakom busken, så hon inte kunde se mig.

— Nej, gjorde du, sade mamma.

Hon och Sven gingo upp tillsammans, belåtna som två medbrottslingar, hvilka lyckats, och följdén blef naturligtvis, att den kvällen lade mamma sin gosse själf. Det gjorde hon för öfrigt ofta, fastän han snart skulle bli sex år och vid allvarligare tillfällen kallades för stora gossen.

Hvad det gick långsamt, när hon hjälpte honom i säng! Hur lätt och mjukt tog hon inte af honom hans plagg, hur försiktigt tvättade hon icke hans späda lemmar, hur sakta torkades han icke, och när den långa nattskjortan kom på, gick det som en lek. Sedan satt hon med lillen i knä't och drömde om den tid, då han var riktigt liten, och hon själf gaf honom mat. Och när han äntligen skulle gå i säng, då ville han aldrig läsa sin aftonbön. Han hade tusen påhitt, bara för att hindra att mamma skulle gå ifrån honom. Men när han läst den, slog han armarna omkring henne och hviskade:

— Det är så bra, när du hjälper mig. Ty du ta'r aldrig hårdt i mig.

Elsa böjde sig ännu djupare ned öfver hans bädd och hviskade till svar:

— Jag ska' alltid hjälpa dig. Ingen annan ska' få göra det. Ända till dess att du kan hjälpa dig själf.

Hon var rikligen belönad, för att hon afbrutit ett nöje och rest hem, och när jag kom efter med den sista båten, låg hon vaken för att få berätta mig, allt hvad Sven hade sagt.

Efter en glad dag med kamrater, verkade dessa små rörande drag af gossen ännu mera på mig, än hvad de säkerligen eljest skulle ha gjort.

— Vet du, att en stor och god man användt samma ord till mig en gång, när han berättade om det första intrycket, när hans mor dött? sade jag. Äfven han var då mellan 5 och 6 år, och det gällde samma sak — att byta om skjorta. Han begagnade alldeles samma ord: »Det var första gången jag kände, att någon tog hårdt i mig.»

Jag stod bredvid Svens lilla bädd och såg länge på honom. Det hade kommit något insjunket vid hans tinningar. Men han sof djupt och godt, och jag böjde mig ned och kysste honom på pannan.

Vi försökte byta om samtalsämne, men jag

var så uppfylld af tanken på barnet, att jag ej hade sinne för annat.

— Har du aldrig tänkt på en sak? sade jag. Olof kan jag tänka mig som en stor människa, som fullvuxen. Och Svante också! De äro ju så olika. Men jag kan dock tänka mig det med dem båda. Men Sven? Kan du tänka dig honom som stor? Hvar vill du göra af honom i världen? Hvar tycker du han skulle passa utom hos oss?

Min hustru log med ett smärtsamt drag, som bildade nålfina rynkor kring hennes mun.

— Det har jag tänkt på ofta, sade hon. Och fortsättande sin egen tankegång, tillade hon:

— Det är kanske därför, jag älskar honom mer än allt annat i hela världen. Mer än de båda andra gossarna, mer än dig. Jag har tänkt på det ofta, och jag vet, att om någon af de stora gossarna dog, jag skulle aldrig sluta att sörja dem. Men jag tror, att jag kunde bära det för Er skull, som lefde. Om du dog — jag törs aldrig tänka på det. Men om Sven dog, då kunde inte heller jag lefva. Jag har många gånger tänkt att säga dig det. Ty jag ville, att du skulle veta det.

Hon räckte mig sin hand, och hennes ögon sökte mina, som om hon ville bedja mig om

förlåtelse, för att hon trodde sig kunna lefva utan mig. Och sedan vi släckt ljuset, låg jag länge vaken och upprepade i tankarna hennes ord. Jag somnade i den tron, att jag aldrig skulle få veta, om hon sagt sant eller ej.

XIV.

Sven blef så sjuk, att han måste läggas till sängs. Men ehuru vi väl visste, att det var allvarligt nog, var febern så svag, att vi aldrig trodde på någon verklig fara. Jag skref oförtutet, och min hustru satt vid gossens sjukbädd, höll hans hand i sin och berättade sagor för honom, när han orkade höra på.

Doktorn sade oss, att sjukdomen säkert skulle blifva långvarig, men trodde sig i öfrigt kunna gifva de bästa utsikter, och då jag länge haft en resa i tankarna, for jag bort på några dagar i godt hopp, att, när jag kom hem finna det värsta öfver. Jag tillbragte alltså tre hela dagar med goda vänner, och jag njöt, utan att i någon högre grad känna oro, både af vänskap och vacker natur. Men när jag sedan satt på tåget och skulle återvända till Stockholm och därifrån till mitt hem, föll det öfver mig en

ängslan, som jag icke kunde betvinga. Straxt innan jag for, hade jag talat med min hustru i telefon. Jag hade hört hennes röst på afstånd darra af glädje: Sven var bättre! Han hade setat uppe i sängen och skrattat och pratat. Han hade ätit och bedt mamma hälsa till »farsgubben», som var hans specialmeknamn, när han var mycket uppsluppen. Allt tydde alltså på det bästa, och dock kunde jag icke bli min ängslan kvitt.

När jag kom fram till Stockholm, var klockan tio på aftonen. Jag hade kommit samma minut, som sista båten gick ut till mitt hem. Jag gick därför direkt till det hotell, där jag plägade taga in. Det var mörkt och regnet föll i strömmar. Hastigt trädde jag in i förstugan, erfarande denna känsla af hopplöst främlingskap, som alltid öfverfaller mig, när jag sommartiden tvingas besöka Stockholm och vet, att jag måste vara ensam. Jag hann icke framställa någon begäran om ett rum, förrän portieren kom emot mig och bad mig, i det han nämnde ett nummer, genast ringa på i telefon.

Jag gjorde så och fick bara det beskedet, att doktorn hade rest, och att jag ögonblickligen skulle taga en vagn och åka efter.

Slaget, som kom öfver mig så häftigt och

oförberedt, gjorde mig lam, och den febrila verksamhet, jag utvecklade, föreföll mig själf alldeles automatisk. Jag beställde vagn, och i samma ögonblick detta skett, tänkte jag, att jag borde äta. »Sven är död», tänkte jag. »Han lefver inte, till dess att jag hinner hem. När jag kommer, får jag inte vara hungrig och trött. Jag måste kunna vaka och trösta min hustru.» Allt detta gick igenom min hjärna, medan jag satt och väntade på hyrvagnsdroskan. Jag såg mig själf som en annan person, såg, att jag lade kött på min tallrik, skar i det och försökte äta. Hela tiden tänkte jag blott på ett: vagnen, som inte kom. Gud i himmelen! Vagnen, kom inte, och där hemma låg min gosse och dog, och jag kunde inte komma till honom.

Jag betalade och gick ut i hotellets vestibul, där jag dref fram och tillbaka, utan möjlighet att sitta stilla, utan möjlighet att tänka en redig tanke.

— Det är mitt barn, som håller på att dö, sade jag till portiern. Det är därför, jag är så nervös.

Jag försökte att le mot honom, för att han skulle förstå, hur väl jag själf insåg, att mitt uppförande var meningslöst. Men jag kände själf, att leendet blef en grimas, och jag väntade heller

icke på hans svar. Jag fortfor bara att gå med klockan i hand, som om jag velat påskynda tiden, och när vagnen äntligen kom, var jag viss, att det var förbi. Jag förstod inte, hvarför jag satt där, eller hvarför jag skulle åka ut i det strömmande regnet, men automatiskt som förut sade jag till karlen:

— Kör allt hvad en häst kan springa, det är min lilla gosse, som håller på att dö. Ni ska inte göra det för intet.

Kusken hade kört oss många gånger förr.

— Är det den lilla snälla gossen, som är så vacker? sade han.

Dessa enkla ord väckte mig åter till verkligheten, och det flög genom mitt bröst en varm ström af tacksamhet mot den unge mannen, som körde mig.

— Ja, sade jag kväfdt. Ja, det är han.

Och jag satte mig in i vagnen med känslan af, att jag mött en människa, som förstod hvad det gällde, och som ville hjälpa mig. Medan vi ilade fram öfver gatorna, talade jag tyst för mig själf och grät af både glädje och sorg: »Han är så vacker och så god, att äfven en man, som blott har sett honom stiga upp i en vagn, minns honom och säger mig det. Och han skall dö. Det

finns ju millioner barn, som få lefva. Hvarför skall just mitt dö?»

Aldrig har jag åkt fortare, och aldrig har någon väg synt mig mera lång. Jag såg gnistorna slå upp i mörkret kring hästens hofvar, kände hur rågnen lättade och märkte landskapet flyga mig förbi som ett mörkt skuggspel, och hela tiden satt jag och talade för mig själf ofattbara ord, hvilka jag ej förstod, hur de kommo mig på tungan. Det var, som om jag i mörkret förts fram mot just det, som för mig komma skulle, och jag bad blott om uppskof, att han måtte lefva, när jag kom fram, så att han än en gång kunde slå sina armar om min hals, och jag fick höra hans röst.

Framåt gick det, framåt i rasande fart. Vagnen hoppade från den ena sidan af vägen till den andra. Men icke ett ögonblick föll det mig in, att något kunde gå sönder, eller att vi skulle åka omkull. Det var en präktig karl, den kusken, som tänkte på min lille gosse, som var så vacker och snäll, och som icke fick dö.

»Det är en fader och hans barn», sade jag högt för mig själf. »Es ist ein Vater mit seinem Kind». Utan att jag visste det, satt jag och reciterade vers för mig själf, och en krampaktig snyftning trängde sig upp i min hals, som om

den velat kväfva mig, och för att få luft böjde jag mig ut ur suffletten och såg på landskapet, där jag kände hvarje utsikt, hvarje krökning af vägen. På stenarna, öfver hvilka vagnen nu skakade fram, kunde jag märka, att vi svängt in på den korta bivägen, som förde upp till vårt hem. Med alla sinnen spända såg jag ut i mörkret, jag såg konturerna af en droska, som höll på gården. Doktorn är kvar! Doktorn är kvar! Så hörde jag från verandan min hustrus röst: »Han kommer. Gud vare lof, han är här.» Och inom ett par ögonblick var jag uppför trappan och stod i salen.

Jag stod inne i rummet, och min sinnesrörelse var så ytterlig, att jag ingenting kunde uppfatta, af hvad jag såg. Jag hade en förnimmelse af, att doktorn stod där, och jag kände, att min hustru höll mig hårdt omfamnad. Det var mig klart, att hon såg glad, ja, öfverlycklig ut, och att jag borde vara detsamma. Jag hörde något om ett anfall af vanmakt, som nu var öfver, och som doktorn hoppades icke skola betyda någonting. Men jag kunde ingenting säga och ingenting tänka. Lyckan kom öfver mig så oförberedt, att den icke kunde väcka mig ur den förfärliga bedöfnings, som ännu höll mig i sitt våld. Mekaniskt aftog jag mina handskar och min

öfverrock, och ännu stod jag där och liksom sökte vänja mina ögon vid ljuset i det upplysta rummet.

— Ska' du inte gå in till honom? Ska' du inte se honom? sade min hustru. Han är vaken.

Och hennes röst lät nästan förebrående, som om hon icke förstätt.

— Jo, jo, sade jag.

Och utan att fatta, hvad som nu skedde, gick jag in och såg Sven ligga i min säng och se upp till mig.

— Känner Sven igen pappa?

— Ja, sade den lille med förvånad röst.

Han kunde inte begripa, att alla de stora sågo så upprörda och oroliga ut. Han sträckte upp sin lilla hand och smekte mig, och jag märkte, hur mager och tunn den blifvit.

Medan jag stod där och lutade mig ned öfver gossen, förstod jag, att det var sant, och att mitt barn lefde. Jag höll hans hand för mina ögon, och jag kände, hur tyngden föll från mitt bröst, och slöjan gled bort från mina ögon.

XV.

Hur underlig och full af hopp, oro, förtviflan och förhågor blef icke den tid, som nu följde! Doktorn hade förespått oss en lång sjuklighetsperiod, vi beredde oss därför på tålmod, och vi försökte också att öfva denna dygd. Under två långa veckor, som nu följde, ingick Svens sjukdom i vårt hvardagslifs dagliga vanor, som sjukdomen alltid gör, när den gjort sig bofast i ett hus. Jag skref därför hvarje förmiddag, utan att låta mig störas, på min bok, och min hustru gick hvarje dag mellan honom och mig, satt i hans rum, emedan Sven blef lugn, när han kände henne nära, och smög sig ut, när han sof, för att få frisk luft och berätta mig om alla de goda tecken, som hennes vakna öga städse trodde sig upptäcka. Svante gick ensam och tyst och for öfver viken och berättade för sina vänner, de små flickorna, att lille-bror

var mycket sjuk, och att allting blifvit så tyst därhemma.

Vi hade måst skaffa en sköterska, för att min hustru skulle kunna få ro om nätterna. Det skedde icke utan många protester från Elsas sida. Ty hon var så svartsjuk om den lille, att hon icke tålde någon annan, hvilken han bad om hjälp, eller som gaf honom sådan. Och det var först, när hon märkte, att krafterna icke längre stodo henne bi, som hon med tårar i ögonen gaf sitt bifall och böjde sig för det oundvikliga.

Ett par timmar efter, sedan sköterskan anländt, kom emellertid min hustru in till mig och berättade med strålande ögon, att Sven blifvit mycket intagen i sin nya vän.

— Du får gärna hjälpa mig, för du är snäll, hade han sagt.

Och därmed slöt han sina ögon och låg stilla, som han plägade, med isblåsan på sitt hufvud, hvilket alltid värkte, och de små magra händerna öfver täcket.

En dag stördes vi plötsligt af positivspel ute på gården, och emedan Sven just den dagen ätit och pratat och såg riktigt kry ut, frågade vi honom, om han inte ville bli buren ut och se på en apa.

Annars var det alltid Sven, som kom rusande, när en positivspelare var i antågande. Med andan i halsen brukade han komma in till pappa och be om slantar. Det var hans fröjd att få ge, och när han kom med sina slantar och såg strålande lycklig ut, som om han vetat, hvad det ville säga för en fattig musikanter att få pengar till mat, då fick han svartmuskiga ansikten att le med hvita tänder och brunglänsande ögon att stråla tillbaka mot hans blå.

Men nu hängde han så trött och liten på pappas arm. Väl inlindad i en filt var han, och strumpor hade han på fötterna. Så blef han utburen, och pappa höll honom i sina armar på verandan, därifrån han kunde se ned öfver den solbelysta gården, från hvilken positivets muntra toner ljödo emot Sven.

Han blickade trött och främmande ned på träden och på gårdsplanen, på klungan af barn, som stodo där i solskenet, och hans blick var hela tiden undersam, som hade han grubblat öfver, hvarför allt detta icke var roligt som förr. Han försökte att dra på mun, när han fick se apan, som var det roligaste han visste, och som hoppade upp och ned på positivet, skramlade med sin lilla kedja och gjorde fula miner, när hon försökte knäcka en nöt.

Men Sven orkade icke se allt detta. Han blef bara allvarligare och allvarligare. Allt tyngre och tyngre satt han på pappas arm. Det var, som om han varit långt borta och sett ned på det, som jorden hade vackert och gladt, och längtat dit och känt, att allt detta icke längre var till för honom. Han lutade bara sitt hufvud mot pappas axel, och så blef han buren in igen i sin säng.

Det var mamma, som lade honom ned i den och strök kuddarna till rätta:

— Tyckte inte Sven, det var roligt?

— Jo, jag orkade bara inte än. Men jag blir snart frisk.

Då böjde sig mamma ner och strök lillebror öfver håret, men utan att han såg det, räckte hon ut sin andra hand och sökte min, som hon krampaktigt tryckte.

XVI.

Så satt jag en natt ensam i mitt rum, och dagen därpå visste jag, att läkarne skulle komma och döma lille Sven till lif eller död. Jag visste, att de skulle vara två, därför att vår husläkare ville konsultera en specialist, emedan han icke längre vågade lita på sitt eget omdöme. Jag satt ensam, lampan var tänd, och framför mig låg ett manuskript, där slutkapitlen saknades.

Jag hade sagt godnatt till min hustru och nämnt, att jag skulle arbeta.

— Att du kan skriva i kväll! hade hon sagt.

Och det låg en nyans af bitterhet i hennes ton, som om hon hade menat, att jag icke kände som hon.

Så hade hon ångrat sig och lagt sitt hufvud mot mitt och sagt:

— Lycklig du, som kan.

Och här satt jag nu ensam och darrade i

hvarje nerv af en själsskakning, så sammansatt och så oerhörd, att jag knappast kan beskrifva den. Jag hoppades trots allt, att mitt barn skulle lefva, ja, jag trodde, att så skulle ske. Men på samma gång hade jag en förnimmelse, att nu måste jag skrifva, nu eller aldrig. Jag visste snart sagdt hvarje ord, som skulle stå på de papper, hvilka blanka och oskrifna lågo framför mig. Nödvändigheten dref mig fram, och jag skref, fyllde ett och annat af de hvita bladen och lade dem samman med högen af manuskript, som växte framför mig på bordet. Det var, som om en osynlig röst hade hviskat sin befallning i mitt öra, jag måste lyda denna röst, lyda den blindt, och det var öfver mig en jagande hast, som om jag vetat att det gällde lifvet.

— I morgon, ljud det inom mig, i morgon! Hvem vet, hvad som sker i morgon? Det kan ske, att ditt barn skall dö. Och då kan du icke skrifva. Då kräfvdes det af dig: »Pengar och åter pengar.» Du kan arbeta om din bok, du kan göra den bättre, men du kan aldrig skrifva den färdig, om ditt barn skulle dö.

Som piskrapp jagade mig tankarna fram, och redan såg jag morgondagern genom gardinen i lampans bleka sken, som föll öfver papperet. »Pengar! Pengar! Du måste skaffa pengar, om

ditt barn dör, och du skall kunna rädda din hustru».

Och genom rösterna, som jagade mitt arbete fram, hörde jag som en ton, hvilken jag tyckte mig känna igen: »Es ist ein Vater mit seinem Kind!» En fader med sitt barn! Hvar hade jag hört det förr? När hade jag hört detta förr? När hade jag känt denna jagande hast? Det var, som om piskor hvinit, som om hofvar slagit gnistor ur stenbundna vägar, som om jag känt nattluften kyla mitt brännande hufvud. Jag skref och skref. Och jag kom ihåg, hur jag åkt som en rasande, i tanke att mitt barn var dödt.

Men jag tänkte icke längre på mitt barn. Jag tänkte på henne, som måste äga mig helt, om det skulle vara tänkbart, att hon kunde stanna hos mig, i fall det ofattbara blefve verklighet och Sven dog. Jag skref och skref, skref, som ingen människa skrifvit för pengar, skref de bästa sidor, som säkert flutit ur min penna. Och när krafterna sveko mig, drack jag, drack mycket för att hålla mig själf vid lif.

När solen redan en stund varit uppe, skref jag de sista raderna. Och jag satt som bedöfvad.

Jag samlade ihop de fullskrifna arken och lade dem i min låda, smög mig ut i rummen och lyssnade vid den dörr, innanför hvilken

Sven låg. Då öppnade min hustru den och såg ut. Jag vacklade emot henne och sade:

— Det är färdigt.

Hon log emot mig, och det låg en värld af lycka i hennes röst, när hon svarade:

— Han sofver så lugnt. Det kan inte vara farligt.

Jag gick ifrån henne och föll en stund senare i en dödssömn af trötthet.

XVII.

Innan nästa dag hade förgått visste vi, att ingen hjälp fanns, och att lille Sven skulle dö. Vissheten hade kommit öfver oss som ett tungt slag, ty hela tiden förut hade vi hoppats. Vi stodo ute i tamburen, de båda läkarne tysta och allvarliga, min hustru med ögonen fästa på deras anleten, som om hon trodde, att de ännu icke sagt allt. Jag såg på dem alla, medan jag lade armen om min hustrus lif för att försöka att draga henne till mig, och jag lade märke till, hur det ryckte i vår vän doktors känsliga ansikte. Professorn talade sakta och lågmäldt, som om hvarje ord kostat honom en öfvervinnelse. Jag kände ingenting annat, än att det oundvikliga kom, och att jag måste stålsätta mig för att kunna bära det. Men med en tryckning af min hand, i hvilken jag kände hela hennes smärta, gjorde min hustru sig lös från min arm, som låg om

hennes lif, och i det hon vred sina händer, så att man bokstafligen hörde benstommen knaka, utbrast hon:

— Säg, att det finns hopp. Säg det bara.

De båda männen undveko hennes blick, men då rätade den unga kvinnan upp sig och sade:

— Han skall inte dö. Jag skall visa er, att han skall lefva.

Hon gick bort, och vi stodo tysta och sågo efter henne, där hon försvann på vägen till sjukrummet. Vi förstodo alla, hur djupt hon kände, att hvarje möjlighet till förhoppning verkligen var förbi, och att det var därför hon gaf löftet att rycka honom undan döden, — trots allt. Vi togo farväl utan många ord, och jag gick den väg, min hustru hade gått, utan att veta, hvad jag ville säga henne, endast för att få vara i hennes närhet och se, kanske just hvad jag fruktade mest.

Jag fann henne icke i sjukrummet. Jag fann henne i mitt eget rum, och hennes drag voro förstenade. Hon satt hopsjunken i soffan, med handen hårdt pressad mot kinden, hennes ögon voro torra och glanslösa, och hon såg in i det stora mörkret. Hennes gestalt, ansikte, ja, till och med hennes händer vittnade därom. Jag

försökte tala henne till, jag försökte att nämna hennes namn, men hon svarade mig icke, och till sist måste jag lämna henne åt sin egen smärta, väntande i ångest på de ord, hvilka skulle komma, när den en gång bröt ut.

Det dröjde mycket länge, innan denna tystnad bröts, och när det skedde, var det icke med ord. Min hustru sträckte endast fram sin hand emot mig och drog mig till sig i soffan. Hon föll i mina armar, och en lång snyftning, som tycktes komma från ett enda bröst, skakade oss båda.

— Hvad det är synd om dig! hviskade hon. Hvad det är synd.

— Om mig?

Jag slet mig lös och såg upp. Ty det låg något i hennes röst, som fyllde mig med en aning, hvilken jag icke ville låta stiga fram som tanke inom mig.

Hon knäppte ihop sina händer emot mig och nästan skrek:

— Du ber mig väl inte om, att jag skall lefva efter detta, lefva utan Sven. Jag kan det inte. Jag kan inte.

Det var min aning, åt hvilken hon gifvit ord, och jag stod där rådvill, och utan att kunna få ett ord öfver mina läppar.

— Sätt dig hos mig, sade hon. Jag ska' inte bli häftig. Jag ska' tala lugnt. Ty jag är inte orolig längre. Jag känner bara, hur allting brister. Jag är borta redan nu, fastän du inte kan fatta det än, därför att du vet så litet, och därför att jag så litet kunnat säga. Men hvarför skulle jag säga dig det, förrän det var alldeles nödvändigt? Ty jag har velat lefva med dig, Georg, jag har velat lefva med dig, därför att jag har älskat dig mer än allting i hela lifvet. Jag är inte ung nu. Jag är så gammal, som du aldrig kan bli. Det är bara, att du aldrig har vetat det, aldrig har velat se det, och när jag sett dig lycklig, har jag icke velat störa dig. Men så långt jag kan minnas tillkaka, har jag vetat, att jag icke varit som andra människor. Inom mig har jag känt ett behof att få dö. Kan du förstå, hvad jag säger nu, Georg? Jag förstår det ju knappast själf. När jag varit som mest lycklig åt dig och barnen och allt som är vackert, alltid har jag vetat, att en dag skulle jag bort från alltsammans, och ingenting skulle kunna hindra mig. Jag skulle vilja och icke vilja, önska och icke önska. Men jag skulle gå in i mörkret, där jag hörde hemma. Jag har känt det så, att något skulle komma och tvinga mig, säga mig, att jag måste. Mins du den vin-

tern, Georg, när det var så tungt och så mörkt mellan dig och mig? Då försökte jag att skriva till dig, huru jag hade det. Ty tala kunde jag ju ej. Men jag kunde heller icke skriva. Hvad jag ville säga dig, kunde jag icke, och jag mins, hur jag undrade öfver, att du icke frågade mig äfven sedan, frågade mig ofta och enträget, äfven fast jag bedt dig att icke göra det. Ibland ville jag, att du skulle fråga mig. Men mest var jag glad, att du icke gjorde det. Hvad jag led den tiden, Georg! Om du kunde ana, hvad jag led! Du kom och tog min hand och satte dig bredvid mig, och jag blef icke lycklig, som jag brukade. Ty jag visste ju, att jag dag för dag tänkte på, hur jag skulle kunna få dö och gå bort ifrån dig. Jag ville göra det själf, Georg, Kan du fatta det, att midt i min lycka ville jag göra det själf? Och du var god emot mig och vänlig och glad, och jag kände det, som om jag varit en trolös kvinna och bedragit dig. Och vet du, hvarför jag ville gå bort ifrån dig? Jo, därför att jag visste det så säkert, att en dag skulle det ske, och därför ville jag hellre gå, medan du var ung och stark och snart skulle kunna glömma mig och blifva lycklig med en annan.

Hon tystnade ett ögonblick, och hennes ögon

simmade i tårar. Så fortfor hon igen, och hennes röst blef som ny:

— Så kom lille Sven, Georg, och allting blef som förändradt. Minns du, att jag sade dig det redan då? Minns du, att jag sade det? Jag trodde då, att Gud hade sändt honom för att hålla mig kvar i lifvet, för att jag skulle kunna göra dig så lycklig, som jag önskade, och hvar kväll bad jag till Gud, att jag skulle kunna. Jag trodde så visst, att Gud hade bönhört mig, och det var det jag talade med lille Sven om, när vi voro ensamma, och ingen kunde lyssna till våra ord. Men nu, Georg, nu går han ifrån mig. Nu vet jag, att *allt det andra*, allt det, som du aldrig har vetat förrän nu, skall komma igen, och nu vill jag bara, att du skall förlåta, för all sorg jag gjort dig och all sorg jag gör dig nu. Men du får icke bedja mig stanna. Ty dit Sven går, dit går också jag.

Hon stod framför mig, och hon syntes mig i detta ögonblick större, än människor äro. Jag var i den grad oförberedd på allt, hvad hon nu hade sagt, att det syntes mig, som om hon berättat en ohygglig mardröm, hvilken jag icke kunde förvandla till verklighet. Men jag kände också, att på samma gång hon tillfogade mig den största sorg, blottade hon vidden af en kär-

lek, inför hvilken jag blott ville sträcka ut mina händer, för att den icke skulle beröfvas mig i samma ögonblick den helt blifvit min.

— Jag kan inte bära detta, nästan skrek jag. Jag kan icke bära det. Mista både dig och honom. Du kan inte mena det.

Hon reste sig utan buller upp, och som en Niobe, hvilken breder ut armarna kring sina barn, dem gudarnas pilar söka till och med i modersfammen, stod hon framför mig.

— Låt mig ta' Sven med mig, sade hon. Han ska' ju ändå dö. Jag bär honom ned till viken i kväll, när alla sofva. Det är en så kort kamp. Och så slipper jag plåga dig mera, än jag redan har gjort.

Jag ställde mig i vägen för henne, och med mina armars kraft tryckte jag henne våldsamt ned på soffan.

— Vänta, sade jag. Vänta! Du vet ju inte själf, hvad du gör.

Men hon svarade mig endast:

— Det blir din och min olycka, om du hindrar mig. Anklaga icke mig, när den sedan kommer.

Hon vred sig i smärta under mitt tag, och efter en stund föll hon i en lång vanmakt. Jag lade henne ned på soffan och jag tyckte, att allt

hvad som blifvit sagdt, var en vanvettig dröm. Långe stod jag och betraktade henne, ända till dess att jag hörde, hur hennes andetag blefvo långa och regelbundna, och jag var viss, att hon sof. Då makade jag kudden till rätta under hennes hufvud och lade en filt öfver henne.

Vacklande af sinnesrörelse, gick jag in i rummet, där Sven låg. Hans högra öga hade fallit samman, och hans vänstra hade blifvit så underligt klart och stort. Jag böjde mig öfver honom, tog hans lilla oskyldiga hand och förde den till mina läppar.

— Du älskade barn, tänkte jag. Hvarken du eller jag kan hjälpa den andre.

XVIII.

Vi hade flyttat lille Svens bädd till verandrummet, för att han genom de öppna dörrarna skulle höra fåglarna sjunga och vinden susa. Där låg han nu på sin hvita bädd, och när han såg upp, var det i väntan att bli kysst, eller också rörde han sakta på de små svaga händerna, och då lutade vi oss ned öfver honom, därför att vi förstodo, att han ville smeka oss.

Svante gick på tå i sjukrummet, och hans hjärta var fullt af det förunderliga i, att lillebror skulle dö. Långa stunder stod han stilla och betraktade honom eller böjde sig ned och kysste hans kind. Men när mamma vaknat ur sin dvala, då gick han emot henne, när hon kom in, och lade båda sina armar om hennes hals.

Aldrig skall jag glömma den blick af out-såglig förtviflan, hvarmed hon tog gossen om hufvudet och såg in i hans ögon.

— Har du telegraferat efter Olof? sade hon till mig.

Jag nickade till svar, och åter såg jag, hur hon böjde sig öfver Svante och slöt honom in till sig. Drifven af någon plötslig instinkt, reste jag mig upp och gick ut, lämnande min hustru ensam med det friska barnet och det döende. När jag vände mig om i dörren, såg jag min hustru föra Svante fram till lille-brors säng. Där satte hon sig på den ena sidan och lät gossen taga plats på den andra. Så lutade hon sig ned öfver Sven. Men hela tiden höll hon Svantes hand fast, och jag såg, att hon smekte båda barnen, utan att göra någon åtskillnad.

När Svante slutligen kom ut, gick jag in och tog hans plats midt emot min hustru. Då räckte hon mig sin hand öfver det döende barnet och sade:

— Om det blir till lycka eller olycka, vet jag inte. Men jag skall stanna hos dig. Ty jag tror nu, att Gud vill det.

Och efter ett ögonblick tillade hon:

— Sven vill det också. Jag har talat vid honom.

Utan att kunna svara, böjde jag mig ned och kysste hennes hand. Och i denna stund visste ingen af oss, hvad som var lycka, och hvad som var olycka.

XIX.

De dagar, som nu följde, skall jag fåfängt söka skilja ifrån hvarandra. Ja, det skulle vara mig omöjligt, att ens säga, hur många de voro. Natt blef till dag och dag till natt, och vårt lif hade blott en enda punkt, kring hvilken det rörde sig: det lilla rummet, utanför hvilket de blommande kaprifolierna täckte verandan, fyllande luften med sin doft, och där vår lille gosse låg och stred med döden.

Här gingo vi om hvarandra, sutto vid hvarandras sida, sofvo, åto och vakade. Här smälte allt hvad vi lefvat och drömt samman i en enda förtärande smärta. Här gick min hustru fram, när det sista hoppet syntes utslocknadt och satte korken i myskflaskan. Hon, som ville dö med honom, tog det sista medlet af stimulus bort, för att hon icke sedan skulle behöfva förebrå sig, att hon stört den lilles sista stunder endast

för att själf ha den glädjen att se hans stora öga lysa emot oss.

Ty det högra ögat var slocknadt och borta. Ögonlocket låg slutet däröfver, som om halfva hans lilla hufvud redan länge varit dödt, men när det vänstra ögonlocket öppnades, glänste ögat så mycket större. Det blef så allvarligt och stort, som om det redan blickat in i en värld, dit hans far och mor ännu icke haft tillträde, och där vi icke skulle komma in, förrän den sista förlåten brast, och vi följde honom på den väg, där dödens klocka ringer, och där den, som hör dess ringning, måste följa, hvilka band som än hålla honom kvar vid jorden.

Här sutto vi, när dagens sol lyste, när regnet därute föll, och när nattlampan inne i sjukrummet spred sitt svaga, flämtande sken öfver den hvita bädden. Och lille Sven själf, han, hvilken våra blickar sökte, som våra tysta samtal rörde sig om, och som vi hade slutat med att önska befrielsen från alla plågor! Stilla som han lefvat, låg han på sitt sista läger, och när min hustru lutade sig öfver honom, rörde han sina trötta läppar och kysste henne.

— Klappa pappa, Sven, sade hon. Pappa är här.

Då riktade han sitt stora, trötta öga emot

mig och lade sin smala, hvita hand mot min kind med en rörelse, som om han endast rört sig i sömnen.

Så sutto vi den sista natten, och närmare ha inga människor setat hvarandra. Vi höllo hvarandras händer öfver barnets bädd, och vi sprutto till, för att ingen rörelse af lif i hans ansikte skulle gå oss förlorad, när han såg upp och sökte oss med sitt enda stora öga. Vi talade till hvarandra: »Såg du *det*? Såg du?» Och medan vi girigt samlade på denna minnas skatt, hvilken skulle bli det enda, som stod oss åter, gingo nattens långsamma timmar förbi, och morgonrodnaden steg öfver viken, öfver ekarna, öfver hela den gamla trädgården under våra fönster.

Som om vi ville gifva lille-brors själ fritt rum att flyga den väg, där vi icke kunde följa honom, så öppnade vi dörrarne till verandan, och den friska morgonluften strömmade in. Det hade regnat på natten, och genom splittrade moln bröt solen fram öfver landskapet, medan dimmorna flögo öfver vikens vatten. Den steg och steg, och vid dess strålar började fåglarna kvittra. Och hela det härliga uppvaknandet af naturen grep oss, så att vi måste tvinga oss till tystnad för att icke störa den lille, som sof.

— Ser du, sade Elsa, ser du! Så vackert måste det bli, när han skall dö.

Men ännu dröjde dödsängelen, ännu fortforo barnets lugna, regelbundna andetag, och tröttnaden grep oss. Jag tog min hustru med halft våld och tvang henne att lägga sig till ro på soffan bredvid gossens bädd. Där somnade hon med handen på hans säng, och medan morgonsolen steg, satt jag ensam vaken och lyssnade till deras tunga andedräkt, under det att inom mig allt blef stilla och lugnt, och jag ropade efter ett slut på denna pina för oss alla. Jag satt där, till dess att min hustru reste sig upp ur sömnen. Då bytte vi plats, och uttrötad somnade jag med handen på den plats, där hennes nyss hade hvilat.

Så förgingo ett par timmar, och solen steg högre och högre på en klar sommarhimmel. Jag vaknade vid, att min hustru lade sin hand på min arm.

— Vakna, Georg, sade hon. Nu dör Sven.

Jag kunde icke stanna där inne. Jag gick ut i trädgården, och i tanke att bereda honom en sista glädje — han, som städse älskat blommor — bröt jag en rosenknopp, den vackraste jag kunde finna, vände åter och lade den på min gosses kudde vid sidan af det öga, som

ännu kunde se. Ur stånd att uthärda längre, gick jag tillbaka ut på verandan. Därute hörde jag, hur Svante kom in och satte sig vid bädden. Men jag vände mig icke om. Jag gick blott och lyssnade på de långa, förfärliga andedragen, hvilka kommo som från en vuxen man och skuro mig i själen. Då hörde jag ett ljud från min hustru som kom mig att vända mig om.

Sven hade slagit upp ögat och sett rosen. Så hade han sträckt sin hand mot blomman, lyft upp den, som ville han se på rosen en sista gång och sedan låtit den falla tillbaka på kudden.

Plötsligt skakades hela hans kropp af hem-ska, långvariga krampanfall. De började vid hufvudet, som vreds snedt, och syntes fortsättas ända ut i lemmarna, hvilka blefvo styfva och blånande. Då lutade min hustru ned sitt hufvud för att slippa se. Men när anfallen upphört, grät hon tyst, och åter räckte hon mig sin hand öfver den lilla bädden.

Så sutto vi därinne till dess att andedragen upphörde . . . fortsatte igen . . . förlängdes, växte i styrka . . . och upphörde. Så blef allt tyst. Dödens tystnad härskade. Nedböjda och gråtande, följde vi vingslagen af den själ, som var på flykt.

Vi hade hållit honom i hvar sin hand, och på en gång släppte vi de kalla händerna ned mot täcket.

Så gick min hustru ut ur rummet och sökte hvila. Men jag satt där ensam och kände med förfäran, hur allting hade blifvit så tyst.

* * *

På eftermiddagen kom Olof, och tillsammans med far och mor kom han från sin första utflykt i världen fram till den bädd, där lille-bror låg död. Där grät han manligt och stilla, och när han kom ut i salen, visade Svante honom allvarligt på sitt finger.

Det hade fått ett djupt märke, och Svante beskref hur lille-bror tryckt in sin nagel där, innan han dog. Han behöll det märket i flere dagar, och han saknade det, när det var borta.

XX.

Det står en liten gul kista midt i rummet på samma plats, där för icke länge sedan stod en bädd med ett lefvande barn. Nu är rummet prydt med rosor. Man ser nästan intet annat än rosor, och in genom dörren träder en ensam kvinna.

Hon bär ett barn på sina armar, och barnet är dödt. Hon vill icke, att någon annan än hon själf skall röra vid hennes älskling, och med egna händer, som icke skälfva, lägger hon det i kistan. En liten hund af ull, som han brukat sofva med, när han var frisk och glad, och ingen tänkte på döden, lägger hon på hans arm. Det är Ulltapp, som skall följa sin herre. Han är en fredlig sängkamrat och stör ingen. Så ser hon efter, att hennes gosse ligger bra och ordnar hans bädd, som om han nyss läst sin aftonbön, och hon kommit för att säga god-

natt. Hon ser på honom, som ville hennes hjärta brista, och hon kysser hans kalla läppar.

Så går hon sin väg, och jag står där ensam med locket, som jag lofvat henne, att ingen annan än jag skall skrufva fast. Jag skrufvar och skrufvar, och mejselns ljud mot skrufvarna, hvilka tränga sig in i trät, gnissla och ljuda, som om jag själf skure tänder af smärta.

Men när det är gjordt, känner jag ingen smärta längre. Det är, som om de sista dagarnes ångest bränt ut hvarje möjlighet att känna inom mig, men hvart jag ser, möter min blick idel blommor

Då går jag ut på verandan, och jag möter doften af kaprifolium, som stiger ur mörkret, samma doft, som omgaf mig, när jag kände mitt lilla barns fingrar krama mina med dödens kraft. Allting inom mig är upplöst, allting är förbi. Jag tänker på henne, som nyss gick ut, och på allt, som jag vet skall följa. Jag känner, att jag får aldrig tid att sörja honom så som jag ville, min lille gosse med änglaögonen, och ensam böjer jag knä vid hans kista, jag som icke vet, för hvem jag böjer knä, eller till hvem jag skall bedja.

XXI.

Men ute på kyrkogården ligger en liten graf. Den är ordnad som en trädgård i smått med en häck af buxbom, ett rosenträd och en kulle med friskt gräs, på hvilkens krön växer tätt med penséer. Den är olik alla andra grafvar, och öfver den grönskar en ensam lind.

På kullen är en sten, och på stenen läsas orden: »Vår lille Sven».

Där sofver vår lycka, som en gång var större än andras. Där under jorden är min hustrus själ fången, bunden med trolldomsband, och ingen kärlek kan föra den åter till jorden.

TREDJE DELEN.

Evigt ejes kun det tabte.

HENRIK IBSEN.

I.

Det fanns intet, af hvad jag väntat och fruktat, som icke kom. Den enda skillnaden var, att allt som olyckan växte, ville jag aldrig tro på den, ens fastän jag anat den och visste, att den skulle komma. Ty att sorgen skall komma det kunna vi människor veta. Hur den verkligen kommer, veta vi däremot aldrig.

Det första jag med en onämnbär fasa kände och förstod, när åtminstone så många dagar hade förgått, att jag kunde komma i ro och tänka, öfver hvad som verkligen skett, det var, att aldrig hade min hustru så talat ut ur sitt innersta väsen, som när hon setat inför mig i mitt rum och sagt, att hon var född för olyckan, och att nu, när Sven var borta, lefde hon endast för att dö. Om och om igen upprepade jag hennes ord, om och om igen genljödo de i mina öron, och ju längre jag tänkte på dem, desto

vissare blef det mig, att inom henne fördes en kamp mellan själfva begäret att dö och hennes kärlek till mig och våra barn, som befallde henne att lefva. Mer och mer började dock allt hvad hon sagt om sin kärlek till oss, att stiga fram för mina tankar och undantränga de förfärliga ord, hvilka talade om en dödslängtan, som nästan blifvit ett dödsbeslut. Jag såg henne sliten mellan den känsla, som band henne till oss tre, hvilka ännu lefde, och den dunkla längtan, hvilken drog henne till den, som gått bort. Vi hade varit ett helt för henne, och därpå kom hennes lidande, att hon kände sig aldrig kunna förlika dessa stridiga krafter, hvilka brottades om hennes själ.

Jag såg allt detta. Jag såg det under en resa, på hvilken jag ryckte henne med mig för att skänka henne åsynen af haf och sol, nya människor och intryck af lifvet. Aldrig glömmmer jag denna resa. Aldrig glömmmer jag det intryck af hopplöshet, som bemäktigade sig mig, när jag vecka efter vecka allt tydligare märkte, att allt hvad hon såg, gled henne förbi, som om det för henne ej varit till. Hon dolde mycket för mig, hon dolde till och med sina tårar, och jag förstod, att hon gjorde detta, därför att hon såg, hur jag endast lefde i hoppet att

kunna återföra henne till lifvet, och hon så gärna, så gärna ville, att jag i det längsta skulle få behålla mitt hopp. Jag förstod detta en afton, när vi sutto på en veranda och sågo ut öfver en norsk tafla af fjord och fjäll. Elsa betraktade länge alltsammans, hon slöt ögonen inför allt detta, som hon älskade, och såg bort.

— Georg, sade hon, Georg! hvarför låter du mig se allt detta?

Så brast hon stilla i gråt, men försökte åter hejda gråten och såg upp mot mig.

— Hvarför gör du så mycket för mig? Hvarför är du god emot mig? Det vore mycket bättre, att du låte mig gå min egen väg.

Jag kände, att jag stod inför ett lidande, som icke kunde mätas eller vägas. Jag kände ånger öfver att jag velat draga henne bort från sorgen, och att jag låtit henne märka det. Att öfver hufvud söka leda henne eller inverka på hennes smärta, synes mig i detta ögonblick endast eländigt och smått. Jag drog henne blott intill mig och sade:

— Gråt hos mig! Gråt så mycket du vill! Lägg icke band på dig! Tror du icke, att jag sörjer som du?

Tårarna strömmade ur hennes ögon, och dock var det ansikte hon vände mot mitt, så

strålände af glädje, som om den största tänkbara lycka hade händt henne.

— Gör du verkligen det? sade hon.

Det grep mig så, att min hustru skulle tro, att jag redan hade glömt eller var på väg att glömma, att min smärta fick utbrott, och jag hörde och såg ingenting annat, än hvad jag själf kände, och hvad som marterade mig. Jag berättade henne, hur nyktert och fullvuxet hela vårt hem föreföll mig nu, när Sven var borta. Jag sade henne, hur rädd jag var, att åter komma hem och börja hvardagslifvets arbete, när jag visste, att hans klara röst icke skulle hälsa mig välkommen, och han själf icke stå gömd bakom dörren och möta mig, när jag kom hem. Allt detta berättade jag henne, och jag kände, hur hon sjönk till ro mot mitt bröst. Jag var lycklig i medvetandet af hur gemensamt vi ännu kunde känna. Men jag förstod också, att hennes fruktan, att jag icke delade hennes sorg, så som hon ville, kom däraf, att hon utan att jag sagt det, anade, att allt hvad jag företog mig, allt hvad jag gjorde, tänkte och sade, samlades i ett enda försök att återkalla henne själf till lifvet.

Detta satt jag och tänkte på. Men efter denna afton förändrade jag, som jag själf väl

märkte, mitt sätt mot min hustru. Jag blef resignerad och väntade icke, att så snart se henne vända sina tankar från honom, som gått bort, till oss, som hon hade kvar. Därigenom blef hon mera förtroendefull mot mig och mera öppen. Men resan gled oss förbi, som hade allt hvad vi sett endast varit en inbillning. Vänner träffade vi, men intet deltagande förmådde mer än väcka tacksamhet hos min hustru, människorna gled oss förbi, som hade vi själfva stått inom en gräns, hvilken ingen af egen vilja kan öfverskrida.

Och det lugn, vi kunde uppnå, funno vi icke, förrän vi en afton flyttade in i vårt nya hem. Det var en våning i Stockholm, mot hvilken vi utbytt den bostad på landet, där vi upplefvat så mycket både ondt och godt. Vi hade gjort detta, innan vi anade, att hvad som nu händt oss, skulle kunna ske, och det var med en känsla af fruktan för vintern, vi trädde in i våra rum.

Men i trots af detta upplefde vi här de första dagarna af lättnad och ro under sorgen. Tusen gånger ångrade vi, att vi någonsin hade rest och liksom släpat vår sorg med oss att beskådas af andra.

II.

På kyrkogården står en liten sten med inskriften »Vår lille Sven». Den är lagd på kullen, som hvälfver sig under en lind, hvilken länge sedan fällt sina blad. Vid lindens stam står en bänk, och på bänken sitter en ensam svartklädd kvinna med långt krusflor som en änkas. Hon sitter där länge, och i höstdagern talar hon med någon, som ingen kan se.

Hon befaller kusken, som håller i närheten af grafven att köra tillbaka till landsvägen. Så böjer hon sig ned och samlar mull från grafven i sin näsduk. Därefter ta'r hon fram ur en syväska svart siden, nål, tråd och sax. Af sidenet klipper hon till och syr en liten påse. Därpå ta'r hon af mullen och fyller den. Så trycker hon sina läppar mot den mörka mullen, och när hon det gjort, syr hon igen om den. Hon syr tätt och noga, så att icke ett korn kan tappas bort, och

i den lilla påsens hörn fäster hon starka snoder. Därefter lägger hon in sina sybehör och sitter länge med den svarta amuletten i hand, tänkande på, att nu är hon vigd vid honom, som ligger i grafven.

Därefter böjer hon knä under lindens kala grenar och kysser stenen, som bär hennes älskings namn. Stilla och högtidligt, som om hon beginge en helig handling i många människors åsyn, hänger hon snodden om sin hals, öppnar sin klädning och lägger den heliga jorden vid sitt bröst.

Under hela tiden är hennes ansikte allvarligt, men lyckligt och ljusst, och innan hon reser sig upp, kysser hon jorden under sina fötter och stannar sedan för att kasta en blick på grafven. En skog af små krukor blomma omkring grafven, och friska blommor äro lagda på kullen. Ingen graf är så vacker, ingen så väl skött, ingen är prydd med sådan rikedom just nu, när höstvinden ruskar i träden.

Då ler hon af glädje och talar åter tyst och innerligt till någon, som ingen kan se. Så går hon fram till vagnen, som väntar ute vid kyrkogårdsgrinden och åker hem.

Men när hon kommer hem, går hon direkt in till mig, tar fram den svarta amuletten och

säger mig, hvad den innehåller. Därpå håller hon den fram emot mig och ber mig, att jag skall kyssa den. Jag gör så för att icke störa hennes glädje, och med ett lyckligt leende döljer hon den åter vid sitt bröst, i det hon säger:

— Om du visste, hur lycklig jag känner mig, när jag är ute hos Sven, skulle du aldrig vara ledsen, att jag far så ofta. Jag blir lugn för flere dagar, bara jag får komma till honom.

Så går hon ut igen och lämnar mig ensam. Och när jag efter ett par timmar stiger upp från mitt arbete och söker henne, finner jag henne vid Svens lilla byrå, vändande på de ting, hvilka en gång tillhört honom.

III.

Så kretsas hennes tankar ständigt kring honom, som är död, och det finns ingenting, som kan störa henne. Hon talar om, att hon snart skall följa honom, och hon gör det i en lugn, sansad och förtroligen ton, som borde detta vara den naturligaste sak för andra, liksom den är det för henne själf.

Ibland brukar hon tillägga:

— Jag ville bara så gärna lefva, till dess att gossarna blefve litet större och inte behöfde mig längre.

Då kan hennes ansikte få ett förtvifladt sönderslitet uttryck, som visste hon, att denna önskan vore mer, än hon kunde hoppas eller begära, och hennes panna får ett djupt veck mellan ögonen, som om hennes grubbel vållade henne smärta. Hon känner, att hon måste göra valet mellan lif och död, åtminstone i sin önskan,

och hon kan icke göra det. Därför vill hon lefva en tid först, för att få vara allt hvad hon kan för dem, som lefva, och sedan dö för att få stanna hos den, hvilken hon känner sig tillhöra. Hon söker en försoning mellan begäret att dö och behovet att lefva, och hon fruktar båda, emedan de slitas om herraväldet i hennes själ och hvar på sitt sätt pina henne gränslöst. På samma gång anar hon emellertid, hvilken af andarna till sist skall vinna seger, och därför tillägger hon detta, icke som en utomordentlig händelse, hvilken bör framkalla förvåning och häpnad, utan som något själfklart, hvilket hon upplefvat, och som ingen kan betvifla.

— Mins du när jag sade, att jag icke trodde på ett lif efter detta? säger hon. Det var du, som lärde mig tro så.

Hennes ansikte förmörkas, när hon säger detta och det kommer något af groll i hennes stämma, som gör mig ondt. Hon ser det, och försonande lägger hon sin hand på min, i det hon fortsätter:

— Nu tror jag det, och nu vet jag, att man kan börja att lefva ett sådant lif redan här på jorden. Det behöfs bara, att någon går bort, vid hvilken man är så fästad, att det käns, som om själen följde med. Nästan hvar afton kom-

mer Sven till mig. Han kommer inte, när jag vill, eller när jag ber honom komma. Inte när jag gråter och längtar, sträcker mina armar efter honom och ropar hans namn. Men när jag minst anar det, då ser jag honom sitta bredvid mig. Och när jag då är riktigt lugn och glad, då ler han emot mig och ser lycklig ut. Han ser på mig då, alldeles som han brukade, och innan jag hinner sansa mig, är han borta. Men då är jag lycklig ändå. Ty jag vet, att han varit hos mig. Han har kommit ofta, när du sov, och jag legat vaken. Mer än en gång har jag tänkt att väcka dig. Men jag har icke vågat göra det. Ty jag har varit rädd, att när du vaknade, skulle han vara borta, och då skulle du kanske inte tro mig, när jag berättade, hvad jag sett.

Hon betraktade mig hela tiden med skygghet, som trodde hon, att jag skulle motsäga henne. Jag gör det aldrig. Jag vet ju icke själf, hvad jag tror. Jag har genomgått skakningar så förfärliga, att jag icke vågar säga, hvad som är verklighet, och hvad som är sken i andras erfarenheter. Vet jag det ens i fråga om mina egna? Vet jag, om endast hvad jag kan nå med mitt förstånd är verklighet? Är det icke tänkbart, att det finnes en verklighet,

som endast kan åtkommas med känslan eller — hvarför icke — med inbillningen? Det förefaller mig, som vore det att liksom stympa mig själf, om jag degraderade min känsla och min fantasi till att endast existera för att kufvas af förståndet. I tanken jämför jag det med, om jag ville låta ögat förneka en kroppslig smärta, därför att den vore osynlig, eller örat kritisera möjligheten af en smakförmimelse, därför att den icke kan höras. Och hur väl jag än känner alla de argument, som anföras mot en dylik tankegång, är det mig dock omöjligt att göra dem gällande i detta fall. Jag hvarken tror eller icke tror. Jag går liksom i en pinsam väntan att en gång få klarhet i, hvad jag icke vet.

Och under allt detta växer hos mig en tanke, som spirat i den stund, då jag visste, att mitt barn skulle dö. Jag förstår, att hvad allt detta är, om det är inbillning eller verklighet, så skall det dock en dag taga min hustru ifrån mig. Hon har växt samman med mitt eget lif, och jag kan icke mista henne. Mot min egen lycka, som jag en gång tyckte vara så stark, att jag från dess höjd kunde se ned på andras, reser sig den makt, som är allt lefvandes öde. Döden kommer för mig, som den en gång kom för lille Sven på den tafla, hvilkens innehåll

han alltid ville ha berättad för sig som en saga. Den ringer i klockan, och den, hvilken icke borde, blir kallad, men den, som kallelsen icke gäller, får stanna kvar. Skillnaden är blott den, att jag ser döden på afstånd, långt innan han hunnit fram, förstår att hans klocka skall ljuda, och att den, för hvilken hon ljuder, skall gå med glädje.

Men jag vill icke sitta ensam kvar och förbanna dödens makt. Inom mig växer ett begär, som går högre, än jag själf vet. Det är samma begär, som när vissheten om barnets död tryckte min hustru till jorden, manade henne att säga: »Han skall inte dö. Han får det inte. Jag vet, att han inte skall.» På samma sätt säger också jag till mig själf: »Jag vill det icke. Jag vill icke mista henne. Hon skall lefva — trots allt.» Jag märker icke, att jag försöker det omöjliga. Den kritik, som genast var vaken, när det gällde henne, sofver, när det gäller mig själf. Jag vill kämpa med döden för att behålla hennes och min lycka, sådan den en gång blommade, icke just när lifvet log omkring oss, men åtminstone när vi tagit dess tuktan och ändå visste, att lifvet kunde le. Jag vill göra allt för att vinna henne tillbaka. Som Orfeus vill jag stiga ned i dödsriket, med min kärlek vill jag tvinga henne

att komma tillbaka, och följer hon mig, skall jag aldrig vända mig om och snegla mot skuggorna.

Så lofvar jag mig själf, och jag väntar aldrig, att lönen skall komma snart. Tvärtom bereder jag mig på en lång och hård pröfvotid, och jag vet på förhand, att det första jag behöfver är konsten att vänta.

Men jag är så viss i min tro, att jag kan le för mig själf, när jag hör hennes tal om döden. Jag kan höra henne säga, att hon längtar bort och känna hennes smekningar, när hon ber mig förlåta sig. Då njuter jag smekningarna och glömmmer hennes ord. Som en stor, oändlig visshet känner jag, att segern är oåterkalleligen min och icke hans, som sofver i jorden. Jag tager honom till bundsförvandt i mina tankar, säger henne till och med, i det jag går in i hennes egen tankegång, att hon skall lefva, därför att Sven vill, att hon skall lefva, ja, att han hviskat det till mig, medan jag sof.

Hon hör på mig med undrande, glänsande ögon, och långt därefter — så långt, att jag först icke kan erinra mig, hvad jag själf sagt — berättar hon mig, att Sven suttit på hennes bädd, klädd i sin hvita nya dräkt med det blå skärpet och sagt:

— Mamma ska' inte gråta så mycket efter mig. Det gör så ondt i mitt hufvud, när mamma gråter.

Jag hör på dessa ord, och jag tager fasta på dem som på ett omen. Mera förhoppningsfull än någonsin drömmer jag om en framtid, där vårt döda barn skall vara ett starkare för-
eningsband, än om han hade lefvat, och jag minns med tårar i ögonen de ord, hon själf en gång lärt mig:

Att åldras tillsammans.

VI.

Det var ingenting mindre än en kamp med döden, jag hade börjat, och den tid, som följde, blef en ständig växling mellan den mörkaste förtviflan och det ljusaste hopp. Det svåraste vid sådana förhållanden är naturligtvis den rena overksamheten, hvilken blott består uti att lugnt vänta på hvad som komma skall och tåligt lämna allt åt tiden, medan man samtidigt tycker, att hvad som sker blott påskyndar annalkandet af den natt, hvilken man hoppas att kunna fördrifva. Huru ängsligt jag iakttog min hustru under denna tid! Hur jag följde henne på hennes färder till grafven! Och hur jag gladdes, när jag såg henne lugnt och gladt samla gossarne kring sig, berätta och läsa för dem, som endast hon kunde, och jag åter fick höra deras muntra röster, som ljödo om hvarandra, när det lästa gaf anledning till någon af dessa lustiga kom-

mentarier, som göra det till en högtid, att läsa högt för barn. Och hur kunde jag icke vid middagsbordet eller aftonlampan spana efter det ansträngda, frånvarande uttrycket i min hustrus ansikte, hvilket kunde komma som en sky och göra alla stumma.

Då var det, som om hennes själ plötsligt gick bort från oss och lämnade oss ensamma. Gossarne utbytte blickar med mig, blickar, hvilka tydligt nog sade, att, så godt deras ålder det tillät, förstodo de lika väl som jag och ledo äfven, om de också hade lättare att slå tankarna bort. Svante steg upp och smekte mamma, och han blef icke tillbakastött, genom att han icke lyckades att få hennes ögon att lysa opp. Han kunde komma till mig efteråt och säga:

— Det är så synd om mamma.

Det var alltsammans för honom, och därför var han kanske också en bättre tröstare än jag.

Olof satt vid sådana tillfällen mera stilla och försökte tala vid mig, som om allt varit som det skulle. Men hans ögon följde modern, och gick hon ut för att vara ensam, hvilket ofta hände, när hon märkte, att hon icke längre kunde se och tala med oss, då plögade han smyga sig till hennes dörr och stå där länge och lyssna. Dröjde tystnaden allför länge, gick

han sakta in, och hände det, att han blef afvisad, kom gossen stilla tillbaka och satte sig ned med en resignerad min, som om han visste, att han icke fick begära allt på en gång.

Det var med honom som med mig, att han skulle känt det som en lättnad, om han blott vetat, hvad han skulle göra.

Och när vi tre sådana stunder sutto ensamma, tänkte vi alla på, hvad som väl försigick bakom den stängda dörren, där min hustru arbetade sig allt närmare och närmare den gräns, där lifvet upphör, kämpade sig fram emot döden.

— Vet ni, hvad mamma lider utaf? sade jag en dag.

Olof såg bort utan att säga något, men Svante svarade:

— Ja.

Jag hade för öfrigt icke behöft fråga. Ty jag visste, att hon beredt dem på, hvad som komma skulle.

V.

Om aftnarna, när jag blef ensam, satt jag ofta och, för att skingra mina tankar eller öfverhufvud kunna företaga mig något skref på ett slags dagbok, hvilken jag gömde i botten af en skrifbordslåda, så att Elsa icke af någon olycklig tillfällighet skulle få se den.

Jag har läst den ånyo nu, och allt hvad däri står, förekommer mig vara skrifvet för så länge sedan, att jag knappt kan tro, att icke ens två år förgått sedan dess. Men som jag läser i den, blir mig allt, som händt, lefvande och nära, och jag känner åter marterna af den fruktansvärda illusion, hvilken då höll mig uppe.

DAGBOKEN.

4 September.

Jag sitter här och tänker på lille Sven. Allt omkring mig är tyst, och jag tycker mig se honom, som han de sista dagarna, han ännu kunde

vara uppe, gick omkring på trädgårdens gångar med sin lilla smeksamma hand i min och pratade i ett, medan han såg upp mot mitt ansikte med sina tankfulla barnaögon. Och som jag fördjupar mig i detta minne, blir mig hopplösheten i det, att jag aldrig skall se honom igen, så utsägligt bitter. Ty han var, utan att ana det, hemmets medelpunkt. Det var han, som alltid kom springande mot alla oss fyra stora och fyllde rummen med sitt kvitter, när vi kommo hem. Det var kring honom, vi samlades för att utröna, hvad han tyckte, vid hvarje småsak, som bragte glädje. Nu går hans pappa här och måste göra sig hård mot minnet för att räcka till och hålla allt annat uppe. Får icke ens tänka för mycket. Icke ens sörja. Ty då skulle allting brista.

Kom han för att taga sin moder med sig och lämna oss alla i sorg? Eller kom han för att gå, så stilla och vackert, som han gick, och genom sin död lära oss alla lifvets stora konst?

16 Oktober.

Jag har tänkt på allt och sett allt, och jag vet nu, hvarom det är, som striden står. Dag för dag har jag sett, hur det blott blifvit sämre. Och det är ingen glädje att kunna förstå. Det

är ett lidande. Under denna tid har jag kunnat följa hvarje detalj, och ett ord eller ett ögonkast har kunnat få mig att skälfva i hela min varelse, därför att jag visste, hvad det betydde. I min och gossarnes närvaro har jag sett henne falla ifrån och hålla samtal med en osynlig. Till det yttersta har jag fått anstränga hvarje nerv för att i hennes ögon framtvinga den blick, hvilken visade, att hon var medveten om, att hon icke var ensam. Jag har sett henne känna och förstå alltsammans själf, ana och veta, hvad som lurade inom henne. Hon har kastat sig ned för mig i ångest och bedt mig att icke skicka henne bort — utan ha litet tålmod.

Jag lider fruktansvärdt af att följa hennes kamp, och midt under alltsammans vet jag dock, att det, som nu är min plåga, är blott en annan sida af just samma egenskaper i en rik och väldig natur, hvilkens vågor gå högt som hafvets — samma egenskaper, som en gång skänkt mig all lifvets lycka och jubel.

30 Oktober.

Den förfärliga spänningen börjar gå öfver, och min hustru blir bättre dag för dag. Efter vinterns mörker bli väl en gång dagarna längre och timmarna ljusare.

8 December.

Det är länge sedan, jag rört vid min dagbok. Men det kommer sig däraf, att jag arbetat. Jag har skrivit ett teaterstycke, och det har gått underligt till. Midt i korrektur och arbete af alla slag, min hustrus sjuklighet och en nervositet, hvilken gjort, att hela min person förefallit mig spänd som en bågsträng, har jag stigit upp om morgnarna och stulit tid för att skriva. Jag har skrivit natt på natt till kl. 2. Jag har druckit whisky för att hålla mig vaken. Jag har gått ut och superat midt under arbetet för att få höra larm och se människors anleten, vara midt i febrilt lif, känna det bölja omkring mig och bränna mina tinningar.

Men pjesen blef färdig, och jag känner endast en stor mattighet. Hvad jag vill nå, är nu sannerligen hvarken ära eller författarglädje. Jag känner det, som om min hjärna lefde ensam på hela den öfriga kroppens bekostnad. Ja, det är skada, att dygnets timmar äro så få, när det gäller att nå det omöjliga.

17 December.

Det förefaller mig som om, utan att jag visste det klart, allt hvad jag lefvat och lever, varit och är, på något underbart sätt ginge till

mötes en fullbordan, hvilken sker, utan att jag kan röra ett finger. Under allt detta lefver jag mitt vanliga lif, och jag tror icke, att någon egentligen finner mig förändrad. Jag är glad, när jag kommer ut och träffar människor, till och med uppsluppen. Ty det lindrar.

Men inomhus har jag mitt egentliga hem, där jag lefver mitt verkliga lif. Och oupphörligt känner jag där, som om öfver henne och mig glede något af det, om hvilket jag själf en gång i ett helt annat sammanhang skrivit, att det är »större än lycka och olycka», något af det, som är utan namn.

I allt detta är naturligtvis min hustru medelpunkten. Om hon går till hälsa eller till undergång, vet jag icke. Detta synes mig nu vara något, hvori jag icke kan gripa in. Det förefaller mig ibland, som om jag stode utanför, icke hade någon del däri, aldrig kunde få det eller nå det. Och i allt detta finns ingen öfverspändhet, endast en resignerad längtan, hvilken är djupt färglös.

25 Januari.

Min hustru har satt sig till pianot i dag för första gången. Sjunga vill hon väl icke ännu, men jag har dock hört musik igen i mitt

hem, och melodierna från fordom ha stämt våra sinnen liksom i en ny och ljusare ton. Öfverhufvud har det på sista tiden kommit något nytt öfver henne, något nytt, som lofvar mera än förut. Hon har vaknat upp till lifvet, och hon är med oss andra som förr. Icke riktigt ännu kanske. Men jag känner, hur hon med hvarje dag kommer oss närmare. Ibland tror jag hvad hon säger, att allt detta kommer däraf, att hon vet, att hon snart skall gå bort, och att detta hopp håller henne uppe. Men ibland tror jag, att om det också är så nu, så är dock allt detta på väg att glida öfver i något större, hvilket hon själf känner med undran och ängslan, men icke vill tro.

Huru härmed är, vet jag icke. Men jag vet, att jag icke är förtviflad nu, som jag var det förr. Ty nu lefver jag under det öde, som är mitt, och som, hända hvad hända vill — så som jag nu ser det — icke kan kasta något styggt in i hennes lif och i mitt. Detta är det, jag fruktat.

19 Februari.

Jag står icke ut med detta längre. Jag har sett svart och svart och svart omkring mig, så jag råkar i raseri, bara jag ser mig själf i en

spegel. Och det bästa är, att min hustru själf tyckes börja känna en smula af allt detta.

26 Mars.

Jag går bara och väntar, att vintern skall försvinna på allvar, så att vi få komma bort härifrån. En apati af högst besynnerlig art behärskar mig, och jag är ibland rädd, att denna vinter knäckt mig. Hvad sommaren kan komma att medföra, är kanske heller icke sådant, att man kan vänta därpå. Vi flyttade in till Stockholm, eller rättare: hyrde våning, när vi trodde, att allt skulle bära oss fram, om också långsamt. Som det blifvit, hade det varit bättre, om vi stannat på landet, i den afskildhet, som synes vara vårt bästa öde. Här är mera ensamt än där.

Sorgen skrämmer.

31 Maj.

Det är vår bröllopsdag i dag. »Im wunderschönen Monat Mai.» Jag kan icke låta bli att anteckna en sak, hur full af barnslighet jag än själf känner, att den är. Det är nämligen 14 år, vi varit gifta i dag, och det år, som gått, har varit det tyngsta. Det, som gick, var ju det 13:de — olycksåret par préférence. Det är, som

om jag trodde, att någon eller något nu höll på att jämna vägen för oss, eller som om jag kände, att något inom mig vore nära att läkas. Och allt detta, för att jag kommit att tänka på en siffra, hvilken under normala förhållanden säkerligen gått mig spårlöst förbi.

25 Juni.

Dagarna förflyta, under det att jag går och tänker på, att jag borde börja att arbeta. Men diktens fjärilar flyga blott oroligt fram och åter öfver något, som är öde och förbrändt. Ibland synes det mig, som skulle jag kunna följa deras flykt. Men så erinrar mig verkligheten åter, om *det som är*, och det blir, som när ett ljus blåses ut inne i ett rum om natten.

Kunde jag bara ständigt vara så, att min hustru ingenting märkte. Kunde jag vara jämn och glad eller åtminstone ständigt synas så. Men jag kan det icke, och jag vet, att hon sörjer, icke blott öfver sig själf, utan också öfver den smärta, hon vållar mig. Det måtte vara förfärligt att gå som hon och ingenting orka, ingenting förmå, utan bara sjunka ihop vid det minsta, som vållar henne oro eller sorg. Gå och grubbla öfver döden, som hon tror skall komma, men som icke kommer. Tredubbelt fasansfullt

måtte det vara att midt under allt detta tillfoga den man älskar högst, ett oläkligt lidande och icke kunna göra något för att bota det.

Hon kan sitta och se på mig, när hon icke tror, att jag märker det, och öfver hennes ansikte kommer då ett sådant uttryck af förtviflan, att det skär mig in i själen.

I går kom hon och satte sig bredvid mig och lade sin hand öfver min.

— Om du bara inte hade mig, sade hon, hvad du då skulle vara mycket lyckligare!

Jag vet, att hon trodde på sanningen af sina egna ord, och mitt svar kunde väl för ett ögonblick rubba hennes tro och framlocka en glimt af hopp i hennes ögon, men det kunde icke återgifva henne den säkra öfvertygelsen, att hon var outhärlig och därför behöfde lefva.

VI.

När jag läser dessa blad och ser, hur jag vacklat mellan hopp och fruktan, förstår jag icke, att hvad dessa rader berätta verkligen kan vara sant. Och dock måste det vara så. Ty scripta manent. Och hur ofullständiga och fragmentariska dessa anteckningar än äro, berätta de mig dock med full visshet, att jag hoppades mera då, än hvad jag kan fatta nu, när allt fått sin förklaring och sitt slut.

Så mycket förstår jag, att det under denna vinter, till hvilkens minnen jag ej mera vill och icke kan återvända, var min lycka, att jag omsider fann något, hvilket jag trodde kunna bidra till att rädda min hustru. Hvilken lycka är icke detta! Att slippa att endast vara en overksam åskådare, att få gripa in, att få verka, arbeta med ett bestämdt mål för ögonen, ett mål, som man åtminstone tror sig kunna nå. I ung-

domen skulle kanske en sådan lyckokälla synas fattig och ringa. Men när åren stänkt en smula grått i håren, blir man nöjd med mindre än förut. Man kan då lefva och lida, när man tror, att det ligger inom möjlighetens gräns att skapa en förbättring, och man kan i blotta medvetandet om en sådan möjlighet finna något, som nästan liknar lyckan.

För mig kom denna hjälp, i samma stund den aning jag länge haft, att stadslifvet var fördärfbringande för min hustrus hela tillstånd, allt mera stadgades till verklig öfvertygelse och till sist omsattes i ett beslut att rycka henne loss därifrån och återvända till landet, som vi aldrig borde ha lämnat. Läkaren uppmuntrade mig äfven i detta mitt beslut, och när jag första gången slog fram denna plan som en blott möjlighet för min hustru, lyste hela hennes ansikte upp, som om jag lofvat henne paradiset fröjder, och hon sade bara:

— Kan du göra det för mig? Vill du det?

Dessa ord väckte mig till handling och lif, och under alla tvifvel, all oro och allt, som jag förut skildrat och berättat, hvilket tyngde mig till jorden, glänste dessa ord emot mig som stjärnor genom mörkret och äggade mig till den sista stora ansträngning, hvilken jag hoppa-

des skulle återgifva oss alla glädjen i vårt hem. Ju mera jag tänkte därpå, desto sannolikare föreföll det mig, att jag här hade funnit det »Sesam öppna dig», hvilket skulle bana vägen för min hustru att åter kunna tillhöra lifvet. Som en man, hvilken tror sig hafva funnit en talisman, hvilken gifver honom makt att göra under, satte jag hela min lit till denna plan, och när vi äntligen flyttat in i den lilla villan som låg högt upp med utsikt öfver fjärdar och skog, och där asparnas blad darrade utanför det fönster, där min hustru skulle sitta och se mig, så ofta jag kom hem från mitt arbete, då var jag viss, att nu var lösningen funnen. Så underligt det än kan förefalla mig nu, jag var viss därom. Jag trodde, och jag var utsägligt lycklig i min tro.

Aldrig har jag väl heller känt mig mera hoppfullt lycklig än när snön denna vinter började falla, och vi erforo denna egendomliga hemkänsla att vara afstängda från alla och allt, hvilken följer med det nordiska luftstrecket. Från vinden och ned till källaren stod vårt nya hem färdigt, och som förr ordnande det hela och prydnade rummen med alla de små uppfinningar och föremål, hvilka äro kvinnans hemlighet att kunna framtrolla, gick min hustru åter

ibland oss. Gossarnas högljudda röster genljödo på nytt i rummen, utan att någon behöfde tysta dem. Kanariefåglarne sjöngo och drillade, utan att någon hängde det gröna nattskycket öfver deras bur. Pudel gaf skall inomhus vid gossarnas lek och ras. Och pianot var icke längre stängdt.

Det hände en afton, när jag minst anade det. Utan att säga ett ord om sin afsikt, kom Elsa ned i förmaket och satte sig vid pianot. Hon såg på mig, när hon gick mig förbi, och jag förstod hur lycklig hon kände sig öfver, att hon kunde följa sin egen önskan. Allt sedan Sven dog, och hon icke längre kunde höra hans klara stämma samman med tonerna från pianot, hade min hustru aldrig velat sjunga de sånger, till hvilka han så ofta ensam hade lyssnat. Knappast troende mina egna sinnen, såg jag henne sitta vid pianot, hörde henne slå an en ton, och straxt därefter ljödo tonerna genom rummet:

Min hvide Svane
du stumme, du stille;
hverken slag eller trille
lod sangröst ane.

Och slutet:

I toners föden
du slutted din bane.
Du sang i döden; —
du var dog en Svane!

Hvarken förr eller sedan har jag hört denna sång klinga så. Under det att hon sjöng, kommo gossarna sakta in, efter hvarandra kommo de och stannade tysta innanför dörren. De sågo undrande på mig, som trodde ej håller de sina sinnen, och jag nickade till svar, medan mina ögon blefvo skumma. När de sista tonerna tystnat, var det stilla i rummet, men stilla som vid en högtidsfest.

Min hustru reste sig upp och slog igen pianot.

— Jag kan inte mer i dag, sade hon som till ursäkt.

Men så såg hon på oss alla och förstod, hvilken glädje hon hade väckt. Hennes ansikte lyste opp, hon gick förbi mig och fram till gossarna, tog dem emellan sig och tryckte bådå hufvud mot sina axlar.

— Tacka lille-bror, sade hon. Det är han, som har hjälpt mig.

Hon sade det icke sjukt som förr, icke med den snart sagdt fientliga ton, hon användt,

när hon tyckte, att vi som lefde, hindrade henne att tillhöra honom som var död. Hon sade det mjukt, stilla och nästan lyckligt, med ett uttryck, som om hon tagit afsked från något förgånget, hvilket aldrig skulle komma igen.

VII.

Innanför sängkammaren låg ett litet rum, hvilket ursprungligen varit afsedt till toalettrum, men af någon anledning aldrig blifvit inredt. Det var mycket oregelbundet, dess fönster sutto högt upp, och dagern därinne var svagare än i de andra rummen.

Där bodde lille Sven. Där var hans rum, och det rummet var stängdt.

Ingen fick hjälpa min hustru med att ordna detta rum eller städa där. Hon ensam skulle göra allt. Där hängde hon ljusa gardiner framför det lilla fönstret, och i fönstersmygen bakom gardinen ställde hon ett bord. Till detta bord sydde hon en duk, hvilken var af samma tyg som gardinerna och på bordet stodo Svens leksaker. Det var en häst, som drog en vagn, några tennsoldater och ett tält. Det var Svens hvita kaffekopp med guldranden, hans sparbössa, en liten

sabel och en kask. Där fanns allt hvad han lämnat efter sig, hela hans lilla kvarlåtenskap. Under bordet stodo två trähästar, af hvilka den ena alldeles tappat manen, och framför bordet var ställd en liten låg trästol, som Sven hade fått, och som han brukade bära efter sig i rummen, när han var riktigt vänlig och glad och ville narra mamma att berätta sagor.

Men midt bland leksakerna stodo små och stora porträtt i ramar och på väggarna så nära dagern som möjligt hängde andra. Det var porträtt af mamma och pappa, af bröderna och af hela familjen. Det var porträtt af Sven i hans långa kolt och af Sven i den lilla pälsen, där han stod på en bänk och grinade emot solen, hvilken lyste öfver snön. Men alla porträtten voro från vår ungdoms och lyckas tid, när ännu ingenting hade händt, som kunde slita i det band, hvilket ännu förenade oss alla. Och ensam, alldeles för sig hängde på ett utsprång af muren afbildningen af Spangenberg's döds-tafla, öfver hvilken lille Sven grubblat, och hvil-kens saga hans mamma berättat honom, långt före den dag, då han själf fick veta mera därom, än hvad de stora någonsin kunna berätta.

Och så stod där ännu en sak. Det var en liten mörkbetsad byrå, som Sven en gång hade

fått. Den hade sin lilla historia, ty i gamla tider hade den varit pappas egen. Då var den gul och ljus, men sedan dess hade den genomgått många öden, och när den blef Svens, fick den sin nya färg. Men i dess tre lådor lågo alla de saker, som gömde minnen om den lille, men som icke fingo ligga framme. Där förvarades hans sista skjorta och det sista par strumpor han begagnat. Där lågo hans små nothäftet »Sjung för oss, mamma», hvilka aldrig mer fingo komma fram på nothyllan nere i förmaket. Där gömdes hans sista hvita sommarkostym med det vackra blåa skärpet och rosetten i samma färg på den hvita mössan. Där lågo hans små bruna skor och lille Svens böcker. Där fanns också pappas egen bok om de stora bröderna, mammas eget exemplar, som Sven hade tiggat sig till, när han bad pappa skriva en bok om bara Nenne.

Detta var Svens rum, och här var Elsas helgedom. Hvar afton gick hon dit in, och hvar morgon satt hon där, innan hon talade med andra. Aldrig var hon lyckligare, än när pappa också gick dit in och dröjde därinne.

Därinne bodde också Sven, och hvad där talades, vet ingen. Äfven när Elsa berättade något därom, blef hvad hon sade, ingenting mot

de ord, som därinne växlades mellan henne och det okändas värld.

— Du tror ju icke på detta, sade hon till mig en dag. Men jag känner det.

— Hur vet du, att jag icke tror? svarade jag.

Hon gaf mig ett par stora, förundrade ögon.

— Du kan icke tro som jag, sade hon. Ty du undrar på samma gång, om det är möjligt. Men jag vet det, och jag undrar icke längre.

Ett minne rann upp inom mig, minnet af den stund, då hon förebrådde mig, att jag tagit hennes tro på det öfversinligas verklighet. Jag förstod, att hon behöfde sin nuvarande tro, att hon alltid gjort det, att den hängde samman med hennes innersta väsen så djupt och helt, att kanske månget lidande varit henne besparadt, om denna tro aldrig blifvit rubbad. På samma gång visste jag med mig själf, att tron på en fortvaro efter döden hade jag aldrig helt bortkastat. Jag hade kritiserat, nagelfarit, ja, till och med sträfvat att göra denna tanke omöjlig i mina egna ögon. Men jag hade gjort detta, kanske mest i förhoppning, att själfva sökandet till sist skulle föra mig till visshet om det motsatta. Vissheten hade aldrig kommit, men med åren hade, hvad jag tänkte om det tillkommande, undergått en förändring. Odödlighetstanken var

och blef visserligen för mig blott en möjlighet, men mer och mer hade den tagit formen af något svagt och mildt, som jag närmade mig, utan att rätt veta hur. Steg för steg hade jag känt möjligheten af en dylik öfvertygelse växa inom mig, och hvad jag under det sista året genomlefvat hade närmat min känsla till den möjlighet, hvilken mitt förstånd fortfarande hvarken kunde antaga eller förkasta.

Men på samma gång föreföll det mig, som om jag stode ensam i allt detta, och som om min hustru icke ville eller icke kunde se, hvad som härvidlag försiggick inom mig. Men när hon svarade mig dessa ord: »du undrar på samma gång om det är möjligt», då slog det mig, att hon måste missförstå mig, emedan jag själf ingenting hade sagt. Hur hade jag kunnat tiga om allt detta? Hur hade jag kunnat glömma, att hvad jag här verkligen hade att säga, säkerligen skulle fylla henne med den största lycka? I ett nu ville jag godtgöra hvad jag trodde mig hafva förbrutit, och jag påminde henne därför om den dag, då hon sagt, att hon ville tro som jag, tänka som jag, lefva som jag.

— Jag vill, att du en gång skall veta det, sade jag. Det är nu år, som förgått sedan dess. Men aldrig har jag begärt något sådant af dig.

Aldrig har jag velat, att du skulle förändra något inom dig för min skull. Det är din kärlek, som ingifvit dig den tanken, icke jag.

Hon såg framför sig, som om hon grubblade långt tillbaka i tiden.

— Jag trodde, du ville, att jag skulle bli som du, sade hon.

— Aldrig, svarade jag, aldrig har jag önskat något sådant. Jag ville kunna tala med dig om, hur jag tänkte och kände. Men jag ville, att du skulle göra detsamma tillbaka mot mig. Jag har saknat, att du icke har gjort det.

Jag såg, att det var något i allt detta, som plågade henne, mer än ord kunna uttrycka. Men jag anade ej hvad det var.

— Jag har alltid trott, att du ville ha mig lik dig, sade hon. Det har jag både tänkt och sagt åt andra också. När jag trodde, att jag icke kunde tala till dig, har jag gjort det med främmande.

Det sista tillade hon med en ton, som om hon uttalat något oöfvervinneligt motbjudande, för hvilket hon blygdes.

— Hur har jag kunnat förstå dig så illa? sade hon.

Och i det hon lade armen om min skuldra såg hon mig in i ögonen och frågade:

— Du blir inte ledsen, när du ser mig gå in till Sven?

— Ledsen?

Jag måste ha betraktat henne med en min af förvåning, som ej kunde missförstås. Ty hon frågade icke mera. Utan att säga ett ord, vände hon sig ifrån mig och gick in i Svens lilla rum. Hon stannade länge därinne, och när hon kom åter, såg jag, att hon gråtit, men icke af sorg.

Men medan jag satt ensam och väntade henne, då kom jag att tänka på att hon aldrig förr i min närvaro öppnat det lilla rummets dörr och gått in dit för att hålla sin andakt. Och på samma gång visste jag, att allt sedan Sven dog, hade jag aldrig kommit henne så nära som nu.

VIII.

Hvarför fick icke allt detta fortgå, som det hade börjat? Hvarför kom, hvad jag icke fruktat, och växte till en farligare makt för mig och de mina, än någonsin det, som jag förr fruktade? Fråga lika gärna: hvarför sker icke allt, som människan önskar? Eller hvarför ligger det icke i hennes makt att länka lifvets utveckling, dit hon själf vill?

Det fanns mellan min hustru och mig under denna tid, i trots af all ömhet och allt förstående, i alla fall ett visst något, som skilde oss åt. Detta låg icke i några teoretiska meningskiljaktigheter. Ej heller var det af den natur, att det hindrade oss att ständigt mötas, ständigt söka hvarandra, ständigt glädjas den ene åt den andres närvaro. Det var helt enkelt en olikhet i vårt sätt att taga allt, hvad som under denna tid hände och växlades oss emellan. För henne

var allt detta ett afsked, under hvilket hon allt mera närmade sig öfverskridandet af den gräns, hvarifrån ingen återvänder. För mig syntes det som idel löften, att vårt lif ånyo skulle börja, och att min hustru skulle återvända till mig, till oss alla, till lifvet själf.

Af allt som skedde, och hvaraf då mycket syntes mig dunkelt och oförklarligt, har jag förstått, att häri låg den egentliga förklaringsgrunden till hennes och mitt öde, hela förklaringen af, hvad som var, och hvad som skulle komma, och jag förstår också, att det räddade mig från förtviflan, att jag då icke kunde se allt detta så klart som nu. Jag å min sida begärde, att min hustru skulle lämna sina dödstankar, och för min skull återtaga den väg genom lifvet, där hon stannade liksom lamslagen, när Sven dog. Hon åter önskade, att jag skulle inse, att hon oåterkalleligen tagit det första steget öfver på den andra sidan, när hennes ängel, som hon alltid kallade honom, gick bort. Hon önskade, att jag skulle förstå detta så djupt, att min uppgift blott skulle vara att gå som en vän vid hennes sida och hålla hennes hand i medkänsla för mörkret, som skulle komma, och dit hon själf sökte sig in. Så djupt älskade vi hvarandra, att ingen af oss kunde uppgifva drömmen att

finna den andres tanke harmonierande med sin egen. Därför kunde ingen låta den andre gå sin egen väg och i resignation taga emot lifvets lott, som heter att lefva ensam. Därför kunde heller ingen undgå att känna bitterhet, när han märkte, hur hoppet sveks. Därför kände hon min sträfvan att föra henne, dit hon icke ville, liksom jag kände hennes motstånd, och därför var också hela vårt lif i ordets egentliga mening en kamp om kärlek och en kamp på lif och död.

Så länge hade jag lefvat i dödens skugga, att jag icke längre fann det ens möjligt, att något annat tillstånd kunde vara mitt. Jag hade blifvit förtrogen därmed, som den kroniskt sjuke blir med sina plågor. Skuggan föll icke blott från den lille döde, som gått bort, utan äfven från henne, som ville gå. Den kom icke hlott från det, vi lämnat bakom oss. Den väntade oss äfven, i det som komma skulle, det som låg framför oss. De båda skuggorna möttes på den punkt af lifvets väg, dit vi nu kommit. De båda skuggorna famnade hela mitt lif, och mitt fel var, att jag icke förmådde rycka solen från himlen för att fördrifva den sista.

Detta var mitt fel och min illusion. Ty med seende ögon såg jag icke. Med hörande öron hörde jag ej. Jag såg blott min egen önskan,

hörde blott ljuden af min egen dröms starka lifslängtan. Och dock visste jag, att endast i sagan kan en mans vilja kalla de döda till lif. Ja, till och med sagan låter honom bryta mot gudarna, genom att han försökt det öfvermänniskliga, och i skuggornas rike se sig tillbaka, endast för att hon, för hvilkens skull han försökt det omöjliga, för evigt skall sjunka tillbaka i Orcus' natt.

XI.

Våren kom sent detta år, våren, på hvilken jag hoppats som på lyckobringaren och befriaren, såg ut, som om han alls icke ville komma. Kall och hård låg marken, bara svängde trädens grenar utanför våra fönster för en isande blåst. Snömassor vräktes ned ända i slutet af april, och när någon gång solen sken, blåste nordavinden förande med sig isig luft från det tillfrusna Bottenhafvet.

Vid denna tid kom en tillstötande förkylning och kastade min hustru åter ned på sjukbädden. I veckor hade hon legat till sängs, och under de veckorna hade vi fruktat det värsta. Åter hade det blifvit tyst i våra rum. Åter hade gossarna och jag utan att tala intagit våra måltider vid det bord, där hennes plats stod tom. Åter hade ljuden dämpats i hela huset, och åter hade sjukdomen kommit och bringat våra förhoppningar till tystnad.

Men mot all förväntan kom sig min hustru. Långsamt gick tillfrisknandet, och små voro krafterna. Öfver all beskrifning sällsamt föreföll detta nya uppvaknande till lifvet, hvilket ingen hade kunnat vänta. Men det var dock verklighet, och när jag nu satt ensam i mitt arbetsrum på nedre botten och hela huset hade gått till ro, kunde jag åter börja drömma drömmar om sommaren.

Och det underbaraste af allt! Jag drömde dem snart icke ensam. Som om tillfrisknandet efter den sista sjukdomen inneburit mer än återkommandet endast till fysisk hälsa, så upplefde vi nu en tid, hvilken i sig tycktes innefatta försoningen af allt som varit. Min hustru började att dela mina drömmar, hon började längta efter att åter lefva samman med mig. Hon kom mig till mötes, som hon icke hade gjort, sedan den dag, då vi jordade Sven. Hon var svag och sjuk ännu, och hon orkade icke tala mycket. Men hon kunde dock höra på, hvad jag sade henne. Hon visste, att våren kom, och hon gladdede sig åt vårblommorna, som stodo på hennes nattduksbord.

— Hvad vi varit lyckliga, Georg, sade hon. Hvad vi ha varit lyckliga.

Det var med en ton af den mest skärande

smärta hon frampressade dessa ord. Hon slöt ögonen, när hon uttalade dem, och tårarne sippade fram under hennes ögonlock.

— Vi ska' bli lika lyckliga ännu en gång, sade jag.

Jag trodde, hvad jag sade, och jag tog hennes svar som ett löfte.

— Ja, ja, svarade hon hastigt. I sommar.

Hon hörde på mig, när jag berättade om vår ungdoms glädjeämnen och om skärgården, som alltid varit vårt bästa hem.

— Vi ska' ro ut bland öarna, sade hon, och segla i nattbrisen.

Och som om plågsamma minnen stört henne, utbrast hon:

— Du skall glömma och aldrig minnas, hvad jag sagt dig under dessa sista år. Jag har varit så underlig och inte förstått mig själf. Ofta, ofta har det varit, som om en annan talade genom min mun, utan att jag kunde hindra det. Du har fått göra allting, och jag har bara tagit emot. Men det skall bli annorlunda. Bara jag nu blir frisk.

Jag tystade på henne och bad henne inte tala för mycket, alltför lycklig för att kunna säga mer.

— Ja, ja, sade hon. Jag har tegat inför

dig och talat för andra. Och hvad är de andra? Dumma människor, som ingenting förstå.

Hon slöt ögonen och föll i slummer. Tyst satt jag kvar vid hennes bädd och betraktade henne, medan hon insomnade. Hon hade återfått samma ansikte, som när hon var en flicka nästan, och jag första gången vaknade i min bädd och såg henne sofva. Tunga glädjedroppar föllo från mina ögon, och medan aprilsnön rasade ned därute öfver den hårda marken, kände jag, hur mitt eget hjärta tinade upp.

X.

Min hustru kom upp och blef konvalescent, hon gick åter uppe ibland oss, och hon hade icke tanke för annat än att göra oss andra lyckliga och själf känna, hur vi gladdes öfver, att hon åter tillhörde lifvet.

Ack, dessa korta veckor, under hvilka ingen mer än vi sågo henne, hur mins jag dem icke nu! Och hur lyckades de icke att få mig att glömma allt som varit! Emot deras stumma lycka var all oro och sorg, som vi förut upplefvat, för intet att räkna. Allt, som sades, har jag skrivit i mitt minne och gömt. Det, som icke sades, och som var större, än hvad lifvet eljest ger, slumrar i min själ, gifvande mig grundtonen till det lif, hvilket jag eljes aldrig skulle kunnat lefva. Dessa dagar, hvilka nu kommo, plånade ut allt som funnits inom mig af oro, tvifvel och misstro. Ty jag hade misstrott henne, miss-

trott hennes kärlek, därför att hon icke ville låta sig föras från döden till lifvet för att lefva med mig.

Nu var hela hennes motstånd borta. Jag kände det i hvarje ögonblick jag satt vid hennes sida, i hvarje ord hon talade till mig. Det var, som om sjukdomen gjort rent hus inom henne, och som om hon kommit åter, renad och lutt-rad genom den. Hela hennes personlighet vände tillbaka, och i timmar kunde jag sitta och njuta af hennes ansikte, därför att det var detsamma som förr.

— Mins du, när jag sade till dig, att vi skulle skiljas? sade hon en dag.

Jag måste tänka efter för att kunna erinra mig, att hon någonsin sagt det. Och när ändt-ligen minnet vaknade, sade jag henne, att jag glömt hennes ord, som man glömmer en feber-sjuks.

— Jag menade, hvad jag sade, fortfar hon ifrigt. Jag tyckte det var något du ville tvinga mig till. Och så tyckte jag det var så synd om dig. Du har haft det så svårt, mycket, mycket värre än jag. Men du ska' veta också, att jag har varit så sjuk också, mycket för sjuk för att jag skulle kunna tänka på något annat än mig själf. Å, det är, som om jag hade vaknat upp igen!

Hon tog sig om hufvudet med en underlig åtbörd af på en gång oro och lycka. Och hon tillade:

— Men när jag dör en gång, då ska' du gå i Svens byrå. Där öfverst ligger ett bref från mig. Men du får aldrig läsa det förrän då. Ty jag vet ändå, att jag dör snart, och när jag dör, kommer jag att dö alldeles som Sven.

Hur ofta har jag icke hört henne tala sådana ord, och hur ofta hade de icke kommit mig att rysa in i min innersta själ! Nu gingo de mig förbi, som om de aldrig hade varit uttalade. Jag uppfattade dem som de sista dyningarne efter stormen, som de sista lätta efterdyningarne, då hafvet varit i uppror. Jag log i segervisshet, att jag vunnit henne åter, och i det jag vände hennes ansikte mot mitt, såg jag henne in i ögonen och sade:

— Men nu vill du ju lefva?

— Ja, sade hon. Jag vill lefva för dig och för gossarne och för att aldrig glömma Sven.

Den dagen gick hon vid min arm ute på sandgången utanför villan. Hennes steg voro trötta och osäkra, och hon hvilade tungt på min arm. Men vi voro nöjda som två barn, och hon skrattade åt sig själf, därför att hennes gång var så osäker att hennes ben ville vika

sig under henne, när hon gick, skrattade med ett litet sjukt, men innerligt lyckligt skratt, som gjorde mig glad att få stödja henne.

— Hvad jag är lycklig nu igen, Georg, sade hon, när vi åter gingo in. Och du ska' också blifva det.

Så förde jag henne uppför trappan. Men innan hon gick in till sig, måste hon först se gossarnes rum. Där stod hon länge med mig och såg på alltsammans, som om det blifvit nytt för henne, under den tid hon legat sjuk.

— De ha nog också haft det mycket svårt, sade hon. Jag har ju ingenting orkat. Men nu ska' jag bli bättre.

Sköterskan hjälpte henne i säng, och när gossarne kommit hem från lekplatsen, ropade hon på dem med sin lilla tunna röst, så olik hennes förra djupa och fylliga, för att de skulle få komma in och berätta, hvad de hade gjort ute, och hvad de roat sig med. Det gjorde de också så grundligt, att jag mer än en gång försökte att afbryta dem. Men hon hindrade mig alltid. Och medan de talade i munnen på hvarandra, låg hon hela tiden och såg på deras ansikten och hörde på deras ord, som om hon behöft tid på sig för att förstå, att hvad hon nu upplefde, var verklighet och icke en villa.

Därpå lät hon dem komma fram till sig och kyssa henne till god natt.

— Nu blir jag snart frisk, sade hon. Och när det blir sommar, skaffar pappa oss ett ställe i skärgården. Jag behöfver inte se det eller veta hvar det är. Ty han får det alltid så bra för oss alla.

Med ett litet lyckligt leende slöt hon ögonen och lade sig till rätta i bädden för att somna. Men när jag följt gossarne in, tog jag på mig min kappa och gick ensam fram och åter samma sandgång, där min hustru och jag nyss hade gått. Det var en lugn och klar vårafton med nattfrost i faggorna.

XI.

Under dessa dagar kom jag ofta, utan att jag kunde göra mig klart hur eller hvarför, att tänka på Elsas och min färd mot hafvet. Den kom med minnet af min tysta kamp att föra henne till att älska, hvad som var mig kärt, och erinringen om, hur jag både lyckats och misslyckats, på en gång äggade och oroade mig.

Den kom mig i minnet, när jag under dessa tillfrisknandets dagar satt med min hustrus hand i min, och hon lutade sitt hufvud mot min axel.

— Att jag varit så långt borta ifrån dig, sade hon en afton. Att jag varit så långt borta. Det var bara, för att jag trodde, att du ville hindra mig från att gå till Sven.

— Det vill du ju inte nu längre? sade jag.

— Nej, nej, sade hon. Nu vill jag stanna hos dig. Men jag har tänkt så många stygga och dumma tankar under denna tid.

Hennes röst blef som ett barns, hvilket bekänner en förseelse, så att jag måste le, när jag hörde henne.

— Nej, skratta inte, fortfor hon. Ty det är sant. Jag har trott, att du inte förstod mig, och jag har sagt det också. Kan du förlåta mig?

Hon talade så djupt allvarligt, att jag blef helt rörd, och för att inte uppskaka henne mera, svarade jag i en ton, hvilken jag försökte göra så munter som möjligt:

— Är det den enda synd, du har på ditt samvete?

— Nej nej, sade hon. Men mot dig vet jag ingen annan.

Och hon fortfor, i det hon smög sig närmare intill mig:

— Men det är också det värsta, jag kunde säga och tänka. Ty jag vet ju det, att ingen har förstått sig på mig mer än du. Ingen af alla människor, som jag talade med, när jag kände mig så ensam och eländig och tyckte, att allting skulle brista inom mig.

Hon ryser, när hon säger detta, och för handen mot pannan.

— Det är borta nu, säger hon. Och allt är så lugnt och klart. Men nu ska' du veta en sak till.

Hon satte sig upp och betraktade mig med en blick, så ljus och så djup, som ville hon låta mig se ända till botten af hennes själ.

— Du skall veta, hvad som var det allra värsta, sade hon. När jag gick och tänkte på, att jag skulle dö och följa Sven, och när jag tänkte på det så, att jag tyckte, du gled bort ifrån mig, och allt gled bort, och jorden var öde och tom — då var jag så rädd, å, så förfärligt rädd. Ty jag trodde, att jag skulle bli tvungen att göra det själf. Det var det allra värsta. Men nu vet jag, att jag aldrig behöfver det. Det har Gud lofvat mig.

— Menar du, att du ändå snart skall gå ifrån mig? sade jag.

Jag ryste öfver mina egna ord och jag kände, hur stämman var nära att svika mig.

— Det vet jag inte, sade hon, i det hon åter lutade hufvudet ned mot min arm. Jag vet bara, att jag aldrig behöfver göra det själf.

Hon teg, och jag fann icke ord för att svara henne. Jag såg på henne. Hon var sig lik igen, som jag mindes henne från våra lyckliga år. Hon föreföll mig liksom spädare och yngre, och lugnet, hvilket efterträdt hennes förra febrila oro, gaf åt hvarje hennes rörelse en förtroende-

full smeksamhet, hvilken skänkte mig lycka och sorg i samma andedrag.

När hon gått till sängs, och jag kommit in för att säga henne godnatt, såg hon på mig med samma ljusa och djupa blick som förut.

— Du ska heller inte bry dig om, att jag talat om, att det var du, som tog ifrån mig min tro, sade hon. Det har du aldrig gjort. Det har jag bara inbillat mig. Ack, jag har inbillat mig så mycket. Jag har visst lefvat i en enda inbillning.

Det kom ett smärtsamt uttryck i hennes ansikte, och i det jag strök henne öfver pannan för att jaga det bort, svarade jag:

— Det har jag nog inte gjort. Det är sant. Men jag borde alltid ha förstått, att hvad du trodde på, var dyrbart för dig. Så dyrbart, att jag aldrig skulle ha ledt dig ens på möjligheten af andra tankar.

Hela hennes ansikte lyste upp som af ett inre ljus, och med ett svagt, trött utrop af glädje slog hon armarna om mig och sade godnatt.

Jag släckte ljuset vid hennes bädd och gick sakta ut ur rummet. Mitt hjärta var öfverfullt af tacksamhet, för allt hvad hon hade sagt. Det var, som hon gifvit mig en skatt att minnas.

I samma ögonblick jag tänkte detta, slog

det mig, att jag redan liksom börjat söka henne i minnet. »Hon går ifrån mig», tänkte jag. Och till min förvåning märkte jag, att jag nu kunde tänka den tanken utan bitterhet, endast därför att jag var henne nära som aldrig förr. »Hon dör icke», tänkte jag ögonblicket därefter. »Hon kommer att lefva». Och jag märkte icke motsägelsen i min egen tankegång.

Jag satt i mitt rum och försökte läsa. Men jag var alltför upprörd, alltför lycklig öfver den sällsamma rikedom, jag hade vunnit. Och plötsligt såg jag min hustru under sommaren vid västkusten, i det ögonblick, då hon från fönstret i lotsstugan vände sig mot mig, och jag kände hur vi enades i samma kärlek till det oändliga hafvet, som icke vet af någon gräns. Det fanns en likhet mellan, hvad jag då erfor, och det som nu fyllde mig med lycka och hopp, och på samma gång mindes jag, hur jag i många, långa år gått och längtat till hafvet.

Som en syn dyker det upp för mig ett minne, hvilket jag länge hade glömt. En gosse står på ett högt bärg och ser ut öfver hafvet. Klippan är brant, och under honom vråka vågorna i vildaste skum. Gossen har knäppt upp rocken. Han håller den utspänd med båda händerna, så att den verkar som ett segel. Han

njuter gudomligt af att känna sig kunna trotsa stormen, som hotar att lyfta honom ned från klippan och slunga honom i sjön. I denna glädje störes han af en röst, som ropar hans namn genom blåsten. Et par armar, starkare än hans egna, fatta omkring honom och bära honom med våld bort på en gång från det farliga stället och åsynen af hafvet, som ropar om faror och mod.

Gossen är jag själf, och jag ler vemodigt vid minnet, medan nattens timmar skrida förbi, utan att jag märker det, och jag ensam sitter och stirrar in i, hvad som skall ske. Nu har jag fått, hvad barnet längtade efter, men stormen har fört mig längre ut, än hvad jag själf ville. Nu ville jag, att antingen elementerna lade sig till ro, eller att någon, som vore starkare än jag, kunde föra mig bort från faran, hvilken jag trodde mig aldrig komma att frukta.

Men jag vet på samma gång, att det icke kan ske. Och med en skamsen och rysande känsla tänker jag på min hustrus lidande, som är större än mitt.

XII.

Icke långt efter denna dag hemkallades jag af ett telefonbud, som meddelade, att min hustru träffats af ett häftigt krampanfall. Man tillade, att det var allvarligt, och bad mig påskynda hemfärden.

Samma dag hade jag tidigt sagt farväl till min hustru, innan jag for till mitt arbete. Det var första Maj, och vi hade talat om att på något sätt göra barnen en glad dag, som förr seden varit i hemmet. Det var mig också först omöjligt fatta, att hvad jag hört kunde äga någon verklighet.

Jag begagnade därför den tid, jag hade öfrig, innan tåget skulle gå, för att köpa litet frukt och annat, som var nödvändigt för den glada dagen. Naturligtvis var det något öfvergående, sade jag för mig själf, där jag satt i kupén med mina paket. För att få tiden att gå, tog jag

fram mina tidningar och försökte läsa. Det lyckades i början, emedan jag ansträngde mig att liksom taga allting så alldagligt som möjligt, för att min ångslan icke skulle bli mig öfvermäktig, åtminstone medan jag satt i kupén. Men ju närmare jag nalkades hemmet, desto starkare kände jag, hur oron låg på botten af allt hvad jag företog mig. Tankarna ville icke följa med ögonen, som mekaniskt gled utmed tidningsspalterna, och snart märkte jag, att ögonen utan ordning sökte sig väg från den ena spalten till den andra. Jag vek ihop tidningen, och som ett stygn for det igenom mig: »Du far mot det du fruktat. Du kan icke neka, att du ständigt har fruktat. Aldrig har du trott, att hon skulle lefva. Du har bara velat intala dig själf detta. Nu är stunden inne, och du undkommer den icke.»

Ett onaturligt lugn föll öfver mig. Kanske kom detta af, att jag nu for mot den sista vissheten, inför hvilken jag kände, att all kamp skulle vara slut. »Gud, skall hon dö», mumlade jag, »måtte hon då få dö utan plågor!» Och fortfarande undrade jag öfver, att jag kunde vara så lugn. Jag såg mig om på perrongen, när tåget stannade. Jag hade väntat, att någon skulle vara mig till mötes, men där fanns ingen.

»Då lefver hon ännu», tänkte jag med samma egendomligt klara lugn. Och i nästa stund tänkte jag: »Kanske är just detta ett tecken på, att allt är slut. Man har förstått, att jag icke ville bli uppskakad här inför främmande ögon.» Men äfven inför denna möjlighet bibehöll jag samma underliga känslolöshet. Långsamt började jag gå hemåt, tungt steg jag uppför backen. Jag blickade upp mot fönstret, och jag tyckte mig ännu kunna se henne, när hon första gången var klädd efter sin första sjukdom. Öfver den svarta klädning, hon numera alltid bar, hade hon hängt en ljus kappkrage, och fönstret stod vidöppet. Hon lutade sig ned och vinkade, otålig att jag inte förr hade kommit att se upp, och hon darrade af ifver att få glädja mig med, att hon var uppe och kunde gå själf. Detta minne for igenom mig, och mekaniskt såg jag upp mot fönstret, ehuru jag väl visste, att ingen nu skulle stå och vinka mig välkommen.

Då gick den tanken upp för mig: »Under mera än ett och ett halft år har du väntat, att hon skulle dö, och sörjt henne, som om hon redan vore borta, nu kan du icke känna längre. Sorgen har bränt bort sig själf, slocknat i sin egen låga, och endast askan är kvar.»

Kort därefter stod jag i sängkammarn och

såg, att min hustru var medvetlös. Jag lyssnade på hennes andetag, tog hennes hand och försökte tilltala henne. Jag förstod, att allt var förgäfvets och gick ned för att själf få tala med doktorn i telefon, icke därför att jag trodde, att han behöfdes, utan därför att jag tyckte jag måste det. Han lofvade att komma, och sakta gick jag åter uppför trappan, i hvilken ljudet genom de öppna dörrarna från sjukrummet nådde mig af min hustrus andetag, hvilka tycktes härska ensamma i hela det tysta huset.

Då såg jag Olof, som stod stilla i trappan och tycktes lyssna. Jag lade min hand på hans axel och tänkte gå förbi honom. Men gossen hejdade mig.

— Hvarför snarkar mamma så underligt? sade han.

Han blef röd, som om han sagt något opasande och försökte le, utan att lyckas.

— Det brukar höras så, svarade jag, när en människa är nära att dö.

Gossen brast icke i gråt. Han endast nickade och såg bort.

— Han har väntat det som jag, tänkte jag. Och i samma stund såg jag, både hur stor, och hur liten han var.

Då var det, som om något bröt upp inom

mig. »Här kommer det värsta», tänkte jag. »Det, som du ännu icke satt dig in i. Barnen, barnen!» Och medan sköterskan satt ensam hos den sjuka, gick jag ned med gossarna för att äta middag och tala med dem om det, som skulle ske.

Hur vi talade med hvarandra denna dag och de följande! Hur vi dämpade våra röster som fruktade vi att störa henné, hvilkens öron icke kunde nås af något ljud! Mina gossar syntes mig plötsligt som ett par jämnåriga, hvilka ensamma hade delat allt och förstodo allt. Det var ingenting underligt för dem, att mamma skulle gå till Sven. Det hade hon ju själf så ofta sagt dem. Det var ingenting störande för dem i tanken, att mamma gick bort, därför att hon icke önskade lefva. De oroades icke af några teorier. De kritiserade icke. De gjorde inga utläggningar af det, som bara var enkelt och stort. De visste blott, att om mamma ville dö och gå ifrån dem, då var det endast därför, att hon var sjuk och svag, och att hon icke orkade lefva. Om någon sagt dem, att deras mamma därigenom visade, att hon höll mindre af dem, skulle de hafva skrattat eller blifvit uppbragta.

Nu talade de till mig om mångt och mycket, som jag icke hade hört. Och som vi talade,

började smärtan att ljuda som på afstånd inom mig själf. Jag förstod, att den skulle komma en gång, komma med lindring. Men ännu kunde den icke helt öfvervinna det lugn, som behärskade mig, och som jag bibehöll, äfven när doktorn lämnat sjukrummet, och sagt mig, allt hvad jag visste förut.

Men innan han kom, kallades jag af rop upp till sängkammaren. När jag trädde in, låg min hustru i krampryckningar, hvilka syntes börja i ansiktet och därifrån fortsattes, till dess att de skakade hela hennes kropp. Vi kunde ingenting göra. Och med mellanrum återkommo de förfärliga anfallen.

Doktorn hejdade dem genom injektioner, och det förra lugnet återvände, men medvetande återkom ej. Ännu i nära två dygn låg hon i samma dvala, hvori jag först hade funnit henne. Oupphörligt, långt efter det att de hade upphört, tyckte jag mig kunna se hennes ansikte förvridet och skälfvande på samma ohyggliga sätt. Då kom jag ihåg Svens dödsbädd. Jag visste, att jag då sett samma syn från ansiktets och munnens förvridning till lemmarnes darrning och de krampaktigt samman slutna händerna. Jag erinrade mig hennes ord: »När jag dör, kommer jag att dö alldeles som

Sven». Jag kom ihåg, att jag lett för mig själf, när jag hörde dessa ord, och förklarar dem som ett uttryck af öfverspändhet. Nu, när de hade förverkligats, kunde jag icke bli dem kvitt. Hur visste hon det? Eller hur kunde hon säga det så säkert, om hon ingenting vetat? Var detta sammanträffande blott en slump? Och kan man öfverhufvud kalla allt för slump, hvilket man vill slippa ifrån att förklara?

Jag satt i timmar vid min hustrus bädd, och gick blott ut för att få luft eller hvila. Jag satt med gossarne framme vid sjuklägret, och vi hviskade till hvarandra, talade ord, som aldrig skulle komma igen, och som ingen af oss längre kan minnas. Jag sof i kläderna på bädden bredvid Elsas, min lilla Elsa, som aldrig skulle vakna mer, och jag satt ensam vaken, för att sköterskan skulle få ro, och jag åtminstone skulle äga minnet af några timmar, då ingen mer än vi två funnits i dödsrummet.

Det sägs om den döende, att hela hans lif rusar honom förbi, straxt innan slutet inträder, och det bör väl vara så, att man då ser allt, hvad man själf lefvat, kanske i ett nytt ljus. För min del vet jag, att den sista natten, när det så långsamt blef dager och gossarne uttrötade gått till ro, då såg jag mitt eget lif, och

allt hvad hon och jag upplefvat med hvarandra, så som jag aldrig sett det förr. Och jag såg att af allt, som hon hade sagt mig, hade jag lagt på minnet det, som jag helst bort söka glömma, och glömt just det, som jag först af allt bort skrifva upp i mitt minne. Jag hade lagt på minnet, när hon talade enligt min egen önskan, och glömt allt, hvad hon talade emot densamma. Medan jag trodde mig göra allt för henne, hade jag därför endast arbetat för mig själf och min egen lycka. Allt hvad jag hade lefvat, samlade sig i denna tanke som i en enda brännande punkt.

Ty in i dödens skugga hade hon fört mig. Det såg jag nu, när den gråa dagern lättade utanför fönstret, och en vid rand af morgonrodnad tecknade sig rundt kring fästet. Af mig själf och med egen fri vilja hade jag aldrig sökt mig dit, endast sträfvat att komma bort därifrån och glömma, att allt sådant fanns till. Och som jag satt här, tyckte jag, att jag visste lika litet om världen nu, som när jag först vaknade till lif i denna värld, full af motsägelser, och undrande öfver allt hvad jag mötte där, tog mina första steg. Alltid hade jag gått omkring med något af undran inom mig, alltid med en känsla af, att, hvad jag upplefde, endast till hälften ägde verklighet, alltid liksom sträckt mig framåt från

det som var, mot det obekanta, som komma skulle. Alltid hade jag drömt om lyckan, och lyckan hade för mig aldrig visat sig annat än i formen af ett hem. Denna lycka hade jag vunnit, vunnit den, som blott en bland tusen gör, men döden, på hvilken jag aldrig velat tänka, hade gått osynlig i mina fjät. Han tog min lille gosse med änglaögonen och det gyllene håret. Och när han dog, böjde han sig öfver mig djupare än förut, slog sina svarta vingar om mitt hus och släppte mig icke förr, än han från mig och de mina tagit henne, som var oss dyrare än allt i lifvet, därför att hon var oss dyrare än lifvet själf.

Jag steg upp och såg ut. Jag lyssnade på hennes andetag, och det ville icke bli verklighet för mig, att det var min hustru, som låg här och skulle dö. Jag böjde mig ned och fuktade hennes tunga och läppar med vatten, och jag betraktade hennes drag, till dess att det blef svart för mina ögon, och jag ingenting kunde se. Men henne själf tyckte jag mig vara nära, och fanns det ett minne inom henne, som oåtkomligt för mig, skildt från allt, hvad vi dödliga kalla tillvaro, arbetade och tumlade med hennes eget lif, då visste jag, att där var jag med. Där fanns jag, sådan som jag aldrig skulle se mig

själf, och ingen mer än hon någonsin kunde se mig.

Och under det mina tankar så kretsade kring allt hvad vi båda lefvat tillsammans, glömde jag mig själf och såg endast henne. Ung och hängifven kom hon mig till mötes, men under all lycka som strålade omkring henne och gjorde hennes steg lätta, låg ett vemod, som var så mycket starkare, därför att det så länge teg. Tidigt, tidigt tyckte jag mig nu kunna minnas, att hennes hela väsen stod på ett plan, som icke var andras. Hon var skapad att vara lycklig, och sedan få dö, och den dag kom, då det blef en grymhet att söka tvinga henne att lefva. Hon kunde icke sörja till en tid och sedan glömma. Hon kunde endast sörja och dö. Glömande allt vid känslan af hennes öde, borde jag hafva vetat, att hon talade sanning alltid, men mest när hennes tal syntes mig underligt och omöjligt. Och allra mest var hon sann, när smärtan prässade orden öfver hennes läppar, och hon bad mig att få dö.

Hvarför hade jag icke låtit henne få det? Hvarför hade jag försökt tvinga henne emot hennes vilja och öfver hennes förmåga? Förstod jag då icke, att det endast var genom en oerhörd öfveransträngning, som hon under två långa

år kommit och gått i mitt hem, lett med oss, som ville le, lekt med oss, som ville leka?

Hur hade jag kunnat vara så grym, och hur kan man vara grym, endast genom att man icke kan se riktigt och klart?

Och dessa frågor samlade sig till sist i den nya: Hur har hon kunnat älska mig, när jag mot min vilja plågat henne så?

Ty som om jag kunnat följa hennes tankar, hvilka redan voro skiljda från mina, så tyckte jag, att detta hade jag mot min vilja gjort, och detta var, hvad hon måste känna för mig, fastän jag icke förr velat tro det. Men aldrig skulle jag få ett svar på denna fråga, aldrig skulle hon vakna upp ur denna dvala, och med förtviflan i hjärtat skulle jag en gång vända mig mot det nya lif, som väntade mig utan henne.

Så sökte jag i aningen följa den väg hennes tankar togo, medan hon längre och längre gled in i dödens våld. Det var, som om jag gifvit mig själf och mitt eget lif åt döden, och som om vi båda, hon och jag, gjorde upp vår räkning med världen tillsammans. Allt utom och inom mig blef så svindlande högt och stort, att det var ingenting som jag tyckte mig kunna nå. Det var ingen tröst i allt detta, endast ett förtviflans afsked. Trögt skredo timmarna fram, och redan

kom det ögonblick af oemotståndlig trötthet, då man sluter ögonen och prässar händerna samman i en enda bön, att allt måtte vara slut.

Då upphörde plötsligt de regelbundna andedragen, och jag kände, hur mitt hjärta blef som stelt. Jag trodde, det var döden som kom, och jag sprang ut för att väcka gossarne. De kommo in yrvakna och allvarliga, och de satte sig ned vid bädden, och i detta nu kom jag ihåg, hvad hon en gång hade sagt:

— När jag dör, vill jag, att ingen mer än du och gossarne skola finnas omkring mig. Det är ändå bara till er jag hör.

Så sutto vi nu också, och medan vi undrade, hvad hennes lättade andedrag skulle betyda, och väntade slutet, märkte vi, att hennes ögon liksom arbetade för att öppna sig, och vi sågo henne vända sig ditåt, där Svens porträtt hängde på väggen, och hörde henne säga:

»Nenne».

Svagt och sakta uttalade hon detta lilla ord, men hon hade ändå talat. Krampaktigt grepo vi hvarandras händer, och våra tårar runno icke af sorg, men af glädje, att vi åter hade hört hennes röst.

Från denna stund visste hon, att vi sutto där. Från denna stund låg det som ett afsked

i hvarje min, hvarje rörelse och hvarje ord. När hon hörde våra röster, slog hon upp sitt ena ögonlock, alldeles som Sven en gång hade gjort, och vi kunde märka, att hon känt igen oss, och att hon var medveten om våra smekningar.

Ån en gång nämnde hon Svens namn, som om hon velat säga, att det var honom hon såg och till honom hon gick. Men sedan sjönk hon ihop, och vi sutto andlösa, girigt sökande efter ett tecken, att hon ännu icke lämnat oss och gått.

Då slog hon upp sitt venstra öga, som Sven en gång hade gjort, och hennes blick sökte min. Jag höjde mig öfver henne och såg, att hon försökte tala. Men hon förmådde det icke, och med ett uttryck af utesägligt lidande sjönk hon tillbaka i den dvala, som är dödens förebud. Flere gånger upprepade hon samma försök. För hvarje gång fick hennes ansikte detta uttryck af förtviflans vanmakt, och för hvarje gång blef det mera hjärtskärande. Det var, som tillhörde hon oss icke längre, men som om det dock var något, hon ville säga, innan hon för alltid gick bort, något, hon icke kunde dö utan att ha fått meddela de efterlevande. Det var förfärligt att åse hennes kamp, och ännu förfärligare att kanske gå miste om hennes sista ord. Åter höjde jag mig ned öfver henne och i förtviflan

hviskade jag en bön i hennes öra. Då slog hon upp sitt öga emot mig, och jag såg att hon hörde mig. I en spänning, som om hela mitt framtida lif berott af hennes ord, lutade jag mitt öra tätt intill hennes mun.

Då hörde jag hennes röst. Den kom så långt bortifrån, som ännu ingen röst har ljudit i mina öron. Den var svag, så att jag knappt kunde urskilja den. Det var knappast hon själf, utan hennes ande, som talade. Men tydligt och klart förnam jag orden, och ingen mera än jag kunde höra dem:

— Jag . . . håller . . . så mycket . . . af er.

Jag måste hafva skrikit af smärta. Ty jag kände händer, som fattade om mig och stödde mig. Och det utrop, som undsluppit mig, hade nått den döende. Ty från min hustru kom ett förtviflans ljud af smärta, som sade, hon kunde höra mig, utan att förmå att lägga sin liflösa hand på mitt hufvud. Detta ljud kan jag höra, när jag vill.

För att få säga dessa ord hade hon legat och kämpat i timmar. Och när hon sagt dem, sjönk hon tillbaka i lugn. Det var frid öfver hennes drag. Hon önskade ingenting mer, begärde ingenting mer. Hon hade slutat sin räk-

ning med världen, när hon hann att säga, hur hon älskade gossarna och mig, innan hon dog.

Ett par timmar senare hade hon slutit sina ögon. Det skedde utan dödskamp, stilla och lugnt, som när ett ljus brunnit ut.

Hon lefde sitt eget lif och dog sin egen död.

Hon var så svag, att hon icke fick någon dödskamp. Länge nog hade hon kämpat förut.

Men hon var stark nog att gifva oss ett ord att minnas och lefva på innan hon gick. Hennes kärlek var starkare än döden.

Välsignelse öfver henne.

XIII.

Jag bröt det bref, som låg öfverst i min egen barndoms lilla byrå inne i Svens helgedom. Där läste jag detta:

»Jag har så många gånger talat om att dö, men en gång skall det ju ske. Den som först finner detta papper, skall visa det för den eller dem, som skola sköta om min begrafning. O Gud, när jag skrifver ned detta ord — vore jag så nära grafven, som ordet är papperet. Jag skulle ju vilja lefva för mina älskade, som ha gjort för mig mera, än människor göra för en annan, och jag försöker allt hvad jag kan. Men om det icke lyckas — och det känns så — då vill jag, att jag kläds i min hvita klädning. I min nedersta byrålåda finns allt linne, som

Nenne, min ängel, begagnade. Behöfvas handdukar, finnas sådana också. Men låt dem följa med mig. Låt så mycket som är hans, och som rymmes i min kista komma dit. Äfven på hans hårda små leksaker skall jag ligga mjukt — —.

En sista önskan ännu. Dör jag här hemma, försök, om det är möjligt, att ha likrummet i Nennes rum.

Tack för allt, allt. Men jag var en olycklig människa och kunde icke lefva, trots all ömhet och kärlek — —.

Eder

ELSA. >

Och så blef hon klädd i den hvita klädningen, hvilken hon icke begagnat, sedan hon var glad åt jorden och allt som jordens var. Allt blef gjordt, som hon hade önskat, och inne i Svens lilla rum bäddades hennes sista bädd. Där låg hon med sitt rika svarta hår utslaget öfver den hvita dräkten, och kring henne stodo alla vårens blomster. Bakom henne höjde sig mot det lilla fönstret en purpurröd azalea, och öfver bädden låg ett rägn af gula rosor.

Hon såg ut, som om hon sof, och hennes ansikte hade föryngrats i döden.

Så gick hon till Sven, som hon själf hade sagt, och därför är detta »boken om lille-bror», som kom och blef sin moders ängel, om än ej som vi hade hoppats. Ty han tog henne med sig, när han gick.

XIV.

Men denna bok är tillika berättelsen om en kamp med döden. Den är berättelsen om en man, som kämpat och blifvit öfvervunnen, men som icke blyges öfver sitt nederlag.

Jag har farit långt bort sedan dess, och jag har sett många människor. Men allt har varit mig främmande, och allting dödt, till dess att denna bok blifvit skrifven.. Den skrefs under ljusa somrardagar, där skärgården slutar och det öppna hafvet tager vid. Och den skrefs af en ensam man, som icke längre är ensam.

Under långa veckor har han sett ut öfver hafvet, hvilket i likhet med det människolif, som är värdt att lefvas, aldrig är lugnt. Han såg där, att öfver upprörda vatten blinka fyrarna, och om också fyrarna skulle slockna, så tindra dock himmelens stjärnor.

